

**ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN BAŞARISIZLIK
KORKUSU İLE ANA BABA TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

DOĞAN SUBAŞI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EKİM, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Doğan
Soyadı : Subaşı
Bölümü : Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi : .../.../2019

TEZİN

Türkçe Adı : Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Başarısızlık Korkusu İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İngilizce Adı : The Investigation of The Relationship Between The Fear of Failure and Parent Attitudes of Adolescent Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Doğan SUBAŞI

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Doğan Subaşı tarafından hazırlanan “Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Başarısızlık Korkusu İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Hatice BEKİR

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Dilek ACER

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 16/09/2019

Bu tezin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Ana ve Babama

TEŞEKKÜR

Bir bireyi diğer bireylerden ayıranın, kişiyi kendisi yapanın bireysel farklılıkları olduğu bilincinde olarak hem bireyin kendisinin hem de çevresinin ondan beklentisi olan başarı kavramı üzerine gerçekleştirilen bu çalışma ile insanın neden başarısız olmaktan korktuğuna cevap aranmıştır. Elde edilen sonuçlar ülkemizde ve dünyada yapılan diğer çalışmalarla birlikte değerlendirilerek kişinin kendisinden ailesine, öğretmenlerden akademisyenlere kadar geniş bir kitleye başarısızlık korkusunun tanınması konusunda katkı sağlaması beklenmektedir.

Bir işe girerken önemli olanın niyet olduğu düşüncesiyle çıktığım bu yolda çalışmamın baştan sona her aşamasında bilgisi, tecrübesi, fikirleri ve rehberliği ile destek olan kıymetli hocam ve tez danışmanım sayın Prof. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK'e samimiyeti, içtenliği, sabır ve anlayışı için teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma konumun belirlenmesinden başlayarak her konuda destek olan fikirleri ile yeni yollar ve ufuklar açan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ÇAM'a teşekkür ederim.

Hayatımın her noktasında desteklerini eksiksiz bir biçimde yanımda hissettiğim, yoluma her daim ışık olan anam Güllü SUBAŞI'ya, babam Osman SUBAŞI'ya ve ağabeyim Osman SUBAŞI'ya nasıl teşekkür etsem az... Hayalim olan her şey sizin varlığınızla hayatım oluyor. İyi ki varsınız ve iyi ki benim ailemsiniz.

Araştırmaya ilişkin verilerin toplanması için gerekli iş ve işlemlerin yürütülmesindeki özen ve yardımlarından dolayı Çankırı İl Millî Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge Birimi başta olmak üzere katkı sağlayan okul yöneticilerimize, öğretmenlerimize, gönüllü olarak katılım sağlayan tüm öğrencilerimize ve destek olan herkese sonsuz teşekkürler...

**ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN BAŞARISIZLIK
KORKUSU İLE ANA BABA TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Doğan Subaşı
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ekim 2019

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ergenlik dönemindeki öğrencilerin başarısızlık korkusu ile ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, ana baba tutumlarının ve başarısızlık korkusunun ergenlere ve ergenlerin ana babalarına ait çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. 2017 – 2018 eğitim öğretim yılında Çankırı il merkezindeki dört Anadolu lisesi, bir fen lisesi ve bir sosyal bilimler lisesinde 9 ve 12. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan 14-18 yaş aralığındaki 1185 öğrenciden tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen 604 öğrenciye uygulanan kişisel bilgi formu, Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri ve Ana Baba Tutum Ölçeği ile elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için t-testi ve tek yönlü varyans analizinden yararlanılmış, gruplar arasındaki farklılığın tespitinde Tukey testi kullanılmıştır. Başarısızlık korkusunun boyutları ile ana baba tutumunun boyutları arasındaki ilişkiye yönelik bulgulara Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısının incelenmesi ile ulaşılmıştır. Ergenlerin ana baba tutumlarını algılama biçimlerinin sınıf düzeyine, okul türüne, cinsiyete, yaşa, yatılılık durumuna, kardeş sayısına, yetişilen çevreye, aile tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumuna, öğrenim görülen okuldan memnuniyet durumuna, genel not ortalamasına,

başarı durumunu değerlendirme biçimine, ana babanın birlikte yaşama durumuna, ana ve babanın öğrenim durumuna, ananın ve babanın mesleğine ve ailenin ortalama aylık gelirine göre farklılık gösterdiği; doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Ergenlerin başarısızlık korkusunun ise sınıf düzeyine, okul türüne, cinsiyete, yaşa, doğum sırasına, yatılılık durumuna, yetişilen çevreye, aile tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumuna, öğrenim görülen okuldan memnuniyet durumuna, genel not ortalamasına, başarı durumunu değerlendirme biçimine, ana babanın birlikte yaşama durumuna, babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı; kardeş sayısına, ananın öğrenim durumuna, ana ve babanın mesleğine ve ailenin ortalama aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Ergenlerin algıladıkları ana baba tutum biçimlerine (demokratik, izin verici/ihmkâr, otoriter, izin verici/müsamahakâr) göre başarısızlık korkularının anlamlı bir biçimde değiştiği bulunmakla birlikte ana babasını izin verici/ihmkâr tutumda gören ergenlerin, ana babasını demokratik tutumda değerlendiren ergenlere göre başarısızlık korkularının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında başarısızlık korkusunu oluşturan mahcubiyet ve utanç korkusu ana babasını izin verici/ihmkâr olarak değerlendiren ergenlerde, ana babasını demokratik tutumda değerlendiren ergenlere göre daha yüksek çıkmıştır. Benlik değerinde azalma korkusunun, ana babasını izin verici/müsamahakâr olarak değerlendiren ergenlerde demokratik olarak değerlendiren ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ana babasını demokratik veya izin verici/müsamahakâr olarak değerlendiren ergenlerde, izin verici/ihmkâr veya otoriter olarak değerlendiren ergenlere göre daha düşük çıkmıştır. Belirsiz bir gelecek korkusunun ve diğer önemli kişileri üzme korkusunun ergenlerin algıladıkları ana baba tutum biçimlerine göre farklılık göstermediği araştırma bulgularından görülmüştür. Başarısızlık korkusu ile ana baba tutumlarının boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde ana baba tutumlarının kabul/ilgi boyutu ile diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu arasında negatif yönde; psikolojik özerklik boyutu ile başarısızlık korkusunun tüm boyutları arasında pozitif yönde; kontrol/denetleme boyutu ile mahcubiyet ve utanç korkusu, benlik değerinde azalma korkusu ve diğer önemli kişileri üzme korkusu arasında negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Ergenlerin başarısızlık korkusu ile ana baba tutumlarının kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutları arasında negatif yönlü; psikolojik özerklik boyutu ile pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu araştırma sonuçları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler : Ergenlik, öğrenci, başarısızlık, korku, ebeveyn, tutum
Sayfa Adedi : 169
Danışman : Prof. Dr. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik

**THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE
FEAR OF FAILURE AND PARENT ATTITUDES OF ADOLESCENT
STUDENTS**

(Master Thesis)

Doğan SUBAŞI

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

October 2019

ABSTRACT

In this study which aims to investigate the relationship between the fear of failure and parental attitudes of adolescents, the relationship between the fear of failure and parental attitudes of adolescents and relation of fear of failure and attitudes of parents with variable factors are investigated. In the 2017 - 2018 academic year, a personal information form was applied to 604 students selected by stratified sampling method from 1185 students in the 9th and 12th grade level in four Anatolian high schools, one science high school and one social science high school in Çankırı city center. The data obtained with the Performance Failure Appraisal Inventory and Parenting Attitude Scale were analyzed with SPSS program. Since the data showed normal variance, t-test and one-way analysis of variance were used and Tukey test was used to determine the difference between the groups. The findings regarding the relationship between the dimensions of fear of failure and the dimensions of parental attitude were obtained by examining the Pearson Product Moment Correlation Coefficient. Adolescents' perceptions of parents' attitudes differs by class level, school type, gender, age, status of boarding, number of siblings, the environment raised, finding the economic opportunities provided by the family, satisfaction with the school education, the overall grade average,

way of assessing success, parents' living status, mother's and father's education level, mother's and father's occupation and average monthly income of the family and not affected by the birth order. It is seen that adolescents' fear of failure is expressively affected by class level, type of the school, gender, age, birth order, status of boarding, the environment raised, finding the economic opportunities provided by the family, satisfaction with the school education, the overall grade average, way of assessing success, parents' living status, father's education level and not effected by number of siblings, education level of mother, occupation of parents and average monthly income of the family. Although adolescents who perceive their parents in permissive / negligent attitudes are more likely to fail than adolescents who perceive their parents in democratic attitudes, it is found that adolescents who perceive their parents in democratic attitudes differ more than adolescents who evaluate their parents in democratic attitudes. It was concluded that high. According to the parent's attitudes in adolescents perception (Democratical, permissive/neglecting, authoritarian, permissive/indulgent), it is seen that fear of failure is affected expressively and the fear of failure of the adolescents who perceived their parents as permissive/neglecting are more than the ones who considered their parents as democratic. In addition, the fear of experiencing shame and embarrassment constituting the fear of failure is higher in adolescents who considered their parents as permissive/neglecting than those who perceived their parents as democratic. Fear of devaluing one's self-estimate is higher in adolescents who considered their parents as permissive/neglecting than adolescents who considered their parents as democratic. fear of important others losing interest is lower in adolescents who considered their parents as democratic or permissive/indulgent than adolescents who considered permissive/neglecting or authoritarian. It is seen from the research findings that the fear of having an uncertain future and the fear of upsetting important others do not differ according to the perceived parental attitudes of adolescents. When the relationship between the fear of failure and the attitudes of the parents is examined, there is a negative relationship between the acceptance/interest dimension of the parental attitudes and the fear of important others losing interest, a positive direction between the psychological autonomy and all dimensions of the fear of failure, a negative relationship between control/inspection dimension and fear of experiencing shame and embarrassment, fear of devaluing one's self-estimate and fear of upsetting important others. The research results indicate that there is a negative relationship between the fear of failure of adolescents and parental attitudes in acceptance/interest and control/inspection dimensions, and positive relationship between psychological autonomy.

Key Words : Adolescence, student, failure, fear, parent, attitude

Page Number : 169

Supervisor : Prof. Dr. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Amaç.....	4
Önem	6
Varsayımlar	6
Sınırlılıklar.....	7
Tanımlar	7
BÖLÜM II	9
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9

Ergenlik.....	9
Ana Baba Tutumları.....	13
Demokratik Tutum	19
Otoriter Tutum.....	20
İzin Verici-İhmalkâr Tutum	22
İzin Verici-Müsamahakâr Tutum	23
Diğer Çalışmalarda Ortaya Konulan Tutumlardan Bazıları	24
Başarısızlık Korkusu	26
BÖLÜM III.....	31
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	31
Ergenlerin Ana Baba Tutumları ile İlgili Yapılan Araştırmalar	31
Başarısızlık Korkusu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	36
BÖLÜM IV	41
YÖNTEM.....	41
Araştırma Modeli.....	41
Evren ve Örneklem	42
Veri Toplama Araçları	48
Kişisel Bilgi Formu.....	48
Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri.....	49
Ana Baba Tutum Ölçeği	50
Verilerin Toplanması.....	52
Verilerin Analizi.....	53
BÖLÜM V.....	57
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	57
Ergenlerin Ana Baba Tutumlarının Boyutları ile Kişisel Bilgi Formundan Ulaşılan Değişkenlere İlişkin Farklılık Analizi Bulgularının Tartışılması	57
Ergenlerin Başarısızlık Korkusunun Boyutları ile Kişisel Bilgi Formundan Ulaşılan Değişkenlere İlişkin Farklılık Analizi Bulgularının Tartışılması	83

Ergenlerin Başarısızlık Korkusunun Boyutları ile Algıladıkları Ana Baba Tutum Biçimlerine İlişkin Farklılık Analizi Bulgularının Tartışılması	111
Ergenlerin Başarısızlık Korkusunun Boyutları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına İlişkin Korelasyon Analizi Bulgularının Tartışılması.....	118
BÖLÜM VI.....	123
SONUÇ ve öneriler	123
Sonuç	123
Öneriler.....	132
KAYNAKLAR	135
EKLER.....	157
EK 1.Veli İzin Formu	158
EK 2.Bilgilendirilmiş Onam Formu	160
EK 3.Kişisel Bilgi Formu.....	162
EK 4.Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri (PBDE)	164
EK 5.Ana Baba Tutum Ölçeği	166
EK 6.Araştırma İzin Onayı.....	169

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Örneklemine İlişkin Demografik Veriler.....	44
Tablo 2. Araştırma Örnekleminin Çeşitli Özelliklerinin Dağılımı.....	45
Tablo 3. Araştırma Örnekleminin Ana Babalarına İlişkin Veriler.....	47
Tablo 4. PBDE'nin Direct Oblimin Rotasyonu Sonrası Faktör Dağılımı.....	54
Tablo 5. ABTÖ'nün Direct Oblimin Rotasyonu Sonrası Faktör Dağılımı.....	55
Tablo 6. Kullanılan Ölçeklere Ait Cronbach α Değerleri.....	56
Tablo 7. Ergenlerin Sınıf Düzeyleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları.....	57
Tablo 8. Ergenlerin Okul Türleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 9. Ergenlerin Cinsiyetleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları.....	60
Tablo 10. Ergenlerin Yaşları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 11. Ergenlerin Doğum Sıraları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	64
Tablo 12. Ergenlerin Yatılılık Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları.....	65
Tablo 13. Ergenlerin Kardeş Sayıları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	66

Tablo 14. Ergenlerin Yetiştikleri Çevre ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	67
Tablo 15. Ergenlerin Aileleri Tarafından Sağlanan Ekonomik İmkânları Yeterli Bulma Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	69
Tablo 16. Ergenlerin Öğrenim Gördükleri Okuldan Memnuniyet Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları ..	70
Tablo 17. Ergenlerin Genel Not Ortalamaları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 18. Ergenlerin Başarı Durumlarını Değerlendirme Biçimleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	73
Tablo 19. Ergenlerin Ana Babalarının Birlikte Yaşama Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları.....	74
Tablo 20. Ergenlerin Analarının Öğrenim Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 21. Ergenlerin Babalarının Öğrenim Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 22. Ergenlerin Analarının Meslekleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 23. Ergenlerin Babalarının Meslekleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 24. Ergenlerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	81
Tablo 25. Ergenlerin Sınıf Düzeyleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları.....	83
Tablo 26. Ergenlerin Okul Türleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	84

Tablo 27. Ergenlerin Cinsiyetleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları.....	86
Tablo 28. Ergenlerin Yaşları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	88
Tablo 29. Ergenlerin Doğum Sıraları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	90
Tablo 30. Ergenlerin Yatılılık Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları.....	91
Tablo 31. Ergenlerin Kardeş Sayıları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	93
Tablo 32. Ergenlerin Yetiştikleri Çevre ile Algıladıkları Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	94
Tablo 33. Ergenlerin Aileleri Tarafından Sağlanan Ekonomik İmkânları Yeterli Bulma Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	95
Tablo 34. Ergenlerin Öğrenim Gördükleri Okuldan Memnuniyet Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	97
Tablo 35. Ergenlerin Genel Not Ortalamaları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	99
Tablo 36. Ergenlerin Başarı Durumlarını Değerlendirme Biçimleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	101
Tablo 37. Ergenlerin Ana Babalarının Birlikte Yaşama Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları.....	103
Tablo 38. Ergenlerin Analarının Öğrenim Durumları ile Başarısızlık Korkularının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	105
Tablo 39. Ergenlerin Babalarının Öğrenim Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	106

Tablo 40. Ergenlerin Analarının Meslekleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	108
Tablo 41. Ergenlerin Babalarının Meslekleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	109
Tablo 42. Ergenlerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	110
Tablo 43. Ergenlerin Ana Baba Tutum Biçimleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	112
Tablo 44. Başarısızlık Korkusu ile Ana Baba Tutumunun Boyutları Arasındaki İlişkilere Dair Korelasyon Sonuçları (n=604)	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Maccoby ve Martin'in (1983) ana baba tutumlarına ilişkin sınıflandırması.....16

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
ABTÖ	Ana Baba Tutum Ölçeği
PBDE	Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri
MUKD	Mahcubiyet ve Utanç Korkusu Deneyimi
BDAK	Benlik Değerinde Azalma Korkusu
DÖKİKK	Diğer Önemli Kişilerin İlgisini Kaybetme Korkusu
BBGK	Belirsiz Bir Gelecek Korkusu
DÖKÜK	Diğer Önemli Kişileri Üzme Korkusu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş bölümünde; gerçekleştirilen araştırmanın problem durumu, önemi ve amacı açıklanmış, sınırlılıkları ve varsayımları ortaya konulmuş ve araştırma ile ilişkili tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Ana ve babalar, çocuğun ana rahmine düşmesi ile birlikte onu dışarıdan gelebilecek olumsuz olay ve durumlardan korumaya başlarlar. Ana ve baba çocuğun ilk öğreticisi olma rolünü ve sorumluluğunu da yine aynı dönemde üstlenmeye başlar. Çocuğun dünyaya gelişi ile birlikte onun psikososyal gelişimine birincil derecede etki edecek olan çevre yine ailesi olacaktır.

Çevremizdeki insanları gözlemlediğimizde onların birbirleri ile benzer ya da farklı yönleri olduğunu hepimiz görmekteyiz ve bu kişilerin yetişmiş oldukları ortamlar ile davranış stilleri arasında bir ilişki olduğunu düşünmekte, çeşitli çıkarsamalar yapmaktayız (Cüceloğlu, 2006).

Günümüzde insanları psikolojik yönden etkilemekte olan birçok değişken olduğu bilinmektedir. Bu değişkenler bizim yaşantımızı değiştirip geliştirebileceği gibi olumsuz yönde de bir sonuç ortaya çıkarabilmektedir. Bu etkilenmeler, çocukların yetişkin

rollerine hazırlandıkları bir geçiş dönemi (Steinberg, 2007) olan ergenlikte daha çok ön plana çıkmaktadır. Hill (1983)'e göre ergenliğin temel değişimleri; erinliğin başlaması, daha ileri düşünme yeteneklerinin ortaya çıkışı ve toplumda yeni rollere geçiş olarak ifade edilmektedir (Steinberg, 2007).

Bilimsel araştırmalar ergen gençler ile ana babaları arasında çok az duygusal uzaklık bulunduğunu ifade etmektedir (Collins & Laursen, 2004). Kimi ergenler ile ebeveynleri arasında çeşitli sorunlar olmakla birlikte çoğunluk bir kısımda kendisini ana babasına yakın hissetmekte, onların değerlendirmelerini önemsemekte ve onlara saygı duymaktadırlar (Steinberg, 2007).

Artan bir biçimde hayatımızda yer edinen teknoloji ve internet kullanımı, yaşanan sosyal değişimler okul ve eğitim sürecini etkilerken toplumun eğitim düzeyindeki artışlara bağlı olarak ana baba davranışları da değişiklikler göstermektedir (Ergene, 2009, s.102).

Ana ve babaların çocuğun psikososyal gelişiminde önemli bir role sahip oldukları bilinmekle birlikte bazı ana baba tarzlarının bu gelişimin daha sağlıklı oluşmasına katkı sağladığı görülmüştür (Gefter'den aktaran Ergene, 2009, s.105). Baumrind'den aktaran Santrock (2012) dört tip ana baba tutumundan bahsetmektedir. Bunlar otoriter ana baba, demokratik ana baba, ihmalkar ana baba ve hoşgrl ana babadır (s. 253). Eggen ve Kauchak (2001) tarafından ocuk yetiştirme tarzlarında ana babalar ilgisiz, aşırı koruyucu, otoriter ve demokratik olarak ifade edilmektedir (s. 83). Demokratik ana baba tutumu çocuğu belli sınırlar ve kontroller dahilinde bağımsız olmaya teşvik eder. Bu tutuma sahip ailede yetişen çocuklar kendine güvenli, başarı yönelimli, stresle başa çıkabilen bireylerdir. İhmalkar/ilgisiz ana baba tutumunda ebeveyn çocuğun yaşamına ve davranışlarına karşı düşük düzeyde bir ilgiye sahiptir. Bu çevrede yetişen çocuğun öz denetimi zayıftır. Kurallarla ilgili sıklıkla sorun yaşamaktadırlar. Otoriter ana baba tutumu, çocuğa katı kuralların konulduğu ancak kuralların nedeninin açıklanmadığı sınırlayıcı ve cezalandırıcı bir tutumdur. Bu tutumda yetişen ocuk, problemleri çözmekten çok ana babasının kendisine nasıl davranacağı konusunda kaygılanmaktadır.

Aşırı koruyucu/hoşgörölü ana baba tutumunda, ana baba çocukla çok yakından ilgilenirken onlara çok az beklenti ve kontrol yüklenmektedir. Çocuğa sınırsız özgürlük tanınırken sorumluluk verilmemektedir. Bu tutumda yetişen çocuğun düşük motivasyona sahip olduğu ve öz kontrolden uzak olduğu görölmektedir (Eggen & Kauchak, 2001, s.83).

Bireylerin yetiştikleri ailedeki tutum ve davranışlar, onun çevresindeki insanlara, olaylara ve durumlara karşı bakış açısını, tutum ve davranışlarını belirlemektedir. Evde olumlu bir ortam, yaklaşım var ise bu sosyal hayata, okula, arkadaş ortamına taşınacak; tam tersi bir ortam var ise bu da aynı şekilde var olunan diğer ortamlara yansıtılacaktır. Ana babalar sağlıklı ve olumlu bir aile ortamının çocuk ve ergenler için önemli olduğunun farkına varmalı ve bunun oluşması için gereken çalışmaları yapmalıdırlar (Avcı, 2010).

Başarısızlık korkusu, korku üzerine temellenmiş bir utanç ile başarı düzleminde başarısızlıktan kaçınma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Elliot & Thrash'dan aktaran Kızıldağ, Demirtaş Zorbaz & Zorbaz, 2017). Literatür incelendiğinde başarısızlık korkusunun, sporculardan müzisyenlere kadar çeşitli çalışma gruplarında motivasyona ve başarıya olan etkisi üzerinde durulduğu görölmektedir (Kızıldağ vd., 2017).

Cüceloğlu (2006), insan davranışları incelenirken yapılan en önemli hatanın bireyin içinde yetiştiği kültürel ve sosyal ortamın etkisinin hesaba katılmaması olduğunu ifade etmektedir. Farklı ölkelerde, kültürün değer ve yargılarına bağlı olarak aile yapısı, ebeveyn çocuk ilişkisi değişebilmektedir (s. 360).

Çeşitli çalışmalarda ergenliğin, ana baba tutumlarının ve başarısızlık korkusunun bazı yönleri ve bazı etkileri üzerinde durulduğu görölmektedir. Bu araştırmalara ilişkin detaylı bilgi bir sonraki kısımda, ilgili araştırmalar bölümünde verilecektir. Ancak yapılan çalışmalarda ana baba tutumu, başarısızlık korkusu ve ergenlik dönemi değişkenlerinin birlikte ele alınmadığı, diğer ölkelerde bu alanda yapılan araştırmaların kültür farkı nedeniyle ölkemizdeki geçerliğinin kısıtlı olması, algılanan ana baba tutumlarının kültürümüzdeki etkilerinin çeşitli boyutlarından birinin incelenmesi ve karşılaştırılmasına

imkan sağlaması nedeniyle gerçekleştirilen bu araştırmada ergenlerin başarısızlık korkusu ile ana baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı problemi değerlendirilmektedir.

Amaç

Bu araştırma; fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu liselerine devam eden öğrencilerin ana baba tutumları ve başarısızlık korkuları ile bu değişkenler arasındaki ilişkiyi açığa kavuşturmayı hedefleyen nicel bir araştırmadır.

Bu doğrultuda araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

1. Ana baba tutumları algılama biçimleri, ergenlerin;
 - 1.1. Sınıf düzeyi
 - 1.2. Okul türü
 - 1.3. Cinsiyet
 - 1.4. Yaş
 - 1.5. Doğum sırası
 - 1.6. Yatılı olarak öğrenim görme durumları
 - 1.7. Kardeş sayıları
 - 1.8. Yetiştikleri evre
 - 1.9. Aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumları
 - 1.10. ğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumları
 - 1.11. Genel not ortalamaları
 - 1.12. Başarı durumlarını değerlendirme biçimleri
 - 1.13. Ana babanın birlikte yaşama durumu
 - 1.14. Ana ğrenim durumu
 - 1.15. Baba ğrenim durumu
 - 1.16. Ana meslek

- 1.17. Baba meslek
- 1.18. Ergenlerin ailelerinin ortalama aylık gelirlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
2. Başarısızlık korkusu, ergenlerin;
 - 2.1. Sınıf düzeyleri
 - 2.2. Okul türleri
 - 2.3. Cinsiyetleri
 - 2.4. Yaşları
 - 2.5. Doğum sıraları
 - 2.6. Yatılı olarak öğrenim görme durumları
 - 2.7. Kardeş sayıları
 - 2.8. Yetiştikleri Çevre
 - 2.9. Aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumları
 - 2.10. Öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumları
 - 2.11. Genel not ortalamaları
 - 2.12. Başarı durumlarını değerlendirme biçimleri
 - 2.13. Ana babanın birlikte yaşama durumları
 - 2.14. Ana öğrenim durumları
 - 2.15. Baba öğrenim durumları
 - 2.16. Ana meslek
 - 2.17. Baba meslek
 - 2.18. Ergenlerin ailelerinin ortalama aylık gelirlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
3. Ergenlerin ana baba tutum biçimlerine göre başarısızlık korkuları anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?
4. Ergenlerin ana baba tutumlarının boyutları ile başarısızlık korkuları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Önem

İnsanların yaşam dönemleri içerisindeki en önemli ve en karmaşık evrelerden biri olan ergenlik döneminde bireylerde meydana gelen değişimlerin, onları çeşitli şekillerde etkilediği bilinmektedir. Ergenlik, çocukların yetişkin rollerine hazırlandığı bir geçiş dönemi olmakla birlikte ergenliğin biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik birçok yönü vardır (Steinberg, 2007). Bu araştırma da ergenlik dönemindeki bu geçişte yaşanan ve yaşanabilecek olan çeşitli durumlara ışık tutarak daha sağlıklı bireylerin yetişmesine yardımcı olacaktır.

Bu çalışmanın ergenlik döneminde aileden daha çok arkadaş çevresine/akran grubuna yönelen ergenlerin ana baba tutumlarını nasıl algıladıkları ile algılanan bu tutumların onların yaşamlarını nasıl etkilediğini ortaya koyacak olması, ana babalar için kendilerini ergenlerin tutumlarını algılama biçimleri açısından değerlendirme imkânı sunacaktır.

Literatür incelemesi yapıldığında görülmüştür ki başarısızlık korkusu konusunda ülkemizde yapılmış çok az çalışma bulunmaktadır. Araştırma bu yönüyle alanda eksikliği hissedilen bir konuda alan yazınına katkı sağlayacaktır.

Ayrıca bu araştırmanın Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel okullarda yapılacak olan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine yönelik programların hazırlanması, çalışmaların planlanması, aileler ve öğrenciler ile yapılacak olan çalışmaların belirlenmesi ve zenginleştirilmesi konusunda eğitimcilere yol göstereceği düşünülmektedir.

Varsayımlar

Araştırmadan elde edilen bulgular;

1. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterini ve Ana Baba Tutum Ölçeğini gerçek durum, duygu ve

düşüncelerini yansıtarak yansız bir şekilde yanıtladıkları ve Kişisel Bilgi Formunu doldururken gerçek bilgileri ifade ettikleri,

2. Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeklere ve forma gönüllü olarak içtenlikle cevap verdikleri,
3. Araştırmada örneklemin evreni temsil ettiği varsayımlarına dayanmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırma sadece 2017-2018 eğitim öğretim yılında Çankırı il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ortaöğretim kurumlarından fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu lisesi türündeki okullarda öğrenim görmekte olan 14-18 yaş aralığında bulunan 9 ve 12. sınıf öğrencilerden elde edilen bildirimlerle sınırlı olup bu öğrencilere genellenebilmektedir.
2. Bu araştırmada ele alınan ana baba tutumları, Ana Baba Tutum Ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
3. Bu araştırmada ele alınan başarısızlık korkusu, Performans Başarısızlığı Değerlendirme Envanterinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Tanımlar

Aile: Çocukları olgunluklarını sağlayana kadar, onların fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan erkek ve kadın arasındaki yaşam boyu süren bağıdır (Bee & Boyd, 2009).

Tutum: Bir kimse, nesne ya da durumla ilgili oldukça organize ve sürekli olan inanç ve duygular olup bu inanç ve duygular bireyin o kimse, nesne ya da duruma karşı belirli bir biçimde davranmasına yol açar (Cüceloğlu, 2006).

Başarısızlık Korkusu: Başarısızlık korkusu, bireyin karşılaştığı bir görevde başarısız olacağına ve bu nedenle çevresindeki insanları zor durumda bırakacağına dair inançlarının oluşturduğu korkudur (Çam, 2016).

Ergenlik Dönemi: Bireylerin cinsiyet yeteneklerini edindiği, bireylerde fizyolojik ve psikolojik değişimlerin gözlemlendiği gelişim dönemidir (Temel & Aksoy, 2016).

Ana Baba Tutumu: Ana babanın çocuğa yaklaşım biçimi, uyguladığı disiplin tarzı çocuğun kişiliğini ve diğer bireysel özelliklerini etkileyebilmektedir (Bacanlı, 2002).

Ergen: Yetişkinliğe doğru büyüyen kişi (Steinberg, 2007). Çocukluğun olgunlaşmamışlığından yetişkinin olgunluğuna geçişin, gelecek için hazırlanmanın gerçekleştiği büyüme dönemi (Lerner & Steinberg, 2004).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Ergenlik

Ergenlik konusunda yazılan kitaplarda, yapılan araştırmalarda farklı farklı tanımlar ortaya konulmuştur. Tüm bu tanımlarda ergenliğin hızlı bir değişim dönemi olduğu göze çarpmaktadır. Ergenliğin ne zaman başlayıp ne zaman bittiğine ilişkin yaş sınırı vermek çok güçtür. Çünkü ergenlik toplum, beslenme koşulları, iklim gibi çeşitli özelliklere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Budak, 2000, s.269). Ergenlik dönemi fiziksel ve psikolojik gelişim noktasında karmaşık ve sancılı bir dönem olmakla birlikte bu dönemdeki değişimlere uyum sağlama sürecini de ifade etmektedir (Yeşilyaprak, 2007, s.230). Ergenlik dönemine ilişkin çalışmaları ile bilinen Hall (1904) bu dönemi fırtına ve stres zamanı olarak ifade etmiştir. Sieg (1971) ergenlik dönemini, kişinin yetişkine verilen imtiyazlardan mahrum kaldığını fark etmesi ile başlayıp bu imtiyazları elde ettiği zaman sonlanan dönem olarak tanımlamıştır. Ergenlikteki değişimler; cinsel salgı bezleri tarafından üretilen erkeklerde testosteron, kızlarda östrojen hormonlarının kana yüksek miktarda salınımı ile başlamaktadır (Cüceloğlu, 2006, s.345). Bu salınımla birlikte vücutta meydana gelen fizyolojik değişimleri bilişsel ve sosyal değişim/gelişim takip etmektedir. Bu değişimlerden kaynaklı olarak kişi çeşitli problemler yaşadığından bu dönem gelişim dönemleri arasında sıkıntılı bir dönem olarak ifade edilmektedir. Bireyin

kimlik kazanması sürecindeki bunalım evresi de bu döneme rastlamaktadır. Eryüksel (1996) ergenlik dönemini, insan yaşamının ilk yılları olarak ifade edilen bebeklik dönemi dışında, en hızlı fizyolojik değişimlerin olduğu dönem olarak ifade etmektedir (s. 1). Bu dönem, çocukluk ile yetişkinlik dönemleri arasında kalması ve çocukluk dönemine ait gelişim görevlerinden yetişkinlik dönemine ait gelişim görevlerine geçiş sürecinde olmasından dolayı bir geçiş dönemi olarak da nitelendirilmektedir. Kulaksızoğlu (2002) ergenliği insanda fiziksel olarak büyümenin, fizyolojik, bilişsel ve duyuşsal değişim/gelişimlerin gerçekleştiği, erinlikle başlayıp, bedensel büyümenin sonlanması ile bittiği düşünülen dönem olarak ifade etmektedir.

Erikson'un psikososyal gelişim kuramında ergenlik dönemi "kimlik ve benimsemeye karşı rol karmaşası" olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde bireylerin en önemli görevi önceki dönemlerden gelen özdeşimleri bir araya getirerek kimlik kazanmasıdır (Miller, 2008, s. 216). Erikson (1968) bu dönemdeki yabancılaşma ve rol karmaşasını kişinin kendisi olma çabasına bağlamaktadır. Erikson'a göre ergenlik; bireysel bir konu olmakla birlikte çatışmanın varlığı-yokluğu, yoğunluğu ve çözme biçimleri de kişiden kişiye değişiklik gösterebilmektedir (Gallatin, 1995).

Kimlik kazanma sürecinin özerkleşmeyi beraberinde getirmesinden kaynaklı olarak bireyler bu dönemde akranlarıyla daha çok beraber olmayı yeğlemektedirler. Bağımsızlaşma sürecinde çokça çabanın verildiği bu dönem (Santrock, 2014, s. 256) ana baba ile çatışmayı da beraberinde getirebilmektedir. Akranlarla olan ilişkilerin artması ve çeşitlenmesi ile ana ve babayla olan çatışma süreçleri ergenlik dönemini daha zorlu ve karmaşık bir süreç haline getirmektedir. Ergenlik dönemindeki birey tüm gözlerin kendisi üzerinde olduğu, yaşadığı problemlerin diğer kişilerce anlaşılmadığı hatta kendisinin yaşadığı sorunların diğer insanların sorunlarından büyük ve önemli olduğu düşüncesiyle benmerkezci bir şekilde hareket etmektedir.

Freud'un psikoseksüel gelişim evreleri 0-18 yaş aralığında sınırlandırılmakla birlikte bu evreler sırasıyla oral, anal fallik, latent ve genital dönem olarak adlandırılmaktadır.

Freud’a göre gelişimde en önemli süreç sıfır-altı yaş dönemini kapsayan çocukluk dönemidir. Ergenlik dönemi ise psikoseksüel gelişim evrelerinden sonuncusu olan genital döneme rastlamaktadır. Bu dönemde libidonun bireyin genital bölgesinde yoğunlaştığı ifade edilmektedir. Fizyolojik olarak olgunluğa erişme ve cinsellik dürtülerindeki artış da libido ile ilişkilendirilmektedir. Karşı cinse yönelik olarak ilginin artması, eleştirilere karşı savunmacı olma gibi durumlar ergende savunma mekanizmalarının artışına da sebep olabilmektedir. Psikoseksüel yaklaşıma göre ergenlik dönemindeki karmaşa çocukluk dönemine ait çatışmaların yinelenmesini ifade etmektedir (Dinçel, 2006). Psikoanalitik kuramda da Erikson’un psikososyal kuramına benzer şekilde kişinin kendine bir kimlik kazanmasına ilişkin çeşitli fikirler, rol kalıpları ve değer yargılarının denenmesiyle kendini gösteren rol arayışı karşımıza çıkmaktadır.

Piaget’in bilişsel gelişim kuramında ergenlik dönemi son evre olan soyut işlemler evresine denk gelmektedir. Bu dönemin özelliği kişilerde somut düşünmenin yerini soyut düşünmenin, akıl yürütme, varsayımda bulunma, olası çözümler üretme gibi bilişsel süreçlerin almasıdır. Bu kurama göre ergenlerin fizyolojik gelişimleri bilişsel gelişimi beraberinde getirmekte, olayları ve durumları anlama kabiliyetlerini iyileştirerek değişikliklere uyum sürecini kolaylaştırmaktadır.

Psikoloji literatürüne “ergenlik karmaşası” kavramının girmesini sağlayan Hall’a göre bencil güdü ve ihtiyaçlarla dünyaya gelen insan ergenlik döneminde sosyal sorumluluklarını öğrenerek toplumun bir üyesi olmaya başlamakta ve bireyselliğini geliştirmektedir. Adams (2000) sosyalleşme ile çıkarları arasında kişinin içinde oluşan fırtına ve stres durumunun ergenlik karmaşasını doğurduğunu ifade etmektedir. Ergenlik döneminde duygusal durumlar anlık olarak değişebilmekte, bu değişimler şiddetli bir biçimde yaşanmakta ve kişide stres yaratmaktadır (Adams, 2000).

Kişiler arası ilişkiler üzerine çalışmalar yapan Sullivan, içinde bulunduğu toplum yapısı tarafından karşı cinse yönelen yönelen cinsel ilgi konusunda yeteri kadar hazırlanmayan veya engellenen ergenlerin içinde bulunduğu dönemi “cehennem” olarak ifade etmektedir

(Gallatin, 1995). Sullivan, ergenliği ön ergenlik, erken ergenlik ve geç ergenlik olarak kişiler arası ilişkiler bakımından değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeye göre ergenin yakın bir arkadaş arayışından kaynaklı olarak paylaşımda bulunabileceği, destek alabileceği bir hemcinsine karşı ilgisi ortaya çıkar. Bu dönemde kurulan yakın arkadaşlık sayesinde ergen kendini dışardan bir gözle görebilmektedir (Geçtan, 1995). Cinsel ilginin ortaya çıkması ile başlayan erken ergenlik döneminde, karşı cinse duyulan ilgi yoğunlaşmaktadır. Hissedilen ilgi ile toplumun bu duruma bakışı arasında kalan ergen bir karmaşa yaşamaktadır. Geç ergenlikte ise cinsel tutuma ilişkin tercihini yapan ergen bunun gerektirdiği rol ve sorumluluklarla birlikte toplumdaki yerini almaktadır (zbay, 2000).

Sosyal ğrenme kuramı ile anılan Bandura, Walters ile model almanın öğrenmedeki etkisi üzerinde yürüttüğü çalışmalarda ergenlerin, yetişkin modelden gözlemlediklerini yapacaklarını ileri sürmüştür. Dacey ve Kenny (1994), Bandura'ya göre ergen gelişiminin çevreden alınan sosyal uyaranlar ile şekillendiğini ifade etmişlerdir. Sosyal ğrenme kuramı doğrultusunda ergenlik üzerine çalışmalar yürüten Mccandless; çeşitli yollarla kazanılmış kaygı, saldırganlık, merak gibi dürtülerin insanı harekete geçirdiğini ve kişinin de bu hareketle çeşitli denemelerde bulunarak davranışın ortaya çıkmasına sebep olan dürtüyü tespit edip nasıl hareket edeceğini öğrendiğini ifade etmektedir. Ona göre birey, toplumun beklentileri ile önceki öğrenmeleri örtüşmediğinde bunalım yaşamaktadır. Bandura ise bu fikre karşı çıkararak yaşanılan bu bunalımın sosyalleşmenin yeterince gerçekleşmemesinden kaynaklandığını ne sürmektedir (Kulaksızoğlu, 2002). Robin ve Foster (1989) ergenlik dönemine kadar model alınan ana babanın yerine arkadaşların önemli hale geldiğini ifade etmektedir.

Ackerman (1984), ergenlerin her geçen gün yeni tutum ve davranışlarla aileleri ile karşı karşıya geldiklerini ifade etmektedir (s.120). Ergenin bağımsızlık çabası ile ailenin ergenden beklentilerinden kaynaklanan çatışmada, ocuk özerkliğini gerçekleştirmek için

ana babalar da çocuklarına rehberlik ederek onları korumak için haklı durumdadırlar (Munichin, 1974).

Ergenliğin tüm yönleriyle anlaşılabilmesi; bireyin bulunduğu ortam, yetiştiği aile ve gelişim özellikleri çerçevesinde incelenmesine bağlıdır (Compas, Hinden & Gerhardt, 1995). Dönmezer'e (1999) göre ergenlik dönemindeki bireyler bedenlerindeki fiziksel ve fizyolojik değişiklikleri benimseyip, akranlarıyla sağlıklı bağlar kurup, toplumca kabul edilebilir bir role ulaşp, kendilerine uygun meslek gruplarını seçerek ekonomik bağımsızlıklarına kavuştuklarında bu döneme ait gelişim görevlerini başarıyla tamamlamaktadırlar. Geçtan'a (1995) göre ergenlik döneminin sağlıklı olarak atlatılması sağlam bir yetişkinlik için en önemli adımlardan biridir. Ergenlik dönemine ait gelişimsel görevlerin başarı ile sonuçlanması sürecinde ana ve babaya büyük bir görev düşmektedir. Bu görevin gerçekleştirilmesi aşamasında ana babanın tutumları önemli rol oynamaktadır. Bir sonraki başlıkta ana ve babanın tutumları ile çocuklar üzerindeki etkileri açıklanmaktadır.

Ana Baba Tutumları

Ana baba tutumu geniş manada ebeveyn tarafından çocuğa yönelik olan tutumu ve çocuktan beklenenleri ifade etmektedir (Darling & Steinberg, 1993). Kağıtçıbaşı (1999); tutumu, direkt olarak gözlemlenemeyen ancak gözlemlenebilen davranışları doğuran ve kişiyi davranışa hazır hale getiren eğilimler olarak tanımlamaktadır. Rosenberg ve Hovland (1960) tarafından ortaya konulan gözlemlenebilen bir bağımsız değişkene eşlik eden, gözlemlenemeyen ancak bilişsel-duygusal-davranışsal öğeleri içinde barındıran ara değişkenlerle birlikte ortaya çıkan gözlenebilen bağımsız değişkenlerin tutumu ortaya koyduğu fikri Fazio (1990), Tesser ve Shaffer (1990) gibi çeşitli araştırmacılar tarafından irdelenmiştir. Eagly ve Chaiken (1993) tutumun varlığından söz edebilmek için duygu, düşünce ve davranış boyutlarının tümünün var olmasının gerekli olmadığını belirtmiştir.

Ancak bir değerlendirme ya da eğilimin tutum olabilmesi için bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutu barındırması gerektiği fikri günümüzde de geçerliliğini korumaktadır (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2017, s.133). Morgan (2000) tutumların model alma, taklit, klasik veya edimsel koşullanma gibi süreçlerle öğrenildiğini ve kişiliğin bir parçası haline geldiğini ifade etmektedir. Ana babanın sahip olduğu duygu, düşünce ve davranış ile bu öğelere bağlı olarak çocuktan beklenenler ana baba tutumunu oluşturmakta ve bu tutumlar çocukların toplumsallaşma sürecini etkileyen en önemli unsur olarak ifade edilmektedir (Kılıç, 2007, s.42).

Bireylerin gelişim süreçlerinde ilk eğitimci olarak karşımıza ana babalar çıkmaktadır. Çocuğun çeşitli bilişsel ve duygusal kazanımları elde etmesinden toplumsallaşmasına kadar her alanda ana ve babaların en önemli etkiye sahip oldukları hemen hemen tüm toplumlarda görülebilmektedir. Demiriz ve Öğretir (2007) çocuğun hem fiziksel hem de psikolojik gelişiminde ailenin önemli rol oynadığını ifade etmektedir. Ana babanın çocuğuyla iletişimi ve etkileşimi sayesinde çocuk çeşitli deneyimleri yaşamaya ve öğrenmeye başlar. Çocuğun en temel duygusu olan güven duygusu da yine aile sayesinde kazanılır. Aileyle başlayan bu bilişsel, duygusal ve davranışsal etkileşim bireyin yaşamının ilerleyen sürecinde diğer insanlarla ilişkisini ve yaşam biçimi şekillendirmektedir. Ana ve babanın çocukla etkileşim ve iletişimde kullandığı düşünce, duygu ve davranış biçimi ana baba tutumu veya çocuk yetiştirme stili olarak tanımlanabilmektedir. Ana babanın sahip olduğu tutum veya çocuk yetiştirme biçimi yetiştikleri çevre, kendi ana babalarının onlara yaklaşım biçimi, sahip olunan sosyoekonomik durum, eğitim düzeyleri, toplumsal kurallar, gelenek ve görenekler, aile içinde bireylerin konumu, toplumsal statü gibi birçok faktör tarafından şekillendirilmektedir. Dönmezer'in (2009) de bu faktörlere inançları, ahlak kurallarını ve kişilik özelliklerini eklediği görülmektedir (s.143). Bir toplumdan başka bir topluma göre değişiklik gösterebilmekte olan ana baba tutumları, aynı toplumda, bir aileden diğerine göre de değişiklik gösterebilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları aile

içinde, bir çocuktan diğer çocuğa göre kasıtlı veya kasıtsız olarak farklılaşabilmektedir (Çağdaş & Seçer, 2005, s. 231).

Ana baba tutumları üzerine yapılan çalışmalarda, araştırmacılar tarafından çeşitli boyutlar temel alınarak benzer ve/veya farklı ana baba tutumları ortaya konulmuştur. Darling ve Steinberg (1993) ana babaların çocuk gelişimine etkisi üzerine çalışırken çocukla ana baba arasındaki duygusal ilişki, ana babanın tutum ve davranışları, ana babaların inanç yapısı olmak üzere üç temel esas etrafında araştırmalarını yoğunlaştırmışlardır.

Baumrind (1972) tarafından ana baba tutumlarına ilişkin yapılan sınıflandırma, ana baba tutumlarının kuramsal temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimi ile ilgili olduğu belirtilen, demokratik, otoriter ve izin verici olarak isimlendirilen üç ana baba tutumu ortaya koyulmuştur. Bu üç farklı tutum türü ebeveynlerin beklentilerindeki farklılıklar, çocukların uyması gereken standartlardaki farklılıklar ve ebeveynlerin standartları çocuğa aktarmasındaki farklılıklar ile birbirinden ayrılmaktadır (Dornbusch, Ritter, Liederman, Roberts & Fraileigh, 1987). Baumrind (1972) ana baba tutumunun kontrol, açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım-destek olmak üzere dört boyutundan söz etmektedir. *Kontrol boyutu*, ana baba tarafından belirlenen kurallara çocukların ne derece uymaları gerektiğini; *açıklık boyutu*, ebeveynlerin karar verirken çocuğun fikirlerini önemseme dereceleri ile çocuğu bu hususta ne kadar teşvik ettiklerini ve kararların hangi oranda çocuğa açıklandığını; *olgunluk beklentisi boyutu*, ebeveynlerin çocuğu tüm gelişim alanlarında başarılı olması için ne kadar teşvik ettiğini; *bakım-destek boyutu* ise ebeveynlerin çocukla etkileşim içerisindeyken onunla ne kadar samimi ve sıcak olduğunu ifade etmektedir.

Baumrind'in (1972) ana baba tutumları dört boyutun kombinasyonu ile oluşmaktadır. Demokratik ana baba tutumunda kontrol, açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım-destek yüksek düzeydedir. Otoriter ana baba tutumunda kontrol ve olgunluk beklentisi yüksek iken açıklık ve bakım-destek düşük düzeydedir. İzin verici boyutta ise kontrol ve olgunluk beklentisi düşük, açıklık ve bakım-destek yüksek düzeydedir.

Baumrind tarafından atılan temel üzerinde çalışmalarını yoğunlaştıran Maccoby ve Martin (1983) ana baba tutumlarını iki boyut üzerinde temellendirmişlerdir. Bu boyutlar duyarlılık ve talepkârlık boyutlarıdır. Duyarlılık boyutu ana babanın çocuğa karşı olan kabulünü, ilgisini ve sevgisini ifade ederken talepkârlık boyutu ebeveynlerin çocuğa yönelik sıkı denetim ve kontrolünü ifade etmektedir (Akarslan Esen & Cesur, 2015). Darling ve Steinberg (1993) duyarlılık boyutunun çocuğun bireyselleşmesi ile, talepkarlık boyutunun ise toplumsallaşması ile ilgili ebeveyn girişimlerine işaret ettiğini ifade etmektedirler. Maccoby ve Martin (1983) tarafından yapılan sınıflandırma da bu iki boyutun bir araya getirilerek derecelendirilmesi ile dört ana baba tutumu ortaya çıkmaktadır (Şekil 1).

		<i>Duyarlılık Boyutu</i>	
		<i>Yüksek</i>	<i>Düşük</i>
<i>Talepkârlık Boyutu</i>	<i>Yüksek</i>	Demokratik	Otoriter
	<i>Düşük</i>	İzin verici- şımartan	İzin verici –ihmkâr

Şekil 1. Maccoby ve Martin'in (1983) ana baba tutumlarına ilişkin sınıflandırması.

Maccoby ve Martin (1983), Baumrind (1972) tarafından ortaya konulan ana baba tutumlarını farklı boyutlar temelinde benzer şekilde oluşturmuş ancak izin verici ana baba tutumunu iki farklı şekilde ortaya koymuşlardır. İzin verici-şımartan veya müsamahakar izin verici olarak adlandırılan ana baba tutumunda ebeveynlerin talepkârlık düzeyleri düşük iken duyarlılık düzeyleri yüksektir. İzin verici-ihmkâr ana baba tutumunda ise ebeveynlerin hem talepkârlık hem de duyarlılık düzeyleri düşüktür. Demokratik ana baba tutumunda her iki boyut da yüksek düzeyde olmakla birlikte otoriter ana baba tutumunda talepkârlık düzeyi yüksek, duyarlılık düzeyi ise düşüktür (Subaşı & Öğretir Özçelik, 2019).

Yapılan araştırmaların genelini Baumrind ile Maccoby ve Martin'in öne sürdükleri boyutlar ve tutum tarzları etrafında yoğunlaştığı görülmekle birlikte Pulkinen (1982) *çocuk merkezli* ve *ebeveyn merkezli* olmak üzere iki tür ana baba tutum biçiminden

bahsetmektedir. Pulkinnen'in (1982) önerdiği çocuk merkezli yetiştirme tarzında yetişen çocukların ebeveyn merkezli yetiştirme tarzında yetişen çocuklara göre duygusal olarak ebeveynlerine daha yakın, rekabetçi, sorumluluk sahibi ve başarı yönelimli oldukları ifade edilmektedir. Bunun yanında Crouter, MacDermind, McHale ve Jenkins (1990) ana baba çocuk ilişkisinde, çocuğun insancıl ve ölçülü şekilde denetlenmesi anlamına gelen *denetim/takip* kavramı üzerinde durmuşlardır.

Ebeveyn tutumları ile ilgili Steinberg, Elman ve Mounts (1989) yaptıkları çalışmada demokratik ana baba tutumunu *kabul ve ilgi, demokrasi/psikolojik özerklik ve davranışsal kontrol* olmak üzere üç farklı boyut ile açıklamışlardır. Kabul ve ilgi boyutu, ana baba tarafından çocuğa yönelik olan ilgiyi, sevgiyi ve duyarlılığı; psikolojik özerklik/demokrasi boyutu, ebeveynlerin çocuğu zorlamayan disiplin tutumlarını ve çocuğun ailedeki bireyselliğini teşvik etmelerini; kontrol boyutu ise ana baba tarafından çocuğa yönelik kısıtlamaları ve çocuğu denetimlerini ifade etmektedir. Bu doğrultuda Maccoby ve Martin (1983) tarafından ortaya konulan talepkârlık boyutunun kontrol boyutu ile; duyarlılık boyutunun kabul ve ilgi boyutu ile eş değer/denk olabileceği ifade edilmektedir (Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch, 1991).

Lamborn vd. (1991) tarafından yapılan çalışmada kabul ve ilgi, kontrol ve denetleme, psikolojik özerklik olmak üzere üç boyuttan oluşan ölçek vasıtasıyla demokratikliğin farklı düzeyleri tespit edilmekte ve dört tür ana baba tutumu ortaya konulmaktadır: demokratik, demokratik tutumda olmayan, bir ölçüde demokratik ve bir ölçüde demokratik olmayan. Ayrıca kontrol ve denetleme boyutu ile kabul ve ilgi boyutunun kesiştirilmesi yoluyla demokratik, izin verici-ihmalkâr, otoriter ve izin verici-şımartan ana baba tutumu ortaya konularak ebeveynlerin tutumlarının sınıflandırıldığı görülmektedir. Ekşi (1982) de ebeveyn tutumlarında çocuğa yöneltilen sevgi ile uygulanan denetimin niteliğinin aynı oranda önemli olduğunu belirtmektedir. İstendik davranışın kazandırılması amacıyla ana babanın çocuğa yönelik tavrı disiplin anlayışı

olarak ifade edilmekte ve bu tavrın her ana babanın standartlarına göre farklılık göstermesi doğal görülmektedir (Yılmaz, 2005, s.44).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde çok çeşitli ana baba tutumlarından bahsedildiği görülmektedir. Çeşitli ve sayıca fazla ana baba tutumunun ortaya çıkması ebeveynlerin yaşantıları, aralarındaki ilişkiler, öğrenim durumları, rol ve statüleri, çalışma durumları, yetiştikleri ailedeki ilişkiler, çocuklarından bekledikleri duygu, düşünce ve davranışlar, çocuk sayısı, çocukların doğum sıraları, cinsiyetleri ile içinde bulunulan toplumun yapısı, normları, ailenin sosyoekonomik durumu gibi birçok etkenden kaynaklanabilmektedir. Bahsedilen bu etkenler ile ana babaların kendi ebeveynleri tarafından onlara uygulanan tutum biçimi de ana babanın çocuğa yaklaşımını etkileyebilmektedir.

Baumrind (1972), Maccoby ve Martin (1983) ve Lamborn vd. (1991) çalışmalarında ortaya koydukları demokratik ana baba tutumu, otoriter ana baba tutumu ve izin verici (ihmalkâr-şımartan) ana baba tutumu sıklıkla kullanılan ana baba tutumları veya çocuk yetiştirme tarzları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanı sıra çeşitli kaynaklarda ebeveynlerin sahip oldukları tutumlar arasında dengesiz tutum, reddedici tutum, mükemmeliyetçi tutum, destekleyici tutum, kaygılı tutum, ayrımcı tutum, aşırı koruyucu tutum gibi tutum türleri de ifade edilmektedir.

Ebeveyn tutumlarının birçok etkene bağlı olarak değişmesiyle bir kısmı yukarıda bahsedilen çeşitli ana baba tutumları ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada kullanılan ölçeğin geliştirildiği çalışmada ana baba tutumları demokratik, otoriter, izin verici-şımartan ve izin verici ihmalkâr olarak ele alınmakta ve bu tutum tarzlarına göre değerlendirmeler gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle ana baba tutum biçimlerinden araştırmada ele alınan boyutlar ile diğer ana baba tutum biçimlerinden bazıları açıklanmaktadır.

Demokratik Tutum

Ebeveynler tarafından çocuğa koşulsuz olarak hissedilen ve hissettirilen bir sevginin var olduğu demokratik ana baba tutumunda, çocuğun gereksinimleri ile yakından ilgilenilmekte ve alınan kararlarda çocuğa söz hakkı verilerek onun görüşü de önemsenmektedir. Bazı kararları çocuğun kendisi alması noktasında ebeveynleri çocuğa destek olmaktadır (Kuzgun, 1972). Demokrasi sözcüğüne dayanan demokratik tutum aile bireylerinin özgür olması, ana ve babalarının otoritesine/yönetimine katılması ve kararlarda söz sahibi olması olarak tanımlanabilmektedir. Demokratik tutumun var olduğu aile ortamında çocuklar rahatça fikirlerini ifade edebilmekte ve duygularını yansıtabilmektedirler. Ana babaların çocuktan beklentileri de gelişim dönemine uygun olmakta ve açık bir iletişimle çocuğun gelişimi ebeveynleri tarafından desteklenmektedir.

Demokratik ana baba tutumu, çocuğun uyması gereken kuralların açıklanarak birlikte kararlaştırıldığı, kurallara uyma durumunun denetleme ve baskı yerine akılcı bir şekilde manipüle edildiği (Baumrind, 1980), kurallar dahilinde çocuğun özgür olduğu ortamı ifade etmektedir (Yavuzer, 1994).

Demokratik bir aile ortamında yetişen çocukların kendine güvenen, düşüncelerini rahatça ifade edebilen, sorumluluk sahibi, çevresine duyarlı ve saygılı, gelişime ve yaratıcı düşünmeye açık bireyler olduğu ifade edilmektedir (Demiriz & Öğretir, 2007; Kulaksızoğlu, 2004).

Kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının bireye yönelik olarak hedeflediği; kişinin yeteneklerinin farkına vararak kendini geliştirmesi, kişinin kendi iç çatışmalarını veya çevreyle olan etkileşiminde karşılaştığı sorunlarını çözmek amacıyla etkili kararlar alması, çevresiyle etkili ve olumlu bir iletişim kurması (Yeşilyaprak, 2007) ve en nihayetinde yaşam kariyeri gelişimini sağlaması için en uygun ortamı sunan ana baba tutumu, demokratik ana baba tutumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirttiği temel fizyolojik ihtiyaçların giderilmesiyle başlayan, güvenlik ihtiyacının, sosyal ihtiyaçların, saygınlık ihtiyaçlarının ve kendini

gerçekleştirme ihtiyacı demokratik ana baba tutumundaki ailenin kabul edici ve destekleyici tavrı sayesinde başarılı olarak gerçekleşebilmektedir.

Ana baba tarafından çocuğa gösterilen sevgi, kabul edicilik, ortak bir paydada geliştirilen sınırlar çerçevesinde çocuğa sağlanan özgürlük, girişimciliğin desteklenmesi, çocuğun sorumluluk almasına fırsat tanınması ve davranışlarında çocuğa rehberlik edilmesi çocuğun gelişim görevlerini yerine getirmesine olumlu katkılar sağlamaktadır. Ergenlik döneminde demokratik ana baba tutumu, ergen ile ana babası arasındaki ilişkiyi ve iletişimi güçlü kıldığından, diğer gelişim dönemlerine göre daha zorlu olan bu sürecin daha başarılı atlatılmasını sağlamaktadır.

Lamborn vd. (1991) tarafından gerçekleştirilen 14-18 yaş aralığında bulunan ergenlerin psikososyal gelişim, akademik yeterlilik ve problem davranış değişkenleri açısından incelendiği çalışmanın sonuçları; ana babalarını demokratik olarak algılayan ergenlerin psikososyal gelişim ve akademik yeterlilik alanlarında daha yüksek, problem davranış alanında daha düşük puan aldıklarını ortaya koymakta ve demokratik ana baba tutumunun olumlu davranışlarla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Otoriter Tutum

Çeşitli kaynaklarda baskıcı olarak da adlandırılan otoriter tutum, katı disiplin anlayışının var olduğu, kurallara uymanın sürekli olarak kontrol ve baskı altında tutularak gerçekleştirildiği, kurallarda esnekliğin olmadığı ve uyulmadığı zaman cezanın var olduğu, karar alırken çocuğa söz hakkı verilmediği, çocuğa yönelik beklentilerde çocuğun gelişim özelliklerine dikkat edilmediği, çocuğun beklentilere uygun davranması durumunda (Kuzgun, 1972) sevgi gösterildiği ana baba tutumunu ifade etmektedir. Ana baba tarafından belirlenen kurallara uyulması halinde sevginin pekiştirici olarak kullanımı söz konusudur.

Otoriter ana baba tutumunda çocuğa yönelik eleştiri-baskıların olması ve kurallara uyma konusundaki şartsız itaat beklentisi çocuğun yanlış yapmaktan korkmasına ve girişimcilikten uzak durmasına sebep olmaktadır. Girişimcilikten, karar almaktan uzak duran çocuğun ailesine bağımlı olmaktan kurtularak bağımsızlaşması da güç olmaktadır (Bayraktar, 1998). Girişimcilikle ve bağımsızlaşmayla ilişki olan kişilik gelişiminin de sekteye uğradığı otoriter ailelerde çocukların kimlik kazanımları ipotekli olarak gerçekleşmektedir. Kimlik gelişimi konusunda kararı çocuklarının ilgilerini, ihtiyaçlarını, yeteneklerini, yönelimlerini dikkate almadan ana babalar vermektedirler.

Daha önce açıklanan demokratik tutumun karşısı bir tutum olarak ifade edilen otoriter tutumda çocuktan talep ve beklenti yüksek olmakta, çocuğa karşı kabul edicilik ve ilgi ise düşük düzeylerde kalmaktadır. Çocuğa yönelik yüksek beklenti, düşük ilgi ve kabul edilirlğe eşlik eden tek taraflı iletişim, çocuğun kendine güvenini olumsuz etkilemekte (Aydın, 2013) ve duygularını, düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmesini güçleştirmektedir. Kulaksızoğlu (2011) otoriter bir tutumda yetişen çocukların kızgınlık ve öfkeyi açıkça ifade edemediklerini (s.122), Sezer (2010) ise saldırgan davranışlar gösterebileceklerini belirtmektedir.

Yapılan araştırmalarda çocuğa yönelik olan otoriter ana baba tutumunun yapıcı olmaktan çok yıkıcı olduğu ortaya konulmuştur (Yörükoğlu, 1990). Özgüven (2001) bu tutumun çocukta istendik gelişimleri sağlayabileceği gibi kişilik problemlerine de yol açabileceğini ifade etmektedir. Hale (2008) otoriter tutumda yetişen çocukların kaygı düzeyinin yüksek, mutluluk ve sosyallik düzeylerinin düşük olduğunu; Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) ise bu tutumda yetişen çocukların bağımlılık yapıcı maddelere ve depresyona eğilimlerinin yüksek olduğunu belirtmektedirler. Aslan (1992) otoriter yapıdaki ailede yetişen çocukların fikirlerini rahatça paylaşamayan, çekingen bireyler olduğunu ifade etmektedir (s.10). Ayrıca üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada otoriter ana ebeveyn tutumunun çocuğun kendini gerçekleştirmesine engel oluşturduğu ortaya konulmuştur (Kuzgun, 1972). Ülkemizde üniversite öğrencileri

üzerinde Karadayı (1994) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin sert/katı disiplin anlayışlarının çocuklarda kötümser olma, utangaç olma ve akrana/arkadaşa bağımlı olma ile ilişkilendiği sonucu elde edilmiştir.

Yavuzer (2005), ülkemizdeki ana baba tutumları içerisinde otoriter olarak ifade edilen müdahaleci ana babalarla sıklıkla karşılaşıldığını belirtmektedir.

İzin Verici-İhmalkâr Tutum

Otoriter tutuma benzer şekilde çocuğa sevginin gösterilmediği ve bununla birlikte otoriter tutumun aksine çocuğun kontrolünün de az olduğu, çocuk üzerinde ebeveynlerin beklentiye sahip olmadığı, çocuğa kural konmadığı ana baba tutumu izin verici ihmalkâr ya da ilgisiz-kayıtsız ebeveyn tutumu olarak ifade edilmektedir. Ana baba ve çocuk arasındaki etkileşim ve iletişimin oldukça zayıf olduğu bu tutumda çocuğun ilgi ve ihtiyaçları ile ilgilenilmediği gibi çocuğa rehberlik de edilmemekte, çocuk yalnız bırakılmaktadır. Tuzcuoğlu (2003) bu tutumu duygusal istismar olarak; Acet (1997) de bu aileleri çok duyarsız olarak değerlendirmektedir.

Çocuğun kendi haline bırakıldığı izin verici-ihmalkâr ana baba tutumunda çocuk için yeteri kadar zaman ayrılmamakta, çocuklar aileler tarafından birer engel olarak değerlendirilebilmektedir. Karataş (2009) bu tutumun kalabalık ve sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde daha sık görüldüğünü ifade etmektedir (s.19)

Yavuzer (1994) bu tutumdaki ailelerde yetişen çocuklarda saldırganlık eğiliminin yüksek olduğunu, çevresindeki kişi ve eşyalara zarar verebileceklerini (Yavuzer, 2005, s.33) belirtmektedir. Bousha ve Twentyman (1984) bu tutumdaki ailede yetişen çocukların sosyal açıdan başarılı olmadıklarını, yüzyüze iletişimde kaynak konumunda çok nadiren bulunabildiklerini, soru sorma-keşfetme davranışının oldukça az gözlemlendiğini ifade etmektedir.

İzin Verici-Müsamahakâr Tutum

İzin verici-müsamahakâr tutum, izin verici-şımartan veya aşırı hoşgörölü tutum olarak da adlandırılmaktadır. Bu tutum biçiminde ana babalar ile çocuk arasında iyi bir iletişimin varlığıyla birlikte aradaki etkileşim sıcak ve ilgilidir. Bu yönüyle demokratik tutuma benzemesine rağmen kontrol ve denetimin azlığı noktasında demokratik tutumdan ayrılmaktadır. Çocuklar karar alırken ebeveynleri çok dâhil olmamakta bağımsız olarak verdikleri kararları uygulaması konusunda izin verici bir tutum sergilemektedirler. Çocuklarına bir kural koymayan bu ana babalar oldukça hoşgörölü olmakta, tolerans göstermekte ve çocukları da bu hoşgörölü ve tolerans karşısında şımaran, sorumluluktan uzak bir tavır sergilemektedirler.

Çocuğun merkeze alındığı, tercihlerine, yapacakları etkinliklerin tür ve saatine karışılmadığı (Haktanır, 2002) bu ailelerde hem çocuk hem de ana babası sorun yaşamaktadırlar. Çocuk erken dönemde disiplin anlayışından yoksun biçimde yetiştirildiği, bir kural konularak sınır belirlenmediği için yaşamının ilerleyen yıllarında nerede nasıl davranacağını bilememektedir (Öz, 2004). Her konuda müsamaha gösterilen çocuk ana babasını rol model olarak değil ihtiyaçlarının gidericisi olarak algılamaktadır. Aile ortamında bu şekilde bencilliğe ve her isteğinin yapılmasına alışan bu çocuklar toplumsal çevrelerinde/arkadaş ortamlarında da bu şekilde davrandıklarında istediklerinin olmaması nedeniyle bocalamakta, Çağdaş ve Seçer Şahin'e (2002) göre arkadaş gruplarına girmekte ve sosyal uyumda sorun yaşamaktadırlar (s.60-65). Bu bakımdan değerlendirildiğinde ebeveynler tarafından gösterilen hoşgörölünün ve kontrolün düzeyinin çocuğun sosyal uyumu için oldukça önemli olduğu görölmektedir.

Ceyhan (2008), izin verici müsamahakâr ana baba tutumunun daha çok geç evlenerek çocuk sahibi olan ailelerde veya aile büyükleri ile birlikte yaşanan tek çocuklu ailelerde göröldüğünü ifade etmektedir.

Diğer Çalışmalarda Ortaya Konulan Tutumlardan Bazıları

Dengesiz ebeveyn tutumu, tutarsız ana baba tutumu olarak da adlandırılmakla birlikte ana ve baba tarafından çocuğa yönelik olan tutumların belirgin ve sabit olmadığı, değişkenlik gösterdiği tutum türüdür. Bu tarz tutumda yetişen çocukta da tutarsızlık ve kararsızlık durumu sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Kabalı, 2012).

Reddedici ebeveyn tutumunda çocuğa ilgi ve sevgi gösterilmezken çocuklarını sürekli olarak olumsuz yönde eleştirmektedirler (Tuna, 2018, s.31). Çocuklar bu aile ortamında kendini güvende hissetmezler, ebeveynler de çocuklara sıcak davranmaz ve onlarda istenmedikleri hissini uyandırır. Bu biçimde bir aile ortamında yetişen çocuklar duygusal kırılganlıklar yaşamakta, şiddete eğitim göstermekte ve davranışlarında sinirlilik göze çarpmaktadır.

Çocuklarından gerçekleştirebileceklerinin en iyisini isteyen ebeveynler *mükemmeliyetçi* olarak nitelendirilmektedirler. Bu biçimdeki ana babaların çocuklarından beklentileri yüksektir ve ana babalar onların etkinliklerinin büyük bir kısmını şekillendirmektedirler. Mükemmeliyetçi ana baba tutumunda yetişen çocuklarda başarısızlık korkusu ve başarısızlık durumundaki hayal kırıklığı oldukça belirgindir. Ayrıca bu çocukların kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, yalan söyleme-alt ıslatma gibi çeşitli davranış bozukluklarının görülebildiği, arkadaşlık ilişkilerinde problemlerin yaşandığı ifade edilmektedir (Mestçioğlu Gökmoğol, 2012).

Çocuklarla birlikte karar alındığı, onların düşüncelerine önem verildiği ve her konuda desteklendikleri tutum, *destekleyici ana baba tutumu* olarak adlandırılmakla birlikte bu ortamda yetişen çocukların başarılı, anlayışlı, huzurlu ve çevresindeki insanlarla olumlu ilişkiler kurduğu Özkaya (2012) tarafından belirtilmektedir.

Ayrımcı tutum bir çocuğun diğerine göre üstün tutulması, çocuklardan biriyle daha çok ilgilenilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Bunun sebepleri çocuğun cinsiyeti, doğum sırası olabildiği başka sebepler de olabilmekte, bir ebeveyn den diğerine göre de değişebilmektedir (Kılıç, 2013).

Evlat edinme, geç çocuk sahibi olma, çocuklardan birinin kaybı veya tek ocuk olma gibi durumlarda daha çok rastlanan, ana babadan çok çocuğun söz sahibi olduğu (Bilgin Aydın, 2003) *aşırı koruyucu* ebeveyn tutumunda, ana babalar çocukları için oldukça fedakâr ve özverili davrandıklarından bu çocukların özgüven ve girişimcilik düzeyleri düşük, sorun çözme becerileri zayıf ve özerkleşmeleri daha zor olabilmektedir (Yıldız, 2004).

Araştırmının bu bölümünün ilk kısmında bahsedilen ergenlik dönemi ile ana baba tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde; ergenlik döneminde cinsiyet rollerinin edinilmesinden kimlik oluşumuna, kişisel bağımsızlığın kazanılmasından toplumun bir üyesi olmaya kadar tüm gelişim görevlerinin yerine getirilmesinde ana babanın ergenlerin gelişiminde oldukça önemli bir yere sahip oldukları bilinmektedir. Ergenlerin özgüvenleri, sosyal becerileri, cinsiyet rollerini öğrenmeleri, toplumla olan ilişkileri, başarı güdöleri, kimlik kazanımları büyük oranda ana babanın tutumu ile şekillenmektedir. Her ne kadar ergenlik döneminde çocuğun ana baba ile çatışıp diğerk kişilere yöneldiğı ifade edilse de ana babanın ocuk üzerindeki etkisi devam etmektedir (Morgan, 1984, s.375). Ana baba tutumları tam da burada daha önemli bir noktaya gelmektedir. Çünkü destekleyici, kabul edici, yol gösterici olumlu bir ana baba tutumu ergenlik döneminin başarıyla tamamlanmasını sağlayacaktır. Tersine bir durumda, sağlıklı olmayan bir ana baba tutumunda, ergenlik döneminde yaşanan değışimler ve gelişimlerin istendik yönde olmaması muhtemeldir.

Yavuzer (2004) sağlıklı olmayan ebeveyn tutumlarının kimlik kazanımı sürecini de olumsuz etkilediğini, istenmedik kimlik oluşumuna sebep olabileceğini ifade etmektedir (s.129). Yazgan (2015) ergenin kimlik gelişiminde koruyucu bir tutumdan ziyade ergenin kararlara katılımının sağlanmasının, sorumluluk verilmesinin ve bazı kararları kendisinin almasının desteklenmesinin daha önemli olduğunu vurgulamaktadır (s.14).

ivilidağ (2013) ergenlerin ebeveynleri ile yaşadıkları problemlerin başlıcalarını; ergene yönelik sert eleştiriler ve bu eleştirilerin ergen tarafından önemsenmemesi, ergenin

akranlarıyla kıyaslanması ve akademik başarı olarak belirtmektedir (s.48). Ergenin en yakınındaki kişiler olan ana babaların bu tür davranışları, ergenin yaşamını da olumsuz etkileyebilmektedir. Ülkemizde üzerinde oldukça az çalışılan bir konu olan başarısızlık korkusu da bu sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekleştirilen bu araştırmaya da konu olan başarısızlık korkusuna ilişkin kavramsal ve kuramsal açıklamalar bir sonraki bölümde sunulmaktadır.

Başarısızlık Korkusu

Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı (TDK, 2011) olarak tanımlanan insan, toplumları oluşturmakta ve düşünsel, duygusal ve iradeyle ilgili özellikleri toplum içinde tespit edilerek birey haline gelmektedir. Tanımda geçtiği üzere insan sadece fiziksel, biyolojik ve fikirsel bir yapıdan ibaret olmayıp duyguları da içine alan bir sistem üzerine kuruludur. Duygu, duyu organları vasıtasıyla algılanan uyarıcıların insanda meydana getirdiği izlenim olarak tanımlanmaktadır. Duygular, insanları birbirinden farklı kılan önemli özelliklerdir. Örneğin tek yumurta ikizi kardeşlerin fiziksel görünüşleri oldukça birbirine benzer olduğunu herkes duyu organları vasıtasıyla gözlemleyebilmektedir. Bu kardeşlerin düşünce yapılarının da benzer olduğunu varsaydığımızda farklı duyu durumlarına sahip olmaları onlara verilen bir uyarana farklı tepkiler vermelerine yol açacaktır. Bu durumla ilgili olarak Ekman (1994) duyguların bireylerin düşünce ve davranış biçimlerini yönlendirdiğini, McLaren (1998) ise duygular tarafından yönlendirilmeyen kişinin pilsiz saate benzer şekilde işlevsiz olduğunu ifade etmektedir. Net bir biçimde duyguların nasıl oluştuğu bilinmemekle birlikte beyindeki kimyasal değişimlerle ilişkili ve etkilenen bir yönünün de varlığından bahsedilmektedir (Fisher & Adams, 1994).

Duyguların insan yaşamındaki yerine bakıldığında; duyguların insanı harekete geçirdiği, uyum sağlamasına yardımcı olduğu, iletişim kurmaya ve iletişimi sürdürmeye destek olduğu gibi birçok işlevinden söz edilmektedir (Safran & Greenberg, 1991).

Güçlü bir duygu çeşidi olan korku, tehlike düşüncesini aktif hale getiren bir tepkimedir (Vickless & Kirsch, 1988). Türk Dil Kurumu (2011) sözlüğünde korku “Gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan coşku, beniz sararması, ağız kuruması, kalp, solunum hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygu” olarak tanımlanmaktadır. Köknel (2004) ise korkuyu “Canlı varlıkların görünen veya görünmeyen algıladığı, düşündüğü, imgelediği, tasarladığı tehlikeli, tehdit dolu durum, kişi, nesne, olay, olgu karşısında gösterdiği doğal, evrensel duygulanım durumu, ruhsal tepki” şeklinde ifade etmektedir.

Korku duygusuna eşlik eden tehlike düşüncesi kaçma ve korunma davranışını doğurmaktadır. İnsanların tehlikeli olarak algıladıkları durumlardan uzak kalmak istemeleri, bu duruma maruz kaldıklarında korunma ihtiyaçları oldukça doğaldır.

Korku ve kaygı kavramları sık sık birbirleri yerine kullanılan ve birbirine benzeyen iki kavram olarak karşımıza çıkmakla beraber çeşitli noktalarda birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Korku, var olan gerçek bir tehlike veya tehdit karşısında kaçma veya savaşma/korunma davranışını meydana getiren, kalp ritminde artışa ve kasların gerilmesine sebep olan uyarım durumu olarak tanımlanmaktadır. Kaygı ise korkuya benzer şekilde bir tehlike veya tehdit beklentisinin oluşturduğu tedirginlik veya bunaltı durumu olarak ifade edilmektedir. Korkuda tehdit veya tehlikeye sebep olan, nesne, insan, hayvan, olay gibi gerçek bir sebep var iken kaygıya sebep olan durum belirsizdir. Bunun yanında korku duygusu kaygıya oranla daha şiddetli ve daha akuttur.

Algılanan veya var olan bir tehlike kapsamında gerçekleşen doğal bir tepki olarak tanımlanan korku, kişiyi tehlike karşısında uyararak kaçma-kaçınma/korunma davranışını göstermeye güdüleyerek kişinin bulunduğu ortama uyumunu ve çeşitli stres yaratan olay ve durumlarla başa çıkmasını sağlamaktadır (Gullone & Lane, 2002). Çeşitli

araştırmacılar da korkunun sevinmek, üzölmek, kızmak, kin ve nefret duymak, öfkelenmek, sevmek, özlemek, endişelenmek kadar doğal olduğunu; insanın beden ve ruh sağlığını güvende tutmayı sağladığını, beden, ruhen ve toplumsal gelişimi, uyumu ve düzenin sürdürölmesini sağlayan bir duygulanım çeşidi olduğunu ifade etmektedirler (Bakırcıoğlu, 2002; Köknel, 2004; Şenol, 2006).

Korkular üzerine yapılan çalışmalarda insanın yaşam süreci içerisinde şekil ve miktar gibi değışiklikler olduğu ifade edilmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklarda karanlık, hayali yaratıklar gibi korkular mevcutken ergenlik döneminden itibaren aile üyelerinden birini kaybetme korkusu, beğenilmeme korkusu, başarısızlık korkusu, sosyal fobi gibi korkuların ortaya çıktığı görölmektedir. Erkeklerin kızlara göre, üst sosyoekonomik düzey ailede yetişen çocukların alt sosyoekonomik düzeyde ailede yetişen çocuklara göre daha az şiddette ve miktarda korkuya sahip olduğu yapılan çeşitli araştırmaların bulguları arasında yer almaktadır (Erol & Şahin, 1995).

İnsanlarda var olan başarma/başarılı olma isteğı, psikoloji alanında, bireyin iyi ve sağlıklı olabilmesi için ihtiyaç duyduğu eksiklik olarak tanımlanan *gereksinme* kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Hançerlioğlu (1998) gereksinmenin psikoloji alanında dürtü veya güdü olarak da kullanıldığını ifade etmektedir. İnsanda iki tür gereksinmeden bahsedilmektedir: fizyolojik olan birincil gereksinmeler, sonradan öğrenilen ikincil gereksinmeler. İnsanların gereksinimleri üzerine çalışan Murray, gereksinimlerin kültür aracılığıyla öğrenildiğini ve oluştuktan sonra varlığını devam ettirdiğini ifade etmekte; başarı gereksinimini, yeteneklerin geliştirilmesi, zor olanın başarılması olarak tanımlamaktadır.

Atkinson tarafından geliştirilen beklenti-değer kuramında başarı davranışı; bir göreve yaklaşma olarak tanımlanan ve kişinin görevin gururla tamamlanmasına ilişkin kapasitesiyle açıklanan *başarma ihtiyacı* ile bir görevden kaçınma olarak tanımlanan ve kişinin utanç yaşama kapasitesi ile açıklanan *başarısızlıktan kaçınma* arasındaki çelişki durumu olarak ifade edilmektedir (Çam, 2016, s.48).

Başarı güdüsü, ödül beklentisine dayalı yaklaşma davranışını içeren, gelişim odaklı, *başarı umudu* ve cezalandırılma düşüncesine dayalı kaçınma davranışını içeren, eksiklik odaklı, *başarısızlık korkusu* olarak isimlendirilen iki boyutlu bir yapı olarak ifade edilmektedir (McClelland, 1965). Yaklaşma-kaçınma davranışları çerçevesinde öğrencilerin üç gruba ayrıldığı; *başarı yönelimli* olan öğrencilerin yaklaşımda etkin, olumlu, iyimser ve olumsuzluklara karşı dirençli oldukları, *başarısızlıktan korkan* öğrencilerin kaçınmacı, kaygılı, kendilerine yönelik şüpheli, olumsuzluklara karşı dayanıksız, ertelemeci ve bir görevin tamamlanması konusunda belirsizlik içerisinde oldukları, *başarısızlığı kabullenen* öğrencilerin ise öğrenilmiş çaresizlik içerisinde kaçınma veya yaklaşma davranışı sergilemeyen, herhangi bir girişimde bulunmayan, güdülenme konusunda eksiklikleri olan bireyler oldukları ifade edilmektedir (Çam, 2016, s.50). Schmalt (2005) benzer şekilde iki tür başarısızlık korkusundan bahsedilmektedir: bireylerin kendi bilişsel ve fiziksel değerlendirmeleri nedeniyle başarıdan uzak durmaları olarak ifade edilen *pasif başarısızlık korkusu*, başarısızlığa yönelik kaçınma yaklaşımı *aktif başarısızlık korkusu*.

Genel manada olumsuz bir sonuçtan/başarısızlıktan kaçınmak için güdülenme (Elliot & McGregor, 1999) şeklinde tanımlanan başarısızlık korkusu geçmiş zamandaki olumsuz olaylar sonucu oluşabilirken (Kesici & Erdoğan, 2009) olumsuz duygusal sonuçlar ve bilişsel yöntemlerle ilişkilendirilmektedir (Elliot & Thrash, 2004). Başlarda tek boyutlu şekilde elde alınan başarısızlık korkusu kavramını Birney, Burdick ve Teevan (1969) özsaygı değerinin azalmasına, geleceğin belirsiz olmasına ve sosyal değer düşmesine ilişkin korkularla açıklarken Conroy, Poczwardowski ve Henschen (2001) bunlara utanç ve mahcubiyet ile diğer kişileri hayal kırıklığına uğratma korkularını da ekleyerek (Conroy & Elliot, 2004) bu araştırmada da kullanılan başarısızlık korkusunun boyutlarını ortaya koymuşlardır.

Vealey (2008) başarısızlık korkusunun doğuştan olduğunu ve insanın kendisi için önem arz eden konularda etkili olma çabasının bir parçası olduğunu ifade etmektedir (s.2).

Engür (2011) de başarısızlık korkusunun bireylerin davranışlarını başarısızlık yaşama ihtimalleri azaltacak biçimde düzenlediğini belirtmektedir (s.13).

Conroy (2001) başarısızlık korkusunun aile yapısı, ana baba-çocuk arasındaki iletişim ve ana baba beklentileri ile oluştuğunu ifade etmekte ve yüksek başarı standartlarının korku üretebileceğine dikkat çekmektedir. Yapılan diğer araştırmalarda da çocuk için birinci derece önem arz eden ana baba beklentilerinin, ana babanın çocuğa yönelik eleştirilerinin ve olumsuz değerlendirmelerinin başarısızlık korkusuna neden olacağı ve beklentileri karşılayamayan çocukta suçluluk ve utanç duygusu oluşacağı ifade edilmekte (Sagar & Stoeber, 2009), bu da ana baba tutumlarının başarısızlık korkusu konusunda çok önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Conroy, Kaye ve Fifer (2007) başarısız olunması durumunda kişiler arası ilişkilerde bozulma yaşanacağına yönelik olan düşüncenin de başarısızlık korkusuna sebep olduğunu; Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate (1990) de başarısızlık korkusuna ertelemeciliğin ve görevden kaçınmanın eşlik ettiğini belirtmektedirler. Schouwenburg (1992) akademik konulardaki ertelemeciliğin kaynağı olarak başarısızlık korkusunu göstermektedir (s.225-236). Cinsiyet değişkeni akademik bakımdan incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla başarısızlık korkusu yaşama düzeylerinin daha düşük olduğu ifade edilmektedir (Çam, 2016, s.50).

Ergenlik döneminde bireylerdeki herkesin onu izlediği düşüncesi, kimlik arayışı, akranları arasında önemli bir yere sahip olma isteği, bağımsızlığı kazanma gibi gelişimsel değişimler ona başarılı olma ihtiyacını hissettirmektedir. Ergenin bu ihtiyaca yönelik daha önceki deneyimleri, ana babasının tutumu, olayları ve durumları değerlendirme biçimi onu ya başarıya motive etmekte ya da başarısız olurum düşüncesiyle başarısızlıktan kaçınmaya yönlendirmektedir.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmaya konu olan “*ergenlik dönemindeki öğrencilerin ana baba tutumları*” ile “*başarısızlık korkusu*” alanında yapılan diğer araştırmalara bu bölümde yer verilmektedir.

Ergenlerin Ana Baba Tutumları ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Alan yazını incelendiğinde ana baba tutumunu konu edinen çeşitli değişkenlerin ele alındığı çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların çocukların çeşitli yaş ve gelişim döneminde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bizim araştırmamızın değişkenlerinden ergenlik dönemi ve ana baba tutumlarının birlikte ele alındığı çalışmalardan günümüze yakın zamanlarda gerçekleştirilenlere bu bölümde değinilmektedir.

Güler ve Çakır (2013) tarafından yapılan ortaöğretim son sınıftaki öğrencilerin sınav kaygısının incelendiği çalışmada toplamda 418 öğrenci ile çalışılmıştır. Çalışma sonucunda sınav kaygısının en güçlü yordayıcısının akılcı olmayan inançlar olduğu, cinsiyetin sınav kaygısı ile ilişkili olduğu ve erkek öğrencilerin sınav kaygısı düzeylerinin

daha düşük olduğu, anaden algılanan sıkı denetim-kontrolün sınav kaygısı üzerinde etkili olduğu sonucuna elde edilmiştir.

Erkan, Güçray ve Çam'ın (2002) gerçekleştirdiği ergenlikteki öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerinin ebeveyn tutumları ve cinsiyet açısından incelendiği çalışmada 782 lise ikinci sınıf öğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda olumsuz değerlendirilmekten korkma ve sosyal kaçınma-huzursuzluk ölçeklerinden alınan puanlar üzerinde ana baba tutumlarının etkili olduğu; koruyucu ve otoriter ana babaya sahip çocukların demokratik ana babaya sahip çocuklara göre olumsuz değerlendirilmekten korkma ve sosyal kaçınma-huzursuzluk puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tunç ve Tezer (2006) tarafından çocuk yetiştirme stilleri ile ergenlerin benlik saygısı arasındaki ilişkilerin saptanması amacıyla yapılan araştırma, 755 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Ebeveynlerini demokratik ve izin verici-şımartan olarak algılayan ergenler ile otoriter olarak algılayan ergenlerin benlik saygısı puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğu, otoriter olarak algılanan ana babanın çocuğunun benlik saygısının daha düşük olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Sarı ve Özkan'ın (2016) ergenlerin öznel iyi oluşları ile ana baba tutumları arasında ilişki olup olmadığını inceledikleri 659 öğrencinin katıldığı çalışmada bu iki değişken arasında ilişki olduğu; olumlu ana baba tutumlarının öznel iyi oluşa da olumlu etki ettiği ortaya konulmuştur.

Dokuyan (2016) tarafından farklı lise türlerinde yapılan çalışmada 297 lise son sınıf öğrencisinin katılımıyla benlik saygısı ve algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sadece ana baba tutumları ile benlik saygısının alt boyutlarından olan meslek ve eğitim arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından bahsedilmektedir.

Özyürek ve Özkan'ın (2015) çalışma grubunu lisede öğrenim görmekte olan 613 öğrencinin oluşturduğu çalışmada ergenlerin ebeveyn tutumlarını algılayış biçimleri ile bu algılayış biçimlerinin ergenlerin sosyal becerilerine etkileri incelenmiştir.

Bulgulara göre kızların erkeklere göre ebeveynlerini daha demokratik algıladıkları sonucuna ulaşılmış, ergenlerin sınıf düzeyi ile ana baba tutumları arasında ve ana baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasında bir ilişki saptanamamıştır.

Kanak ve Pekdoğan (2015) tarafından 121 ergenin katılımı ile gerçekleştirilen ergenlerin utangaçlık düzeylerinin ana baba tutumları açısından incelendiği çalışmanın sonucuna göre ana baba tutumları ile ergenlerin utangaçlık düzeyi arasında bir ilişki bulunamadığı ifade edilmektedir.

Yılmaz (2018) yaptığı çalışmada ebeveyn tutumlarının ergenlerin benlik saygısı üzerine etkilerini incelemiş, arada anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna erişmiştir. Çalışma sonucuna göre demokratik tutumun ergenlerin benlik saygısını arttırdığı, koruyucu tutumun benlik saygısına olumsuz etki yaptığı, baskıcı tutumun benlik saygısını düşürdüğü bulgularına ulaşılmıştır (s.108). Ergenlerin benlik saygısına aile tutumlarının etkisini ele alan Erbil, Divan ve Önder (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada olumsuz ana baba tutumlarının benlik saygısını olumsuz yönde, olumlu ana baba tutumlarının ise benlik saygısını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Başakşehir örneğinde gerçekleştirilen ergenlerin ana baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada (Gürler, 2017) da demokratik tutumun benlik saygısına olumlu, koruyucu ve otoriter tutumun olumsuz etki ettiği ifade edilmiştir.

Sezer (2010) tarafından ergenlerin kendilik algıları ile ana baba tutumları arasındaki ilişkinin ele alındığı 549 ortaöğretim öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda düşük düzeyde demokratiklik ve orta-yüksek düzeyde otoriterlik ile çevreyle iletişim ve kendilik değeri arasında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir.

Arslan ve Kabasakal (2013) tarafından ergenlerin problem çözme becerilerinin ana baba tutumları açısından 332 öğrenci vasıtasıyla incelendiği çalışmada iki değişken arasında anlamlı ilişki olduğu; demokratik tutumdaki ana babaların çocuklarının problem çözme konusunda otoriter tutumdaki çocuklara göre kendilerini daha yeterli buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Toksöz'ün (2010) öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile ana baba tutumlarının ele alındığı çalışmada ebeveyn tutumları ile zorbalık eğilimi arasında negatif yönlü yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Bülbül'ün (2014) ergenlerin algıladıkları ana baba tutumları ile yakın ilişkileri üzerine gerçekleştirdiği çalışma tutumların belirlenmesinde yararlanılan alt boyutların ilişki ölçeğinin alt boyutlarını etkilediğini ortaya koymaktadır.

Özcan'ın (2004) 400 lise öğrencisi ile gerçekleştirdiği ana baba tutumları ile içten ya da dıştan denetimli olma durumlarının incelendiği çalışmada demokratik tutumun ergenin içten denetimli olmasına otoriter veya koruyucu tutuma göre daha çok katkıda bulunduğu belirtilmektedir.

Başarısızlık korkusuyla ilişkili olduğu çeşitli araştırmacılarca ifade edilen akademik erteleme davranışını ana baba tutumları açısından ele alan Yatgın (2014) 663 lise öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada koruyucu ve otoriter ana baba tutumunun akademik erteleme davranışını arttırdığını ifade etmiştir.

Algılanan ana baba tutumlarının mesleki karar verme üzerindeki etkisini ele alan Akdeniz (2009) çalışmada 442 ergen ile çalışmış, demokratik tutumun mesleki karar verme yetkinliğini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Lise öğrencilerinin ana baba tutumları ile risk alma davranışlarını inceleyen Yıldız Peker (2012) çalışmada ana babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin risk almaya ilişkin davranış puanlarının yüksek, koruyucu olarak algılayanların ise düşük olduğunu ifade etmektedir.

Lise son sınıftaki öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile sınav kaygısı ve benlik saygılarını ele alan Bıçkur (2015) çalışmada ananın öğrenim düzeyi arttıkça otoriter tutumun azaldığına değinmiştir.

Diğer yaş gruplarıyla yapılan çalışmalara bakıldığında Demiriz ve Öğretir'in (2007) sosyoekonomik düzey ile ana baba tutumlarını 10 yaş grubundaki 300 öğrenci ile inceledikleri araştırmada alt sosyoekonomik düzeydeki annelerin daha reddedici, daha

disiplin altında tutan, daha koruyucu oldukları ancak demokratik tutumun sosyoekonomik düzeyle ilişkili olmadığı bulgusuna erişilmiştir.

Ülkemiz dışında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde ergenlerde öz kabul ve algılanan ana baba tutumunu araştıran Jogawars'ın (1982) demokratik tutumda ergenlerin öz kabul düzeylerinin ilgisiz tutuma göre daha yüksek olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Steinberg, Elman ve Mounts (1989) da olumlu olarak algılanan ana baba tutumlarının ergenlerin akranlarıyla etkileşimine olumlu katkılar sağlamasının yanında başarı motivasyonunu ve okul başarılarını arttırdığını belirtmişlerdir.

Ergenlerin ana baba tutumları ile okul başarı durumları arasındaki ilişkiyi inceleyen Dornbusch vd. (1987) demokratik ana baba tutumunun okul başarısında olumlu katkı sağladığını, otoriter ve/veya izin verici ana baba tutumlarının ise okul başarısına olumsuz bir etki yaptığını ifade etmişlerdir.

Lamborn vd. (1991) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerini demokratik olarak algılayan ergenlerin akademik açıdan daha başarılı oldukları, istendik davranış sergiledikleri ve psikososyal gelişim açısından daha olgun oldukları ifade edilmiştir. İzin verici-şımartan tutumu algılayan ergenlerin okulla ilgili uyumsuzluk, devamsızlık gibi sorunlu davranış sergiledikleri, izin verici- ihmalkâr tutumu algılayan ergenlerin ise en olumsuz sonuçlarla ilişkilendiği görülmüştür. Otoriter tutumu algılayan ergenlerin ise benlik algılarının düşük, güvensiz olmalarının yanı sıra okul başarısında kötü olmadıkları, uyumlarının yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Ergenlerin aile içi etkileşimleri ile sosyal kaygılarını inceleyen Bögels, Oosten, Smulders ve Muris (2001) ergen tarafından olumsuz olarak algılanan ana baba tutumunun sosyal kaygı düzeyini yükselttiğini ifade etmişlerdir. Ergenlerin ebeveyn ilişkileri ile saldırganlık düzeyleri üzerine çalışan Simons, Patemite ve Shore (2001) aileyle olumlu ilişkiye sahip ergenlerin davranışlarının istendik yönde olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde ergenlerin ana babaları ile ilişkilerini nasıl algıladıklarının incelendiği Delaney'in (1996) çalışmasında ana babaları ile ilişkilerini bağlantısız olarak

algılayanların diğerlerine göre uyumsuz, kaygılı, depresif ve düşük kendilik algısına sahip olduklarından söz edilmiştir.

Depresyon, hayattan tatmin olma ve öz saygının ana baba tutumları açısından ele aldığı Milevsky, Schlecter ve Netter'in (2006) çalışmalarında demokratik ana baba tutumunda yetişen ergenlerin öz saygı ve hayattan tatmin olma konusunda izin verici tutumda yetişenlerden daha yüksek düzeyde puan aldıkları görülmüştür.

Thergeonkar ve Wadkar (2007) tarafından ebeveyn tutumları ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada demokratik tutumun sınav kaygısını azalttığı, ana babanın kabul edici olmasının aynı şekilde sınav kaygısının oluşturduğu duygusal sıkıntıyı azalttığı ifade edilmiştir. Aynı şekilde ana baba tutumlarının sınav kaygısı ile birlikte ele alındığı Hempel, Miles ve Wolfradt'ın (2003) çalışmalarının sonucunda psikolojik baskının sürekli kaygıyı arttırdığı ve ebeveynlerini otoriter olarak algılayan ergenlerin kaygı düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

Ana baba tutumunun çeşitli değişkenlerle ilişkisini inceleyen birçok araştırma bulunmakla birlikte Sümer, Aktürk ve Helvacı (2010) tarafından yapılan derleme çalışmasında Türkiye'de yapılan ebeveyn tutumlarını konu edinen çalışmalar bir arada değerlendirilmiştir. Derlemede ifade edildiği ve ana baba tutumu ile ilgili araştırmalar başlığı altında verildiği üzere ana baba tutumu ile ilgili yapılan araştırmaların sıklıkla benlik saygısı, sınav kaygısı, kendini kabul ve bağlanma ile ilişkili olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu derleme çalışmasından elde edilen sonuçsa özetle aşırı koruyuculuk, baskı ve disiplin içerikli tutumların etkilerinin çocuk üzerinde olumsuz olduğudur.

Başarısızlık Korkusu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Araştırmamıza konu olan başarısızlık korkusu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde bu alana ilişkin olarak gerçekleştirilen çok az sayıda çalışmaya

rastlanmaktadır. Ana baba tutumları ile başarısızlık korkusunu konu edinen bir çalışmaya ise rastlanmamaktadır. Ana baba tutumları ile ilgili daha çok sınav kaygısı, okul tükenmişliği, benlik saygısı, psikolojik iyi oluş, akademik başarı, öğrenilmiş çaresizlik, okul başarısı gibi değişkenlerin ele alındığı araştırmaların yapıldığı görülmektedir.

Çalışmanın bu kısmında ülkemizde ve diğer ülkelerde başarısızlık korkusunun ele alındığı araştırmalara değinilmektedir.

Acun Kapıkıran (2008) tarafından lise öğrencilerinde başarı sorumluluğu ve başarı kaygısının incelendiği 594 ergenin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada başarı ve başarısızlık kavramları üzerinde durulmuş ve bu kavramların toplumdaki algılanış biçimlerinin kişilerin ruh sağlıklarını etkilediği ifade edilmiştir. Çalışmada engelleyici başarı kaygısı olarak ele alınan başarısızlık korkusunun kişinin performansını düşürücü bir etkiye sahip olduğundan söz edilmiştir. Engelleyici başarı kaygısının geri çekilme (Geen, 1985), benlik imgesinde bozulma (Kyosti, 1992), yalan söyleme davranışı ve hipokondriya (Rhone, 1986) gibi psikopatolojik belirtilerle ilişkili olduğu çeşitli araştırmaların bulguları arasında yer almaktadır. Stricland (1978) de araştırmasında engelleyici başarı kaygısı ile dışsal denetim arasında ilişki olduğundan bahsetmiştir. Acun Kapıkıran'ın (2008) çalışmasının sonucunda olumlu olayların sorumluluğunun üstlenilmesi ile engelleyici başarı kaygısı arasında ters yönlü anlamlı ilişki olduğu belirtilmiştir.

Başarısızlık korkusunun akademik erteleme davranışının görülmesinde etkili olduğu Berber Çelik ve Odacı (2015) tarafından gerçekleştirilen akademik erteleme davranışının bazı değişkenler açısından değerlendirildiği çalışmada ortaya konulmuştur. Önemli bir görevin başarılmaya yönelik erteleme davranışında başarısızlık korkusunun sıkça karşılaşılan bir değişken olduğu Haghbin, McCaffrey ve Pychyl (2012); Flett, Stainton, Hewitt, Sherry ve Lay (2012); Kandemir (2012) ve Solomon ve Rothblum (1984) tarafından belirtilmektedir. Özer ve Altun (2011) da akademik erteleme ile başarısızlık korkusu arasındaki ilişkinin anlamlı olduğundan söz etmektedir.

Şeker'in (2017) sporcularda hedef yönelimi üzerine gerçekleştirdiği araştırmada temel psikolojik ihtiyaçlar ve başarısızlık korkusunu bağımlı değişken olarak ele almıştır. Toplamda 521 sporcu ile gerçekleştirilen çalışma neticesinde başarısızlık korkusunu oluşturan boyutlar ile hedef yönelimi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Başarı ve başarısızlık korkusunu çeşitli psikososyal değişkenler açısından ele alan Kapıkıran (1999) 926 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmanın sonucunda başarı umudu arttıkça başarı korkusunun azaldığı, androjen cinsiyet rolü kimliğine sahip olan kızların başarısızlık korkusunun en düşük olduğu bulgularına erişmiştir. Ayrıca bu çalışmada kendilerini olumsuz değerlendirme ile başarısızlık korkusu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Kapıkıran (2002) öğrencilerin sınav kaygısını incelediği çalışmada ebeveynlerin okul öncesi dönemde çocuğa yönelik olarak başarısızlığı vurgulamalarının ve koruyucu bir tutum sergilemelerinin çocukların ilerleyen zamanlarında sınav kaygısı ve başarısızlık korkusu yaşamlarına sebep olabileceğini belirtmektedir.

Kandemir (2012) tarafından yapılan öğrencilerin akademik sorumluluklarına yönelik erteleme davranışlarının incelendiği araştırmada 376 ergen ile çalışılmış ve erteleme davranışı kaygı, benlik saygısı ve başarı amaçları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Flett ve Hewitt (2006) mükemmeliyetçiliğin sosyal olarak belirlenmesinin başarıya müsamaha göstermeme ve başarısızlık korkusu ile ilişkili olduğunu belirtmektedirler (s.472). Thatcher (2005) de başarısızlık korkusunun strese sebep olma konusunda etkili olduğunu ifade etmektedir (s.2).

Başarı güdüsü ve başarısızlık korkusuna yönelik bilişsel davranışçı terapi temelli mükemmeliyetçilik eğitimi üzerine deneysel bir çalışma gerçekleştiren Kağan (2006), uygulanan terapi'nin sporcularda mükemmeliyetçilik düzeyinin ve başarısızlık korkusunun azalmasını sağladığını ortaya koymuştur.

Engür (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Performans Başarısızlık Değerlendirme Envanterinin ülkemiz için uygun olup olmadığı sınanmış ve Türk sporcuların başarısızlık korkuları değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda deneyim arttıkça belirsiz gelecek korkusunun arttığı belirlenmiştir (s.78). Bu sonucun Conroy vd. (2001) yaptığı çalışma ile örtüştüğü görülmektedir. Ayrıca bu çalışmada başarısızlık korkusu ile kendinle konuşma arasında bazı ilişkilerin olduğu da belirtilmiştir.

Sagar, Lavalley ve Spray (2007) ergen sporcularla yaptıkları çalışmada antrenör, aile, arkadaş ve çevredeki diğer kişiler tarafından performansın devamlı bir şekilde değerlendirilmesinin başarısızlık korkusunu doğurduğunu belirtmişlerdir.

Kahraman ve Sungur (2016) Performans Başarısızlık Değerlendirme Envanterinin, ortaokul düzeyindeki öğrencilerde başarısızlık korkusunu ölçebilmek amacıyla bir adaptasyon çalışmasını gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda ölçeğin ortaokul öğrencileri için geçerli ve güvenilir bir Türkçe sürümünü hazırlamışlardır.

Okul tükenmişliğini konu edinen Çam'ın (2016) gerçekleştirdiği çalışmada bir model sınanmıştır. Bu modelde not ortalaması, sosyal destek, mükemmeliyetçilik, akademik erteleme ve başarısızlık korkusu üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri Türk kültürüne uyarlanmıştır. Araştırmamızda da uyarlanan bu ölçekten faydalanılmıştır. Çalışma bulgularında başarısızlık korkusunun okul tükenmişliğini aynı yönlü olarak yordadığı, öğrencilerin stres düzeylerinin belirlenmesinde başarısızlık korkusunun etkili olduğu, başarısızlık korkusunun akademik ertelemeyi yordamadığı, akademik başarı ile başarısızlık korkusu arasında ters yönlü bir ilişki olduğu, uyumsuz mükemmeliyetçiliğin başarısızlık korkusunda en etkin faktör olduğu görülmüştür.

Kızıldağ vd. (2017) tarafından yapılan okul bağlılığı ile devamsızlık, akademik başarı, akran ilişkileri ve başarısızlık korkusu arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırma 515 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma neticesinde başarısızlık korkusu ve akademik başarının, okul bağlılığını açıklamada anlamlı olmadığını belirlemişlerdir. Bunun yanında

Caravay, Tucker, Reinke ve Hall (2003) tarafından lise öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada başarısızlık korkusu ile not ortalaması arasında düşük düzeyde bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Uyulgan ve Akkuzu (2017) tarafından ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin akademik başarılarını açıklayan faktörlerin en önemlileri arasında başarısızlık korkusunun yer aldığı görülmüştür.

Arslan (2018) tarafından gerçekleştiren ve girişimcilerin başarısızlık korkusunu konu edinen çalışmada girişimcilerin iş kurmaya karar verdiklerinde ve işlerini kurduktan sonra da başarısızlık korkusuna sahip oldukları, ailesi tarafından desteklenenlerin ise başarısızlık korkusunun azaldığı ifade edilmiştir.

Başarısızlık korkusu ile ilgi yapılan çalışmalar incelendiğinde; genellikle sporcular üzerinde (Conroy, 2001; Elison & Partridge, 2012), müzisyenler üzerinde (Nagel, 1990), tiyatro oyuncularını üzerinde (Ebulue, Vadalkar, Cely, Dopwell & Yoong, 2008) çalışmaların yoğunlaştığı görülmüş ancak ergenlerin ana baba tutumlarını konu alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin nasıl bir şekilde toplandığı ile elde edilen verilerin üzerinde gerçekleştirilen istatistiksel işlemlere ilişkin bilgiler çalışmanın bu bölümünde açıklanmaktadır.

Araştırma Modeli

Ergenlik dönemindeki öğrencilerin başarısızlık korkusu ile ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu çalışma, öğrencilerin ve ebeveynlerin çeşitli özelliklerinin belirlenmesi yönüyle tarama modeli temelinde tanımlayıcı bir araştırma olmakla birlikte öğrencilerin başarısızlık korkuları ile algıladıkları ana baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemesi yönüyle de korelasyonel bir araştırma olarak değerlendirilebilmektedir. Bir durumu olabildiğince ayrıntılı ve bütünsel olarak tanımlayan betimsel araştırmalarının eğitim alanında sıklıkla kullanılan yöntemi tarama çalışmasıdır. Tarama araştırmaları grupların özelliklerinden seçilenlerin tespiti ve incelenmesi amacıyla verilerin toplandığı çalışmaları ifade etmektedir (Büyüköztürk , Demirel, Karadeniz & Kılıç Çakmak, 2014). Karasar (2009) tarafından ise tarama araştırmaları, geçmiş zamandaki veya günümüzdeki bir durumu olduğu gibi ortaya

koymayı hedefleyen çalışmalar olarak tanımlanmaktadır. İki veya ikiden fazla değişken arasındaki ilişkinin/bağlantının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmalar ise korelasyonel araştırmalar olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2014, s.15).

Evren ve rneklem

Tarama modeliyle yapılan araştırmalarda herhangi bir grup üzerinde incelenen davranış, o gruptan alınan bir örneklem üzerinde, bir grup soru yöneltilmesi suretiyle gerçekleştirilmektedir (zbay, 2009, s. 20). Araştırma problemine konu olan canlı ya da cansız varlıkların tümünden oluşan büyük gruba evren denilmektedir. Karasar (2009) evreni araştırmada elde edilen sonuçların genellenmesi planlanan elemanlar topluluğu olarak tanımlamaktadır (s.147). Örneklem ise çeşitli tekniklerle, belirli kurallar dahilinde, belirli bir evrenden seçilen ve seçildiği evreni temsil ettiği kabul edilen küçük gruptur. Örneklemenin oluşturulmasında en önemli husus yansız olmaktır. Evrende yer alan tüm elemanların örneklemde yer alma olasılığının aynı olması yansızlık veya seçkisizlik olarak ifade edilmektedir (Karasar, 2009, s.150). Araştırmalarda hedef evren ve ulaşılabilir evren olarak iki tür evrenden söz edilebilir. Genel/hedef evren, ulaşılması neredeyse imkansız olan ve araştırmacı için ideali ifade eden evrendir. Ulaşılabilir evren (alışma evreni) ise araştırmacı için ulaşılabilir olan ve gerçekçi seçimi ifade eden evrendir (Büyüköztürk vd., 2014). Araştırmada amaca paralel olarak belirlenen cinsiyet, yaş, yerleşim yeri, öğrenim durumu, okul türü, ğretim yılı gibi ölçütlerle evren sınırlandırılmış bir biçimde tanımlanmalıdır (Karasar, 2009, s.147). Çalışma evreninden çeşitli kurallar çerçevesinde oluşturulan örneklem vasıtasıyla ulaşılan bilgilerin evreni temsil ettiği kabul edilmekte ve araştırmanın rneklemi aracılığıyla ulaşılan veriler evrene genellenmektedir.

Bu araştırmanın çalışma evrenini, 2017-2018 eğitim ğretim yılında ankırı il merkezinde faaliyet gösteren fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu liselerine devam

eden 14-18 yaş aralığındaki 9. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda ankırı il merkezindeki 4 Anadolu lisesi, 1 fen lisesi ve 1 sosyal bilimler lisesi olmak üzere toplamda 6 okul çalışma evrenini meydana getirmektedir. Evrendeki bu okullar ankırı il merkezinde bahsi geçen türlerde faaliyet gösteren liselerin tamamıdır. Çalışma evreninde bulunan Anadolu liselerinde 358 dokuzuncu sınıf, 362 on ikinci sınıf; fen lisesinde 120 dokuzuncu sınıf, 101 on ikinci sınıf; sosyal bilimler lisesinde 115 dokuzuncu sınıf, 129 on ikinci sınıf olmak üzere toplamda 593 dokuzuncu ve 592 on ikinci sınıf öğrencisi bulunmaktadır. Evreni oluşturan 1185 öğrencinin 678'i kız, 507'si erkektir.

Araştırmanın örneklemini 2017-2018 eğitim ğretim yılında ankırı il merkezinde faaliyet gösteren fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu liselerine devam eden 14-18 yaş aralığındaki 9 ve 12. sınıf öğrencilerinden tabakalı örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Seçkisiz rnekleme yöntemlerinden olan tabakalı örnekleme de evreni meydana getiren alt gruplar evrendeki büyüklüklerine göre oranlanarak örnekleme dahil edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2014, s. 89). Bu çerçevede her okuldan ğrenci sayılarının evrendeki oranları dikkate alınarak bir örnekleme büyüklüğü belirlenmiştir. Anadolu liselerinden birinin 9. sınıfta ğrencisi bulunmadığından bu okuldan sadece 12. sınıf öğrencileri evrendeki oranı kadar evrene dahil edilmiş, bu okula düşen 9. sınıf ğrenci sayısı geriye kalan üç Anadolu lisesine eşit şekilde dağıtılarak evrene dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında 705 öğrenciye ulaşılmış ancak bu öğrencilerden 101 tanesinin form ve ölçeklerde eksik veya hatalı doldurmaları olması nedeniyle değerlendirmenin dışında tutularak araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırmalarda evrene uygun örnekleme byklğnin tespitinde bu araştırmanın evreni için $\alpha=.05$ için 322, $\alpha=.01$ için 500 öğrencinin yeterli olduğu grlmştir (Büyüköztürk vd., 2014). Bu durumda araştırmanın örneklemini 604 ğrenci oluşturmuştur.

Araştırma rnekleminde yer alan öğrencilerin sınıf düzeyi, okul türü, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırma Örneklemine İlişkin Demografik Veriler

		n	%
Sınıf düzeyi	9. sınıf	323	53,5
	12. sınıf	281	46,5
	Toplam	604	100,0
Okul türü	Anadolu lisesi	293	48,5
	Sosyal bilimler lisesi	168	27,8
	Fen lisesi	143	23,7
	Toplam	604	100,0
Cinsiyet	Kız	359	59,4
	Erkek	245	40,6
	Toplam	604	100,0
Yaş	14	57	9,4
	15	193	32,0
	16	70	11,6
	17	150	24,8
	18	134	22,2
	Toplam	604	100,0
Doğum sırası	İlk çocuk	274	45,4
	Ortanca çocuk	130	21,5
	Son çocuk	200	33,1
	Toplam	604	100,0

Tablo 1 incelendiğinde araştırma örnekleminde yer alan öğrencilerin %53,5'ini 9. sınıf öğrencilerinin, %46,5'ini 12. sınıf öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre dağılımları incelendiğinde %48,5'i Anadolu lisesinde, %27,8'i sosyal bilimler lisesinde, %23,7'si fen lisesinde öğrenim görmektedir.

Cinsiyet değişkeni bakımından araştırmaya katılan öğrenciler incelendiğinde %59,4'ünün kız, %40,6'sının erkek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin yaşlarına bakıldığında %9,4'ünün 14 yaşında, %32'sinin 15 yaşında, %11,6'sının 16, %24,8'inin 17, %22,2'sinin 18 yaşında olduğu görülmekle birlikte yaş ortalaması 16,2'dir.

Araştırma örnekleminde yer alan ergenlerin doğum sıraları incelendiğinde %45,4'ünün ilk çocuk, %21,5'inin ortanca çocuk, %33,1'inin son çocuk olduğu görülmüştür.

Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin yatılılık durumları, kardeş sayıları, yetiştikleri çevre, aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkanları yeterli bulma durumları, öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumları, genel not ortalamaları ve kendilerinin başarı durumlarını nasıl algıladıklarına ilişkin değişkenlerin dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Araştırma Örnekleminin Çeşitli Özelliklerinin Dağılımı

		n	%
Yatılılık durumu	Yatılı olarak öğrenim gören	157	26,0
	Yatılı olmayan	447	74,0
	Toplam	604	100,0
Kardeş sayısı	3 ve üstü kardeş	98	16,2
	1-2 kardeş	480	79,5
	Kardeşi yok	26	4,3
	Toplam	604	100,0
Yetiştirdiği çevre	İl merkezi	425	70,4
	İlçe merkezi	121	20,0
	Köy, mezra, yayla vb.	58	9,6
	Toplam	604	100,0
Aile tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumu	Yetersiz bulan	22	3,6
	Kararsız	44	7,3
	Yeterli bulan	538	89,1
	Toplam	604	100,0
Öğrenim görülen okuldan memnuniyet durumu	Memnun değil	68	11,3
	Kararsız	156	25,8
	Memnun	380	62,9
	Toplam	604	100,0
Genel not ortalaması	0-49 arası	5	,8
	50-59 arası	29	4,8
	60-69 arası	84	13,9
	70-84 arası	242	40,1
	85-100 arası	244	40,4
	Toplam	604	100,0
Başarı durumunu değerlendirme biçimi	Kötü	40	6,6
	Orta	279	46,2
	İyi	285	47,2
	Toplam	604	100,0

Araştırma kapsamında ulaşılan ergenlerin yatılılık durumları incelendiğinde %26'sının yatılı olarak öğrenim görmekte olduğu, %74'ünün gündüzlü olarak okula devam ettikleri belirlenmiştir.

Araştırmada yer alan öğrencilerin %16,2'sinin 3 veya daha fazla, %79,5'inin 1 ya da 2 kardeşe sahip olduğu, %4,3'ünün ise tek çocuk olduğu görülmektedir.

Araştırma örneklemindeki ergenlerin yetiştikleri çevreler incelendiğinde %70,4'ü il merkezinde, %20'si ilçe merkezinde, %9,6'sı ise köy ve daha alt yerleşim birimlerinde yetiştiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2'de ergenlerin aileleri tarafından kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumları incelendiğinde %89,1'inin yeterli, %3,6'sının yetersiz bulduğu, %7,3'ünün ise kararsız olduğu tespit edilmiştir.

Öğrenim görülen okuldan memnuniyet durumları incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %62,9'unun öğrenim gördükleri okuldan memnun oldukları, %11,3'ünün öğrenim gördükleri okuldan memnun olmadıkları, %25,8'inin kararsız olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin okullarındaki genel not ortalamasına bakıldığında yüzlük sistemde %0,8'inin 0-49 arası, %4,8'inin 50-59 arası, %13,9'unun 60-69 arası, %40,1'inin 70-79 arası, %40,4'ünün 80-100 arası not ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir. Ergenlerin kendi başarı durumlarını nasıl algıladıklarına ilişkin sonuçlar incelendiğinde başarı durumunu kötü olarak nitelendirenlerin %6,6'lık, orta olarak nitelendirenlerin %46,2'lik, iyi olarak nitelendirenlerin %47,2'lik bir orana sahip oldukları görülmüştür.

Araştırma örneklemini oluşturan ergenlerin ana babalarına ilişkin ayrı veya birlikte yaşama durumu, öğrenim durumu, meslek ve ortalama gelir dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur. Ana ve babanın sağ veya ölmüş olması, öz ya da üvey olmasına ilişkin yetersiz sayıda veri olması nedeniyle araştırma dışında tutulmuştur.

Tablo 3

Araştırma Örnekleminin Ana Babalarına İlişkin Veriler

		n	%
Ana baba birlikte yaşama durumu	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	4,3
	Birlikte yaşıyor	578	95,7
	Toplam	604	100,0
Ananın öğrenim durumu	İlkokul	202	33,4
	Ortaokul	134	22,2
	Lise	169	28,0
	Üniversite veya daha üzeri	99	16,4
	Toplam	604	100,0
Babanın öğrenim durumu	İlkokul	70	11,6
	Ortaokul	109	18,0
	Lise	216	35,8
	Üniversite veya daha üzeri	209	34,6
	Toplam	604	100,0
Ananın mesleği	Ev hanımı	455	75,3
	Serbest meslek	73	12,1
	Memur	76	12,6
	Toplam	604	100,0
Babanın mesleği	Serbest meslek	249	41,2
	İşçi	114	18,9
	Memur	241	39,9
	Toplam	604	100,0
Ailenin ortalama aylık geliri	3000 TL'den az	142	23,5
	3000-3999 TL arası	162	26,8
	4000-4999 TL arası	140	23,2
	5000 TL ve üzeri	160	26,5
	Toplam	604	100,0

Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin ana babalarının %95,7'sinin birlikte yaşadığı, 4,3'ünün ise ayrı yaşadığı; ailelerinin ortalama aylık gelirlerinin %23,5'inin 3000 TL'den az olduğu, %26,8'inin 3000-3999 TL arasında olduğu, %23,2'sinin 4000-4999 TL arasında olduğu, %26,5'inin de 5000 TL ve üzeri olduğu Tablo 3'ten anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin annelerinin %33,4'ü babalarının 11,6'sı ilkokul, annelerinin %22,2'si babalarının 18'i ortaokul, annelerinin %28'inin babalarının 35,8'inin lise, annelerinin %16,4'ünün babalarının 34,6'sının üniversite veya daha üzeri düzeyde öğrenime sahip oldukları görülmüştür (Tablo 3).

Araştırmada yer alan öğrencilerin annelerinin %75,3'ünün ev hanımı, %12,1'inin serbest meslek sahibi ve %12,6'sının memur olduğu; babalarının ise %18,9'unun işçi, %41,2'sinin serbest meslek sahibi ve %39,9'unun memur olduğu Tablo 3'te görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanarak geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”; öğrencilerin başarısızlık korkusunu belirlemek için Conroy, Willow ve Metzler (2002) tarafından geliştirilen ve Çam (2016) tarafından Türk kültürüne uyarlanan “Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri”; ana baba tutumlarına ilişkin verilerin toplanması amacıyla Lamborn vd. (1991) tarafından geliştirilen ve Türk kültüründe geçerlik ve güvenirlik çalışması Yılmaz (2000) tarafından gerçekleştirilen “Ana Baba Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin detaylı bilgiler aşağıda açıklanmaktadır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin bazı genel bilgilerini toplamak amacıyla geliştiren “Kişisel Bilgi Formu” araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu form içeriğinde katılımcıların yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, okul türü, sınıf düzeyi, yetiştikleri çevre, evdeki oda sayısı, yatılılık durumları, algıladıkları başarı durumları, not ortalamaları, öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumları, ana babanın sağ/özü, öz/üvey, beraber/ayrı olma durumları, ana babanın öğrenim durumları, meslekleri, ailenin ortalama aylık geliri ve öğrencilerin sağlanan ekonomik imkanları yeterli bulma durumlarını belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri

Ergenlerin başarısızlık korkularını belirlemek için Conroy vd. (2002) tarafından geliştirilen ve Çam (2016) tarafından Türk kültürüne uyarlanarak psikometrik özellikleri tespit edilen “Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri” kullanılmıştır. Orijinal adı Performance Failure Appraisal Inventory - PFAI olan Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri, Lazarus’un Bilişsel-Güdüsel-İlişkisel Duygu Kuramı temelinde Conroy vd. (2002) tarafından geliştirilmiştir (Engür, 2013, s.125). Envanterde 25 madde yer almakta ve bu maddeler beş alt boyutu oluşturmaktadır. Envanteri oluşturan alt boyutlar “Mahcubiyet ve Utanç Korkusu Deneyimi, Benlik Değerinde Azalma Korkusu, Belirsiz Bir Gelecek Korkusu, Diğer Önemli Kişilerin İlgisini Kaybetme Korkusu ve Diğer Önemli Kişileri Üzme Korkusu” olarak ifade edilmekle birlikte orijinal formdaki isimleri sırasıyla “Fear of Experiencing Shame and Embarrassment, Fear of Devaluing One’s Self-Estimate, Fear of Having an Uncertain Future, Fear of Important Others Losing Interest, Fear of Upsetting Important Others” şeklindedir. Envanterdeki maddeler alt boyutlarda belirtilen çok boyutlu bir yapıyı ortaya koymaktadır. Envanterin orijinal formu için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları alt boyutlar için yukarıda sıralandığı şekliyle .80, .74, .80, .81 ve .78 olarak belirlenmiştir. Envanterin orijinalinde puanlanma sistemi -2 (%100 katılmıyorum), -1, 0 (%50 katılıyorum), +1, 2 (%100 katılıyorum) formatında iken Türkçe uyarlamasında uzman önerileri doğrultusunda 1’den 5’e şekline (beşli likert) çevrilmiştir. Envanterin puanlanmasında 12. madde ters, diğer maddeler ise düz puanlanmaktadır (Çam, 2016, s.69).

Ölçeğin alt boyutları olan Mahcubiyet ve Utanç Korkusu Deneyimi 10, 15, 18, 20, 22, 24, 25 numaralı maddeler ile; Benlik Değerinde Azalma Korkusu 1, 4, 7, 16 numaralı maddeler ile; Belirsiz Bir Gelecek Korkusu 2, 5, 8, 12 numaralı maddeler ile; Diğer Önemli Kişilerin İlgisini Kaybetme Korkusu 11, 13, 17, 21, 23 numaralı maddeler ile; Diğer Önemli Kişileri Üzme Korkusu 3, 6, 9, 14, 19 numaralı maddeler ile ölçülmektedir.

Ayrıca 7, 8, 11, 19, 24 numaralı maddelerin bir araya getirilmesi ile kısa bir form oluşmaktadır.

Türk kültürüne uyarlanan Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, ölçeğin alt boyutları için yukarıdaki sıralama ile .88, .71, .80, .90, .81 şeklinde belirlenmekle birlikte orijinal form için hesaplanan güvenilirlik katsayılarına yakın değerler aldıkları görülmüş, envanterin tümü için Cronbach alfa .93 şeklinde belirlenmiştir. Bu verilerden hareketle Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterinin başarısızlık korkusunun belirlenmesi konusunda lise düzeyinde öğrenim görmekte olan Türk öğrenciler için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu ifade edilmektedir (Çam, 2016, s.73).

Ana Baba Tutum Ölçeği

Araştırmada ana baba tutumlarının belirlenmesi amacıyla Lamborn vd. (1991) geliştirdiği, Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan “Ana-Baba Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Lamborn vd. (1991) tarafından geliştirilen ölçekte Baumrind (1972) ile Maccoby ve Martin’in (1983) çalışmalarında öne sürdükleri boyutlar temel alınmışsa da daha önce geliştirilmiş olan ölçeklerden (Steinberg, Elman & Mounts, 1989; Dornbusch vd., 1987) de yararlanıldığı ifade edilmektedir (Yılmaz, 2000). Ölçeğin özgün formu 10-17 yaş gurubundaki çocuklar için hazırlanmış olup uyarlama çalışması ilköğretim, lise ve üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışması doğrultusunda Ana Baba Tutum Ölçeğinin ilköğretim ve lise düzeyinde orijinal ölçekle uygunluk gösterdiği belirtilmektedir (Yılmaz, 2000, s.69). İlköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinde her bir madde için hesaplanan Cronbach alfa değeri, üçüncü madde çıkarıldığında .5’lik bir artış gösterdiğinden bu madde analizlere dahil edilmemiştir. Bu durumda lise düzeyinde hesaplanan iç tutarlılık ve güvenilirlik katsayıları kabul/ilgi boyutu için .75 ve .82;

psikolojik özerklik boyutu için .66 ve .76; kontrol/denetleme boyutu için .69 ve .88 olarak ifade edilmiştir (Yılmaz, 2000). Toplamda 26 maddeden oluşan ölçekte şu üç alt boyut bulunmaktadır: kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme. Ölçekte birinci maddeden 19. maddeye kadar olan maddeler dördü, 19 ve 20. maddeler yedili, diğer maddeler ise üçlü likert tipinde puanlanmaktadır. Alt boyutlar ölçek ile tespit edilen farklı ana baba tutumlarının belirlenmesini sağlayan temel bileşenlerdir. Kabul/ilgi boyutu ergenlerin ebeveynlerini hangi düzeyde ilgili, katılımcı ve sevecen algıladıklarını ölçmeyi hedeflemekle birlikte 1, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 15 ve 17 numaralı maddeler aracılığıyla ölçülmektedir. Bu boyutta yer alan 12. maddenin orijinal ölçekte ikinci boyutta yer aldığı uyarlama çalışmaları sonrasında ise Türk kültüründe birinci ölçekte yer aldığı tespit edilmiştir (Yılmaz, 2000). Psikolojik özerklik boyutu, ergenler tarafından algılanan demokratik ana baba tutumunun hangi düzeyde uygulandığını ve ergenin bireysel davranış konusunda ne oranda cesaretlendirildiğini belirlemeyi amaçlamaktadır (Yılmaz, 2000, s.58). Bu boyut ölçeğin 2, 4, 6, 8, 10, 16 ve 18 numaralı maddeleri aracılığıyla ölçülmektedir. Kontrol/denetleme boyutu ergenlerin ebeveynlerini hangi ölçüde kontrol edici/denetleyici algıladıklarını belirlemeyi hedeflemektedir. Bu boyut 19, 20, 21, 24 ve 26 numaralı maddeler vasıtasıyla ölçülmektedir. Ölçeğin orijinalinde ikinci boyutta bulunan 14. madde Yılmaz (2000) tarafından yapılan uyarlama çalışmasında üçüncü boyutun içerisinde yer almakla birlikte faktör yükü .30'dan düşük olan 22, 23 ve 25 numaralı maddeler ile beraber ölçekte değerlendirme dışında bırakılmıştır (Yılmaz, 2000).

Ana Baba Tutum Ölçeği iki biçimde ölçüm vermektedir. Birinci biçimde, ölçeğin boyutlarına ergenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda, tüm boyutlarda ortancadan yüksek puana sahip ergenlerin ana babaları demokratik; tüm boyutlarda ortancadan düşük puana sahip ergenlerin ana babaları demokratik olmayan; boyutların herhangi ikisinden ortancadan yüksek puan alan ergenlerin ana babaları bir ölçüde demokratik; boyutlardan herhangi ikisinden ortancadan düşük puan alan ergenlerin ana babaları bir ölçüde

demokratik olmayan olarak nitelendirilmekte ve sırasıyla üç, sıfır, iki ve bir puan almaktadırlar (Yılmaz, 2000, s.58). İkinci biçimde, ölçeğin kabul/ilgi boyutu ile kontrol/denetleme boyutunun ortancanın altı ve üstü olarak ayrılarak çaprazlanmasından dört ana baba tutumu ortaya çıkmaktadır. Bu iki boyutta da ortancadan yüksek puana sahip ergenlerin ana babaları demokratik; her iki boyutta da ortancadan düşük puana sahip ergenlerin ana babaları izin verici-ihmalkâr; kabul/ilgi boyutunda ortancadan yüksek, kontrol/denetleme boyutunda ortancadan düşük puana sahip ergenlerin ebeveynleri izin verici-müsamahakâr; kabul/ilgi boyutunda ortancadan düşük, kontrol/denetleme boyutunda ortancadan yüksek puana sahip ergenlerin ana babaları otoriter olarak ifade edilmektedir (Yılmaz, 2000, s.59).

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasına Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü vasıtası ile araştırma örnekleme alınan okullar için Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi ile Millî Eğitim Bakanlığının 2017/25 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Genelgesi doğrultusunda Çankırı Valiliği ve İl Millî Eğitim Müdürlüğünden araştırma ve anket uygulaması için izin alınması ile başlamıştır. Daha sonra ilgili okulların okul yönetimleri ve rehberlik öğretmenleri ile görüşülerek uygun olan örneklem tespit edilmiş, form ve anket uygulamak için uygun zaman dilimleri belirlenmiştir. Belirlenen öğrenci gruplarında okul yönetimleri aracılığıyla araştırmaya katılması beklenen öğrenciler için veli izin formu dağıtılmış ve uygulama zamanına kadar okul yönetimine ulaştırılması istenmiştir. Uygulamaya katılmaları velileri tarafından uygun görülen öğrencilere daha önce okul yönetimi ile belirlenen zamanlarda okul rehberlik öğretmeni eşliğinde araştırmaya katılım/bilgilendirilmiş onam formu dağıtılmış ve araştırmacı tarafından öğrencilerin verecekleri bilgilerin gizli kalacağı, sadece bu bilimsel araştırma için kullanılacağı, öğrenci velilerinin, okul yönetimi veya öğretmenleri

ile ölçek ve kişisel bilgi formunda yer alan cevapların paylaşılmayacağı açıklanmıştır. Gönüllülük esasına dayalı olarak katılmak isteyen öğrencilerin onam formları alındıktan sonra kişisel bilgi formu ve ölçekler dağıtılmış; nasıl cevaplandırılacağına ilişkin gerekli açıklamalar örnek ifadeler yardımıyla yapılmış, katılımcı öğrencilerin form ve ölçekleri dikkatli, samimi ve boş cevap bırakmadan yanıtlaması istenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere uygulanan Kişisel Bilgi Formu, Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri ve Ana Baba Tutum Ölçeği vasıtasıyla ulaşılan ham haldeki veriler, bilgisayar ortamına alınmıştır. Elde edilen bu verilerin değerlendirilmesi SPSS programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler analiz edilirken merkezi eğilim ölçüleri olan aritmetik ortalama, yüzdelik ve ortanca; değişkenlik ölçüleri olan standart sapma ile çarpıklık-basıklık katsayıları; Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla ulaşılan bağımsız değişkenlere göre Ana Baba Tutum Ölçeği ve Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterinden elde edilen puanların değişip değişmediğinin tespiti için değişkenlerin sayısına göre t-testi (Tablo 7, Tablo 9, Tablo 12, Tablo 19, Tablo 25, Tablo 27, Tablo 30, Tablo 37) ile tek yönlü varyans analizi (Tablo 8, Tablo 10, Tablo 11, Tablo 13, Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16, Tablo 17, Tablo 18, Tablo 20, Tablo 21, Tablo 22, Tablo 23, Tablo 24, Tablo 26, Tablo 28, Tablo 29, Tablo 31, Tablo 32, Tablo 33, Tablo 34, Tablo 35, Tablo 36, Tablo 38, Tablo 39, Tablo 40, Tablo 41, Tablo 42, Tablo 43) kullanılmıştır. Ayrıca değişim gerçekleşiyor ise kaynağı Tukey testi ile belirlenmiştir. Ergenlerin başarısızlık korkuları ile ana baba tutumları arasında ilişkinin varlığı veya yokluğu ile ilişki varsa yönünün anlaşılabilmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (Tablo 44) incelenmiştir. Analizler sırasında anlamlılık düzeyi $p<,05$ ve $p<,01$ olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin boyutlarının orijinaleri ile aynı olup olmadığının tespiti amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4 ve Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 4

PBDE’nin Direct Oblimin Rotasyonu Sonrası Faktör Dağılımı

Maddeler	Faktörler				
	1	2	3	4	5
25	,795				
24	,765				
18	,699				
20	,578				
16	,397				
10	,372				
21		,847			
11		,793			
17		,765			
13		,713			
23		,628			
09		,524			
22	,307	,437			
14			,830		
03			,820		
19			,724		
06			,324		
05				,763	
02				,719	
12				,700	
08				,683	
15	,312			,357	
07					,792
01					,764
04					,599

Tablo 4’te görüldüğü üzere faktör yükü 0,30’un altında olan maddeler değerlendirme dışında tutularak ergenlerden elde edilen verilere göre gerçekleştirilen Direct Oblimin Rotasyonu sonucunda Performans Başarısızlığı Değerlendirme Envanterinin Çam’ın (2016) çalışmasında belirttiği şekilde 5 boyutlu bir yapıdan meydana geldiği ve bir madde (madde 16) haricinde tüm maddelerin araştırmacının belirlediği boyutlar altında yer aldığı, iki maddenin (madde 15 ve madde 22) ise iki farklı boyutta aynı anda yer

aldığı ancak orijinalinde önerilen boyutlardaki faktör yüklerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durumda PBDE'nin orijinaline uygun bir faktör örüntüsü sergilediği bu çalışmada gözlemlenmiştir. Ayrıca boyutlar toplam varyansın 54,87'sini açıklamaktadır.

Tablo 5

ABTÖ'nün Direct Oblimin Rotasyonu Sonrası Faktör Dağılımı

Maddeler	Faktörler		
	1	2	3
1	,659		
17	,638		
11	,636		
05	,583		
12	,567		
09	,532		
13	,527		
07	,492		
15	,371		
06		,722	
16		,708	
08		,640	
18		,612	
04		,471	
10		,470	
02	,323	,355	
19			,876
20			,856
24			,568
21			,478
26			,349

Tablo 5'te görüldüğü üzere faktör yükü 0,30'un altında olan maddeler değerlendirme dışında tutularak ergenlerden elde edilen verilere göre gerçekleştirilen Direct Oblimin Rotasyonu sonucunda Ana Baba Tutum Ölçeğinin Yılmaz'ın (2000) çalışmasında belirttiği şekilde 3 boyutlu bir yapıdan meydana geldiği, sadece bir maddenin (madde 2) iki farklı boyutta aynı anda yer aldığı ancak Yılmaz'ın (2000) çalışmasında ifade ettiği boyuttaki faktör yükünün daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu durumda ABTÖ'nün orijinaline uygun bir faktör örüntüsü sergilediği bu çalışmada gözlemlenmiştir. Ayrıca boyutlar toplam varyansın % 48,84'ünü açıklamaktadır.

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla kullanılan ölçeklerin bu uygulamada tutarlı bir ölçüm sağlayıp sağlamadıklarının tespiti için Cronbach α değerleri incelenmiş ve elde edilen değerler Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6

Kullanılan Ölçeklere Ait Cronbach α Değerleri

		İfade Sayısı	Cronbach α
Performans Başarısızlığı Değerlendirme Envanteri	Ölçeğin tamamı	25	,886
	Mahcubiyet ve Utanç Korkusu Deneyimi Boyutu	7	,824
	Benlik Değerinde Azalma Korkusu Boyutu	4	,654
	Belirsiz Bir Gelecek Korkusu Boyutu	4	,734
	Diğer Önemli Kişilerin İlgisini Kaybetme Korkusu Boyutu	5	,825
	Diğer Önemli Kişileri Üzme Korkusu Boyutu	5	,698
Ana Baba Tutum Ölçeği	Kabul/İlgi Boyutu	9	,729
	Psikolojik Özerklik Boyutu	7	,672
	Kontrol/Denetleme Boyutu	5	,684

Araştırmada başarısızlık korkusuna ilişkin verilerin toplanmasında yararlanılan Performans Başarısızlığı Değerlendirme Envanteri ve algılanan ana baba tutumlarının tespitinde kullanılan Ana Baba Tutum Ölçeği Tablo 6’da görüldüğü üzere bazı boyutlarda orta, bazı boyutlarda yüksek güvenirlikte ölçüm sağlamıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu ve ölçekler aracılığıyla elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen istatistiksel analizler sonucunda ulaşılan bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Ergenlerin Ana Baba Tutumlarının Boyutları ile Kişisel Bilgi Formundan Ulaşılan Değişkenlere İlişkin Farklılık Analizi Bulgularının Tartışılması

Araştırmada yer alan ergenlerin sınıf düzeylerine göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucu Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

Ergenlerin Sınıf Düzeyleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
Kabul/ ilgi	9. sınıf	323	28,3746	4,26	,113	,910
	12. sınıf	281	28,3345	4,44		
Psikolojik özerklik	9. sınıf	323	16,8576	4,07	2,374	,018*
	12. sınıf	281	16,0783	3,96		
Kontrol/ denetleme	9. sınıf	323	12,6130	2,90	7,254	,000**
	12. sınıf	281	14,7865	4,39		

*p<.05 **p<.01

Tablo 7'ye göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları sınıf düzeyi açısından incelendiğinde, ergenlerin psikolojik özerklik boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=2.374$, $p<.05$) ve kontrol/denetleme boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=7.254$, $p<.01$) anlamlı biçimde farklılık gösterdiği, kabul/ilgi boyutunda ise anlamlı şekilde bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Psikolojik özerklik boyutunda farkın 9. sınıftaki ergenlerin almış oldukları puan ortalamasının ($\bar{X}=16,8576$) 12. sınıftaki ergenlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=16,0783$) daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Kontrol/denetleme boyutundaki farklılığın ise 12. sınıftaki öğrencilerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=14,7865$) 9.sınıftaki öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=12,6130$) yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 7'de sunulan sonuca göre 9. sınıftaki ergenler 12. sınıftaki ergenlere göre kendilerini aile içerisinde daha özerk hissetmektedirler. Benzer şekilde kontrol ve denetim açısından da 9. sınıftaki ergenlerin 12. sınıftaki ergenlere göre ana babalarını daha az kontrol edici/kısıtlayıcı algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar 12. sınıftaki ergenlerin 9. sınıftaki ergenlere göre ana babalarını daha otoriter algıladıklarını belirten Ulutaş (2018) ve Eftekin'in (2015) araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Bu durumun Santrock'un (2012) dile getirdiği ergenlerin bağımsızlaşma ve kimlik kazanma süreciyle ilişki olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda ülkemizde 12. sınıf öğrencilerinin önündeki sınav sürecinin onların hayatına yön vereceğine ilişkin toplumsal görüş, ergenlerin kendilerini baskı altında hissetmelerine neden olarak onları kaygılandırabilmektedir. Sınav süreci, devamında üniversitede iyi bir bölüm kazanma isteği, mesleğe yönelik seçim yapma durumu, artan sorumluluk ve beklentiler vb. sebeplerin yanında ailesi tarafından yönlendirilme girişimlerine maruz kalan ergenler kararlarını kendileri vermek isteyebilir, rehberlik etmeye çalışırken sürece dâhil olan ana babalarını kontrol edici olarak algılayabilirler. Ayrıca 9. sınıftaki ergenler bir sınav sürecinden çıktıklarından aileleri tarafından daha serbest bırakılabilmekte ve daha az kontrole tabi tutulabilmektedirler.

Araştırmada yer alan ergenlerin okul türlerine göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Ergenlerin Okul Türleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	1.Anadolu lisesi	293	28,0197	4,2410	2,823	,060	
	2.Sosyal bilimler lisesi	168	28,3512	4,4130			
	3.Fen lisesi	143	29,0629	4,4090			
	Toplam	604	28,3560	4,3424			
Kontrol/ denetleme	1.Anadolu lisesi	293	13,3174		2,121	,121	
	2.Sosyal bilimler lisesi	168	13,7619	4,1288			
	3.Fen lisesi	143	14,0909	,49632			
	Toplam	604	13,6242	,49760			
Psikolojik özerklik	1.Anadolu lisesi	293	17,3345	3,9505	13,701	,000**	1>2, 1>3
	2.Sosyal bilimler lisesi	168	15,9821	4,1288			
	3.Fen lisesi	143	15,3776	3,7619			
	Toplam	604	16,4950	4,0402			

*p<.05 **p<.01

Tablo 8'e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları öğrenim gördükleri okul türü bakımından incelendiğinde kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarının anlamlı olarak farklılık göstermediği, sadece psikolojik özerklik ($F_{604}=13.701$, $p<.01$) boyutunun ergenlerin öğrenim gördükleri okul türüne göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan inceleme ile farkın kaynağının psikolojik özerklik boyutunda Anadolu lisesi öğrencilerinin aldıkları puan ortalamalarının ($\bar{X}=17,3345$) fen lisesi ($\bar{X}=15,3776$) ve sosyal bilimler lisesi ($\bar{X}=15,9821$) öğrencilerinin puan ortalamalarından yüksek olması olduğu belirlenmiştir.

Dokuyan'ın (2016) belirttiği üzere öğrencilerin ana baba tutumları ile okul türleri arasındaki ilişkiyi inceleyen pek fazla araştırmaya rastlanılmamaktadır. Akkaya (2008) ve

Ulutaş (2018) tarafından yapılan araştırmalarda okul türünün ana baba tutumlarında anlamlı bir değişikliğe sebep olmadığı ifade edilmektedir (s.110). Uzunel (2016) araştırmasında fen lisesi öğrencilerinin diğer okul türlerindeki öğrencilere göre ebeveynlerini daha demokratik algıladıkları sonucuna ulaşmış ancak bu araştırmada demokratik tutumun belirlenmesini sağlayan kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarında okul türüne göre anlamlı değişiklik olmamıştır.

Tablo 8'e göre Anadolu lisesinde öğrenim görmekte olan ergenler, sosyal bilimler lisesinde ve fen lisesinde öğrenim görmekte olan ergenlere göre kendilerini daha özerk hissetmektedirler. Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi günümüzde fen bilimleri ve sosyal bilimler alanında üniversiteye öğrenci hazırlayan ortaöğretim kurumlarının ön sıralarında yer almaktadırlar. Anadolu liseleri ise daha sonraki sıralarda bulunmaktadırlar. Anadolu liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin ailelerinin beklentileri fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerine nispeten daha azdır. Ergenlerden beklentilerin artması ve bu nedenle aile tarafından bir kontrole tabi tutulmaları onların kendilerini özerk hissetmelerine mani olabilmektedir. Araştırmanın bulgusu da bu durumu destekler niteliktedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin cinsiyetlerine göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucu Tablo 9'de sunulmuştur.

Tablo 9

Ergenlerin Cinsiyetleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
Kabul/ ilgi	Kız	359	28,7270	4,16532	2,554	,011*
	Erkek	245	27,8122	4,54367		
Psikolojik özerklik	Kız	359	16,0724	3,92532	3,135	,002*
	Erkek	245	17,1143	4,13343		
Kontrol/ denetleme	Kız	359	12,2674	2,79081	11,669	,000**
	Erkek	245	15,6122	4,25333		

*p<.05 **p<.01

Tablo 9'a göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları cinsiyet açısından incelendiğinde, ergenlerin kabul/ilgi boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=2.554$, $p<.05$) psikolojik özerklik boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=3.135$, $p<.05$) ve kontrol/denetleme boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=11.669$, $p<.01$) anlamlı biçimde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kabul/ilgi boyutunda farkın kız ergenlerin almış oldukları puan ortalamasının ($\bar{X}=28,7270$) erkek ergenlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=27,8122$) daha yüksek olmasından; psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutlarındaki farklılığın ise erkek öğrencilerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=17,1143$ ve $\bar{X}=15,6122$) kız öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=12,2674$ ve $\bar{X}=12,2674$) yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Ana baba tutumunun algılanma biçiminin cinsiyete göre değiştiği sonucu Arı'nın (1989), Dokuyan'ın (2016) ve Ulutaş'ın (2018) çalışmaları ile örtüşmektedir. Ancak Akkaya'nın (2008) ve Dokuzlu'nun (2016) gerçekleştirdiği araştırmalarda ana baba tutumunun algılanma biçiminin cinsiyete göre değişmediği ifade edilmektedir. Demiriz ve Öğretir'in (2007) araştırmalarında cinsiyetin sadece ana baba tutumunun sıkı disiplin boyutu ile ilişkili olduğu, Subaşı ve Öğretir Özçelik'in (2019) çalışmalarında cinsiyetin anaden algılanan kabul/ilgi boyutu ile ilişkili olduğu bulgularına ek olarak bu çalışmada cinsiyetin ana baba tutumunun psikolojik özerklik boyutu ile de ilişkili olduğu görülmüştür. Erkek ergenlerin kız ergenlere göre ebeveynlerini daha az kabul edici ve ilgili algıladıkları sonucu Subaşı ve Öğretir Özçelik'in (2019) ve Sönmez'in (2014) araştırmaları ile paralellik göstermektedir.

Cinsiyete göre ana baba tutumunun algılanma biçimini ifade eden bu sonuçlar toplum yapımızın mikro bir örneğini ortaya koymaktadır. Erkek ergenler daha az kontrole tabi tutulmalarına rağmen küçük kısıtlamalar ve denetimler onların ailelerini kontrol edici ve denetleyici olarak algılamalarına sebep olmaktadır. Erkek ergenlerin psikolojik özerklik boyutunda daha yüksek puan almaları ise bu denetimlerin aslında onları zorlayıcı nitelikte olmadığını ve aile tarafından bireyselliklerinin desteklendiğini göstermektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin yaşlarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Ergenlerin Yaşları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	A.14	57	29,2807	3,74049	2,464	,044*	
	B.15	193	28,2746	4,29901			
	C.16	70	27,9429	4,36018			
	D.17	150	28,9467	4,24547			
	E.18	134	27,6343	4,63485			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Kontrol/ denetleme	A.14	57	11,8596	2,31793	17,790	,000**	A<C, A<D, A<E, B<D, B<E, C<E, D<E
	B.15	193	12,4352	2,61351			
	C.16	70	13,6857	3,73989			
	D.17	150	14,1733	4,21207			
	E.18	134	15,4403	4,48307			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			
Psikolojik özerklik	A.14	57	16,2281	3,97769	3,043	,017*	B>D
	B.15	193	17,2694	3,99609			
	C.16	70	16,4571	4,32614			
	D.17	150	15,8133	3,70450			
	E.18	134	16,2761	4,21132			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			

*p<.05 **p<.01

Tablo 10'a göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları yaşları bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi ($F_{604}=2.464$, $p<.05$), kontrol/denetleme ($F_{604}=17.790$, $p<.01$) ve psikolojik özerklik ($F_{604}=3.043$, $p<.05$) boyutlarının ergenlerin yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan inceleme ile farkın; kontrol/denetleme boyutunda 14 yaşındaki ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=11,8596$) 16 yaşındaki ($\bar{X}=13,6857$), 17 yaşındaki ($\bar{X}=14,1733$) ve 18 yaşındaki ($\bar{X}=15,4403$) ergenlerin puan ortalamalarından düşük olmasından, 15 yaşındaki ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=12,4352$) 17 yaşındaki ($\bar{X}=14,1733$) ve 18 yaşındaki

($\bar{X}=15,4403$) ergenlerin puan ortalamalarından düşük olmasından ve 18 yaşındaki ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=15,4403$) 16 yaşındaki ($\bar{X}=13,6857$) ve 17 yaşındaki ($\bar{X}=14,1733$) ergenlerin puan ortalamalarından yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Psikolojik özerklik boyutunda ise yaş değişkenine göre farkın kaynağı 15 yaşındaki ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=12,4352$) 17 yaşındaki ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=14,1733$) yüksek olması olarak belirlenmiştir. Kabul/ilgi boyutunda ise yaş değişkeninden kaynaklanan farklılığın kaynağı tespit edilememiştir.

Bu sonuçlar Ulutaş'ın (2018) araştırmasında ulaştığı 16, 17 ve 18 yaşındaki ergenlerin 14 ve 15 yaşındaki ergenlere göre ana babalarını daha otoriter algıladığı bulgusu ile benzerlik göstermektedir. 14 yaşındaki ergenlerin diğer yaş gruplarındaki ergenlere göre ana babalarını daha az kontrol edici/denetleyici buldukları sonucu da Sağlam'ın (2009) araştırması ile örtüşmektedir. Ergenlerin özerkleşme ve kimlik kazanma sürecinde sona yaklaşırken ana ve babalarını daha kontrol edici/kısıtlayıcı olarak algıladıkları bilgisi bu bulgu ile desteklenmektedir. Bu sonuçlara göre yaş büyüdükçe ergenlerin ailelerinin kurallarına ve kısıtlamalarına olan bakış açılarının değiştiği görülmektedir. Sınav süreci ve üniversiteye yönelik olarak aile tarafından ergene yöneltilen ilgi ve beklentinin ergen tarafından kontrol ve kısıtlama olarak algılandığı da söylenebilmektedir.

Ana baba tutumunun alt boyutlarından olan psikolojik özerklik boyutu yaşa göre incelendiğinde (Tablo 10) 15 yaşındaki ergenlerin 17 yaşındaki ergenlere göre kendilerinin bireyselliğinin daha çok desteklendiğini ve aile tarafından uygulanan disiplin anlayışını daha olumlu karşıladıkları söylenebilmektedir. Ayrıca kabul/ilgi boyutunda yaş değişkeni bakımından anlamlı farklılaşmalar olmasına rağmen kaynağının belirlenemediği görülmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin doğum sıralarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11

Ergenlerin Doğum Sıraları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Kabul/ ilgi	İlk çocuk	274	28,5401	4,24526	,530	,589
	Ortanca çocuk	130	28,0846	4,55294		
	Son çocuk	200	28,2800	4,34465		
	Toplam	604	28,3560	4,34241		
Psikolojik özerklik	İlk çocuk	274	16,8029	4,05880	1,741	,176
	Ortanca çocuk	130	16,4462	4,31701		
	Son çocuk	200	16,1050	3,80742		
	Toplam	604	16,4950	4,04022		
Kontrol/ denetleme	İlk çocuk	274	13,7190	4,06331	1,323	,267
	Ortanca çocuk	130	13,1462	3,44865		
	Son çocuk	200	13,8050	3,71835		
	Toplam	604	13,6242	3,82704		

*p<.05 **p<.01

Tablo 11'e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları doğum sıraları bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi ($F_{604}=,530$, $p>.05$), kontrol/denetleme ($F_{604}=1,323$, $p>.05$) ve psikolojik özerklik ($F_{604}=1,741$, $p>.05$) boyutlarının ergenlerin doğum sıralarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Bu sonuç Demiriz ve Öğretir (2007) ve Subaşı ve Öğretir Özçelik'in (2019) çalışmaları ile paralellik göstermektedir. Ancak Yılmaz ve Kesici (2014) tarafından yapılan çalışmada doğum sırası ile ana baba tutumları arasında ilişki olduğu saptanmış ortanca ve sonuncu çocukların ana babalarını ilk çocuklara göre daha az demokratik olarak algıladıkları belirtilmiştir. Geçtan (1988) da ortanca çocukların ana baba ile ilişkilerinde ana babanın ılımlı tavrından dolayı çok problem yaşamadığını belirtmektedir. Sonuncu çocuğun ise aileden isteklerinin ve benmerkezciliğinin yüksek olduğu ifade edilmektedir (Geçtan, 1988). Ergenlerin doğum sıraları ile ana baba tutumunu algılama biçimleri arasında bahsi geçen araştırmalarda elde edilen bulgulara ilişkin bir sonuca bu araştırmada rastlanılmamıştır.

Araştırmada yer alan ergenlerin yatılılık durumlarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucu Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12

Ergenlerin Yatılılık Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
Kabul/ ilgi	Yatılı olarak öğrenim gören	157	29,3121	3,79077	3,302	,001*
	Yatılı olmayan	447	28,0201	4,47585		
Psikolojik özerklik	Yatılı olarak öğrenim gören	157	15,8280	3,85337	2,414	,016*
	Yatılı olmayan	447	16,7293	4,08218		
Kontrol/ denetleme	Yatılı olarak öğrenim gören	157	13,1019	3,65532	1,993	,047*
	Yatılı olmayan	447	13,8076	3,87283		

*p<.05 **p<.01

Tablo 12'ye göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları yatılılık durumları açısından incelendiğinde, ergenlerin kabul/ilgi boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=3.302$, $p<.05$), psikolojik özerklik puan ortalamalarının ($t_{604}=2.414$, $p<.05$) ve kontrol/denetleme boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=1.993$, $p<.05$) anlamlı biçimde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kabul/ilgi boyutunda fark yatılı olarak öğrenim gören ergenlerin ($\bar{X}=29,3121$) puan ortalamalarının yatılı olmayan ergenlere ($\bar{X}=28,0201$) göre daha yüksek olmasından, psikolojik özerklik boyutunda fark yatılı olarak öğrenim gören ergenlerin ($\bar{X}=15,8280$) puan ortalamalarının yatılı olmayan ergenlere ($\bar{X}=16,7293$) göre daha düşük olmasından ve kontrol/denetleme boyutunda fark yatılı olarak öğrenim gören ergenlerin ($\bar{X}=13,1019$) puan ortalamalarının yatılı olmayan ergenlere ($\bar{X}=13,8076$) göre daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Ergenlerin yatılılık durumlarını ele alan araştırmalara pek rastlanılmamakla birlikte Subaşı ve Öğretir Özçelik (2019) araştırmalarında yatılı olarak öğrenim gören ergenlerin analarını daha kabul edici algıladıklarını ifade etmişlerdir. Benzerlik gösteren bu sonuçlardan hareketle yatılı olarak öğrenim gören ergenlerin ana babalarını daha kabul

edici ve ilgili bulurken, yatılı olmayan ergenlerin ana babalarını daha kontrol edici ve denetleyici bulmalarının ergenin aileden ayrı bir mekânda bulunması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Yatılı olmayan ergenlerin kendilerini yatılı olarak öğrenim görmekte olan ergenlere göre daha özerk hissetmelerinin de yatılı olarak kalınan ortamların çeşitli kural ve sınırlamalarının, giriş çıkış saatlerinin vb. özelliklerinin olması ve bu kurallara uyma zorunluluğunun olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin kardeş sayılarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13

Ergenlerin Kardeş Sayıları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	A.3 ve üstü kardeş	98	27,0000	4,73417	5,823	,003**	A<B
	B.1-2 kardeş	480	28,6292	4,23476			
	C.Kardeşi yok	26	28,4231	3,95144			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	A.3 ve üstü kardeş	98	16,5612	4,48380	1,408	,245	
	B.1-2 kardeş	480	16,4125	3,98702			
	C.Kardeşi yok	26	17,7692	3,05035			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	A.3 ve üstü kardeş	98	13,0816	3,56001	2,353	,096	
	B.1-2 kardeş	480	13,6688	3,86363			
	C.Kardeşi yok	26	14,8462	3,91604			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 13'e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları kardeş sayıları bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi ($F_{604}=5.823$, $p<.01$) boyutunun ergenlerin kardeş sayılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Kontrol/denetleme ($F_{604}=2.353$, $p>.05$) ve psikolojik özerklik ($F_{604}=1.353$, $p>.05$) boyutları ise ergenlerin kardeş sayılarına göre anlamlı olarak bir farklılık göstermemektedir. Kabul/ilgi boyutunda farkın Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan inceleme ile 3 veya daha fazla

kardeşi olan ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=27,0000$) 1 veya 2 kardeşi bulunan ergenlerin puan ortalamalarından düşük olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Sahip olunan çocuk sayısının ana baba tutumunu etkileyebileceğini belirten Yavuzer'in (1990) çalışması bu bulgu ile desteklenmektedir. Aydoğdu ve Dilekmen (2016) ebeveynlerin çocuk sayıları açısından tek çocuklu ebeveynlerin daha koruyucu olduklarını ifade etmekle birlikte bu araştırmada ulaşılan az çocuk sayısına sahip ana babaların daha ilgili ve kabul edici olduğu bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca bu sonuçlar çocuk sayısı arttıkça ana babanın ilgisinin çocuklara dağılmasının, çocuklar tarafından da fark edildiğine işaret etmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin yetiştikleri çevreye göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14

Ergenlerin Yetiştikleri Çevre ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	1. İl merkezi	425	27,9953	4,48793	8,397	,000**	1<2, 2>3,
	2. İlçe merkezi	121	29,7851	3,75546			
	3. Köy, mezra, yayla vb.	58	28,0172	3,81360			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	1. İl merkezi	425	16,7129	4,08026	4,185	,016*	1>2
	2. İlçe merkezi	121	15,5537	3,79462			
	3. Köy, mezra, yayla vb.	58	16,8621	4,01946			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	1. İl merkezi	425	13,8471	3,88425	5,930	,003**	1>3, 2>3
	2. İlçe merkezi	121	13,6116	3,71567			
	3. Köy, mezra, yayla vb.	58	12,0172	3,26325			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 14'e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları yetiştikleri çevre bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=8.397$, $p<.01$), psikolojik özerklik boyutunun ($F_{604}=4.185$, $p<.05$) ve kontrol/denetleme boyutunun ($F_{604}=5.930$, $p<.01$) ergenlerin yetiştikleri çevrelere göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Post Hoc

tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan inceleme ile farkın kabul/ilgi boyutunda ilçe merkezinde yetişen ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=29,7851$) il merkezinde yetişen ergenlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=27,9953$) ve köy, mezra, yayla vb. çevrelerde yetişen ergenlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=28,0172$) yüksek olmasından kaynaklandığı; psikolojik özerklik boyutunda il merkezinde yetişen ergenlerin ($\bar{X}=16,7129$) puan ortalamalarının ilçe merkezinde yetişen ergenlerin ($\bar{X}=15,5537$) puan ortalamalarından yüksek olmasından kaynaklandığı; kontrol/denetleme boyutunda ise köy, mezra, yayla vb. çevrelerde yetişen ergenlerin ($\bar{X}=12,0172$) puan ortalamalarının il merkezinde yetişen ergenlerin ($\bar{X}=13,8471$) ve ilçe merkezinde yetişen ergenlerin ($\bar{X}=13,6116$) puan ortalamalarından düşük olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Özyürek (2004) ana baba tutumlarının yaşanılan çevreden önemli ölçüde etkilendiğini belirtmektedir (s.70). Ömeroğlu (1996) köy ve kentteki anaların tutumlarını incelediği çalışmasında köydeki anaları daha baskıcı bulmuştur. Özyürek (2004) de kırsal kesimdeki ebeveynlerin daha kontrolcü ve denetleyici, katı tutumlu olduklarını ifade etmektedir. Bahsi geçen araştırmalarda belirtilen sonuçların aksine bu çalışmada köy veya daha alt yerleşim biriminde yetişen ergenlerin ana babalarını daha kabul edici ve daha az denetleyici olarak algıladıkları belirlenmiştir. Bu veriler ışığında bakıldığında çevredeki insanların tanınırlığının yüksek olduğu köy, mezra, yayla gibi yerleşim birimlerinde aile tarafından ergenin daha güvenilir bir çevrede olmasından kaynaklı olarak aile tarafından yapılan denetim ve kontrolün daha az olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca il merkezinde yetişen ergenlerin yaşanılan çevre ve ilişkiler gereği daha bireysel hareket etmesi, kendisinin başarması gereken işlerinin olması nedeniyle özerkliğin aile tarafından daha çok teşvik edilebileceği düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumlarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15

Ergenlerin Aileleri Tarafından Sağlanan Ekonomik İmkânları Yeterli Bulma Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ İlgi	1.Yetersiz bulan	22	24,5455	5,21652	20,558	,000**	1<3, 2<3
	2.Kararsız	44	25,6136	4,75060			
	3.Yeterli bulan	538	28,7361	4,11667			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	1.Yetersiz bulan	22	17,9545	4,11128	4,032	,018*	
	2.Kararsız	44	17,7500	4,68608			
	3.Yeterli bulan	538	16,3327	3,95822			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetim	1.Yetersiz bulan	22	12,7727	4,17398	3,022	0,49*	
	2.Kararsız	44	12,4318	3,61777			
	3.Yeterli bulan	538	13,7565	3,81487			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 15'e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumları bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=20.558$, $p<.01$), psikolojik özerklik boyutunun ($F_{604}=4.032$, $p<.05$) ve kontrol/denetleme boyutunun ($F_{604}=3.022$, $p<.05$) ergenlerin aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan inceleme ile kabul/ilgi boyutunda farkın kaynağı aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=28,7361$) yetersiz bulan ($\bar{X}=24,5455$) ve kararsız olan ($\bar{X}=25,6136$) ergenlerin puan ortalamalarından daha yüksek olması olarak belirlenmiştir. Psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutlarında ise farkın kaynağı tespit edilememiştir.

Ergenlerin kendilerine sağlanan ekonomik imkânları ele alan araştırmalara sık rastlanılmamakta, daha çok ailenin ortalama geliri üzerine araştırmalar yoğunlaşmaktadır. Ancak bu konuda ergenlerin algılarını inceleyen Subaşı ve Öğretir Özçelik'in (2019) araştırmasında benzer bir sonuçtan bahsedilmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumlarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

Ergenlerin Öğrenim Gördükleri Okuldan Memnuniyet Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	1.Memnun değil	68	26,8088	5,00524	5,549	,004**	1<3
	2.Kararsız	156	28,2308	4,67091			
	3.Memnun	380	28,6842	4,01321			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	1.Memnun değil	68	16,8676	4,50838	,407	,666	
	2.Kararsız	156	16,5577	4,24605			
	3.Memnun	380	16,4026	3,86903			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	1.Memnun değil	68	14,7500	4,15151	9,534	,000**	1>3, 2>3
	2.Kararsız	156	14,3718	4,15695			
	3.Memnun	380	13,1158	3,53158			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 16’ya göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumları bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=5.549$, $p<.01$) ve kontrol/denetleme boyutunun ($F_{604}=9.534$, $p<.01$) ergenlerin öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, psikolojik özerklik boyutunda ($F_{604}=.407$, $p>.05$) ise herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan incelemede kabul/ilgi boyutunda farkın öğrenim gördükleri okuldan memnun olan ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=28,6842$) memnun olmayanlardan ($\bar{X}=26,8088$) daha yüksek olmasından; kontrol/denetleme boyutunda farkın ise öğrenim gördükleri okuldan memnun olan ergenlerin ($\bar{X}=13,1158$), kararsız olan ($\bar{X}=14,3718$) ve memnun olmayan ($\bar{X}=14,7500$) ergenlerin puan ortalamalarından daha düşük olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Carlson'un (1999) çalışmasında ortaya koyduğu ailenin ilgili ve destekçi tavrının ergenlik dönemindeki duygusal sağlık ve okula uyuma olumlu etki ettiği sonucu, okuldan memnuniyet ve ana baba tutumuna ilişkin elde edilen bulguları desteklemektedir. Bronstein ve Paula (1996) da ortaokul düzeyindeki öğrencilerle gerçekleştirdikleri araştırmada velilerin davranışları ile öğrencilerin okula uyumları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar özetle öğrenim görülen okuldan memnuniyet durumu ile ana baba tutumunun algılanmasında; olumlu olan durum ile olumlu tutumların, olumsuz durum ile de olumsuz tutumların eşleştiğini göstermektedir. Araştırmada yer alan ergenlerin genel not ortalamalarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17

Ergenlerin Genel Not Ortalamaları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	A.0-49 arası	5	18,4000	1,67332	10,088	,000**	A<B, A<C, A<D, A<E
	B.50-59 arası	29	26,5862	5,12360			
	C.60-69 arası	84	27,6190	4,45568			
	D.70-84 arası	242	28,4380	4,29106			
	E.85-100 arası	244	28,9426	3,96549			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	A.0-49 arası	5	20,6000	5,59464	11,692	,000**	A>E, B>D, B>E, C>D, C>E
	B.50-59 arası	29	19,0690	3,02290			
	C.60-69 arası	84	18,2500	4,43935			
	D.70-84 arası	242	16,3388	3,94159			
	E.85-100 arası	244	15,6557	3,72351			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	A.0-49 arası	5	14,0000	4,24264	1,659	,158	
	B.50-59 arası	29	12,6552	3,09696			
	C.60-69 arası	84	14,3810	4,20529			
	D.70-84 arası	242	13,7397	4,05491			
	E.85-100 arası	244	13,3566	3,49248			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 17'ye göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları genel not ortalamaları bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=10.088$, $p<.01$) ve psikolojik

özerlik boyutunun ($F_{604}=11.692$, $p<.01$) ergenlerin genel not ortalamalarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, kontrol/denetleme boyutunda ($F_{604}=1.659$, $p>.05$) ise herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan incelemede kabul/ilgi boyutunda farkın genel not ortalaması 0-49 arasında olan ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=18,4000$) diğer not aralığındaki ergenlerin not ortalamasından düşük olmasından; psikolojik özerklik boyutunda ise farkın genel not ortalaması 85-100 arasında olan ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=15,6557$) genel not ortalaması 0-69 arasında olan ergenlerin puan ortalamalarından düşük olmasından ve 70-84 puan arası genel not ortalamasına sahip öğrencilerin puan ortalamasının ($\bar{X}=16,3388$) 50-69 puan aralığında genel not ortalamasına sahip ergenlerin puan ortalamalarından düşük olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Ulaşılan sonuçlar Arcan'ın (2006) ifade ettiği gibi akademik başarı ile ana baba tutumu arasında ilişki olduğunu göstermektedir (s.84). Diaz'ın (1989) araştırmasında ortaya koyduğu akademik başarısı düşük öğrencilerin ana baba ilgi ve desteğinden yoksun olduğu bulgusu, 0-49 puan aralığında ortalamaya sahip ergenlerin ana babalarını daha az kabul edici ve ilgili buldukları sonucu ile örtüşmektedir. Steinberg vd. (1989) ve Lamborn vd. (1991) tarafından kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetim boyutları bağlamında diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda olduğu gibi ülkemizde de ana baba tutumlarının boyutları ile okul başarısı arasında ilişki olduğu bu çalışma ile ortaya konulmuştur. Bu çalışmada kullanılan ölçekle Yılmaz (2000) tarafından yapılan çalışmada ve Heyndrickx'in (2004) yaptığı çalışmada bahsedildiği üzere psikolojik özerklik okul başarısı ile en çok ilişkili boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Erdoğan (2007) öğrencinin akademik başarısına etki eden faktörleri incelediği çalışmasında öğretmen davranışlarının ana baba davranışlarından daha sonraki sıralarda bir önem derecesine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Ortalama bir akademik başarıya sahip ergenlerin psikolojik özerklik puanlarının yüksek olmasının sebebinin ailenin kendisinden beklentisinin çok fazla olmaması ve bu durumun kendilerini daha rahat hissettirmesi olabileceği düşünülmektedir. Düşük not ortalamasına sahip ergenlerin ailelerinden aldıkları olumsuz dönütler de onların ana babalarını daha az kabul edici düşünmelerine sebep olabilmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin başarı durumlarını değerlendirme biçimlerine göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

Ergenlerin Başarı Durumlarını Değerlendirme Biçimleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	1.Kötü	40	26,8000	5,23891	5,687	,004**	1<3, 2<3
	2.Orta	279	28,0251	4,30360			
	3.İyi	285	28,8982	4,17068			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	1.Kötü	40	18,6500	4,21566	7,819	,000**	1>2, 1>3,
	2.Orta	279	16,6452	3,95017			
	3.İyi	285	16,0456	4,00809			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	1.Kötü	40	14,7000	4,08374	1,737	,177	
	2.Orta	279	13,5018	3,83928			
	3.İyi	285	13,5930	3,76828			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 18’e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları başarı durumlarını değerlendirme biçimleri bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=5.687$, $p<.01$) ve psikolojik özerlik boyutunun ($F_{604}=7.819$, $p<.01$) ergenlerin başarı durumlarını değerlendirme biçimlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı, kontrol/denetleme boyutunda ($F_{604}=1.737$, $p>.05$) ise herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan incelemede kabul/ilgi boyutunda farkın başarı durumunu iyi olarak değerlendiren ergenlerin ($\bar{X}=28,3560$) kötü ($\bar{X}=26,8000$) ve orta ($\bar{X}=28,0251$) olarak değerlendiren

ergenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından; psikolojik özerklik boyutunda ise farkın başarı durumunu kötü olarak değerlendiren ergenlerin ($\bar{X}=18,6500$) orta ($\bar{X}=16,6452$) ve iyi ($\bar{X}=16,0456$) olarak değerlendiren ergenlerden daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Başarı durumunu iyi olarak değerlendiren ergenlerin ana babalarını diğerlerine göre daha kabul edici bulmaları, Eastman'ın (1988) ana babanın destekleyici tavrının çocuğun akademik başarısına olumlu etki ettiği bulgusu ile açıklanabilmektedir. Bu sonuca göre genel not ortalamasının nasıl olduğunun yanında öğrencinin bu ortalamayla tespit edilen başarısını kendisinin nasıl değerlendirdiğinin de ana baba tutumunun algılanmasında önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin ana babalarının birlikte yaşama durumlarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucu Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19

Ergenlerin Ana Babalarının Birlikte Yaşama Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
Kabul/ ilgi	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	27,9231	3,48624	,519	,604
	Birlikte yaşıyor	578	28,3754	4,37844		
Psikolojik özerklik	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	18,1538	4,06637	2,146	,032*
	Birlikte yaşıyor	578	16,4204	4,02652		
Kontrol/ denetleme	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	13,6923	4,21207	,093	,926
	Birlikte yaşıyor	578	13,6211	3,81278		

*p<.05 **p<.01

Tablo 19'a göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları ana babaların birlikte yaşama durumları açısından incelendiğinde, ergenlerin psikolojik özerklik boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=2.146$, $p<.05$) anlamlı biçimde farklılık gösterdiği kabul/ilgi ($t_{604}=.519$, $p>.05$) ve kontrol/denetleme ($t_{604}=.093$, $p>.05$) boyutu puan ortalamalarının ise anlamlı biçimde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Psikolojik özerklik boyutunda farkın

ana babası birlikte yaşayan ergenlerin ($\bar{X}=16,4204$) boşanmış ya da ayrı yaşayan ergenlerden ($\bar{X}=18,1538$) düşük puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Ana baba arasındaki ilişkiler ile algılanan ana baba tutumuna ilişkin Yılmaz (2000), Erel ve Burman (1995) eşler arasındaki uyum arttıkça çocuğa yönelik ilginin de arttığını, uyum azaldıkça ise ilginin ve duyarlılığın azaldığını belirtmektedirler. Bu araştırmada ebeveynlerin ilişkisi ile ilgili olarak sadece ana babası ayrı yaşayan ergenlerin kendilerini daha özerk hissettikleri bulunmuştur. Yılmaz (2000) bu durumun ergenin arkadaşları ile olan ilişkisine yönelmesinden kaynaklanabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca ana ve baba arasında bir otorite boşluğundan kaynaklanan durumun da ergenin kendisini daha özerk hissetmesine sebep olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin analarının öğrenim durumlarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20

Ergenlerin Analarının Öğrenim Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	1.İlkokul	202	27,6238	4,36825	3,460	,016**	1<3, 1<4
	2.Ortaokul	134	28,3507	4,23245			
	3.Lise	169	28,8343	4,08930			
	4.Üniversite veya üzeri	99	29,0404	4,68371			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	1.İlkokul	202	16,4653	4,14072	,936	,423	
	2.Ortaokul	134	16,8731	3,72236			
	3.Lise	169	16,5325	4,12749			
	4.Üniversite veya üzeri	99	15,9798	4,09823			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	1.İlkokul	202	13,0644	3,65704	5,169	,002**	1<3, 1<4, 2<4,
	2.Ortaokul	134	13,1567	3,51336			
	3.Lise	169	14,1006	3,96959			
	4.Üniversite veya üzeri	99	14,5859	4,08084			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 20'ye göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları analarının öğrenim durumları bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=3.460$, $p<.05$) ve kontrol/ denetleme boyutunun ($F_{604}=5.169$, $p<.01$) ergenlerin analarının öğrenim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, psikolojik özerklik boyutunda ($F_{604}=.936$, $p>.05$) ise herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan incelemede kabul/ilgi boyutunda farkın anası ilkokul mezunu olan ergenlerin ($\bar{X}=27,6238$) anası lise mezunu olan ergenlere ($\bar{X}=28,8343$) ve anası üniversite mezunu veya daha üst öğrenime sahip ergenlere ($\bar{X}=29,0404$) göre daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından; kontrol/ denetleme boyutunda farkın anası ilkokul mezunu olan ergenlerin ($\bar{X}=13,0644$) anası lise mezunu olan ergenlere ($\bar{X}=14,1006$) ve anası üniversite mezunu veya daha üst öğrenime sahip ergenlere ($\bar{X}=14,5859$) göre daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından ve anası ortaokul mezunu olan ergenlerin ($\bar{X}=13,1567$) anası üniversite mezunu veya daha üst öğrenime sahip ergenlere ($\bar{X}=14,5859$) göre daha düşük olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Özben ve Argun (2002) çalışmalarında ilköğretim mezunu anaların daha kontrol edici ve denetleyici olduklarını ifade etmekle birlikte araştırma sonucu ile ters düşmektedir. Benzer şekilde Demiriz ve Öğretir (2007) de ilköğretim düzeyinde öğrenime sahip anaların daha üst öğrenime sahip analara göre daha sıkı disiplinli olduklarını ifade etmektedirler. Bunların yanında Akkaya (2008), Ay (2015), Uzunel (2016) ve Ulutaş (2018) çalışmalarında ananın öğrenim durumu ile ana baba tutumunun algılanma biçimi arasında bir ilişki bulunmadığını belirtmektedirler. Alisinanoğlu ve Ulutaş (2000) de ilkokul düzeyinde öğrenime sahip ebeveynler ile yüksekokul düzeyinde öğrenime sahip ebeveynlerin tutumlarının farklılığından söz etmektedirler. Her ne kadar bu araştırmada elde edilen sonuçlar öğrenim düzeyi artan ananın çocuğa yönelik kabul ediciliğinin ve ilgisinin yüksek olduğunu aynı zamanda daha çok kontrol ve denetim mekanizması kullandığını düşündürse de çeşitli araştırmalarda farklı sonuçların ortaya konması bu

konuya ilişkin derinlemesine ve kapsamlı bir çalışma yapılmasının gerekli olduğunu göstermektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin babalarının öğrenim durumlarına göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21

Ergenlerin Babalarının Öğrenim Durumları ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	1.İlkokul	70	26,8429	4,50969	3,367	,018*	1<3, 1<4
	2.Ortaokul	109	28,3394	4,26272			
	3.Lise	216	28,6481	4,17816			
	4.Üniversite veya üzeri	209	28,5694	4,41982			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	1.İlkokul	70	17,0429	3,74334	1,017	,385	
	2.Ortaokul	109	16,8532	4,01346			
	3.Lise	216	16,2731	4,17684			
	4.Üniversite veya üzeri	209	16,3541	4,00468			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	1.İlkokul	70	13,1286	4,03938	3,827	,010*	3<4
	2.Ortaokul	109	13,5229	3,85764			
	3.Lise	216	13,1620	3,37110			
	4.Üniversite veya üzeri	209	14,3206	4,09592			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 21’e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları babalarının öğrenim durumları bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=3.367$, $p<.05$) ve kontrol/ denetleme boyutunun ($F_{604}=3.827$, $p<.05$) ergenlerin babalarının öğrenim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, psikolojik özerklik boyutunda ($F_{604}=1.017$, $p>.05$) ise herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan incelemede kabul/ilgi boyutunda farkın babası ilkokul mezunu olan ergenlerin ($\bar{X}=26,8429$) babası lise mezunu olan ergenlere ($\bar{X}=28,6481$) ve babası üniversite mezunu veya daha üst öğrenime sahip ergenlere ($\bar{X}=28,5684$) göre daha düşük puan ortalamasına sahip

olmasından; kontrol/ denetleme boyutunda farkın babası lise mezunu olan ergenlerin ($\bar{X}=13,1620$) babası üniversite mezunu veya daha üst öğrenime sahip ergenlere ($\bar{X}=14,3206$) göre daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Kulaksızoğlu'nun (2005) araştırmasında bildirdiği eğitim düzeyi düşük ebeveynlerin daha otoriter algılandığı bulgusu, Özben ve Argun'un (2002) araştırmalarında bildirdikleri ilköğretim mezunu babaların daha kontrol edici ve kısıtlayıcı algılandığı bulgusu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Kültürümüzde aile başkanlığı görevini yürüten babanın öğrenim düzeyindeki ve dolayısıyla iletişimindeki gelişimin, onun çocuğu ile ilişkisine olumlu ve yapıcı yansımalar bıraktığı düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin analarının mesleklerine göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22

Ergenlerin Analarının Meslekleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	1.Ev hanımı	455	28,3692	4,29013	,748	,478	
	2.Serbest meslek	73	27,8767	4,38414			
	3.Memur	76	28,7368	4,62275			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	1.Ev hanımı	455	16,5055	4,03174	1,892	,152	
	2.Serbest meslek	73	15,8082	4,06768			
	3.Memur	76	17,0921	4,01722			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	1.Ev hanımı	455	13,2901	3,70608	7,821	,000**	1<3
	2.Serbest meslek	73	14,2877	3,99472			
	3.Memur	76	14,9868	4,03813			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 22'ye göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları analarının meslekleri bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=.748$, $p>.05$) ve psikolojik özerklik boyutunun ($F_{604}=1.892$, $p>.05$) ergenlerin babalarının öğrenim durumlarına göre

anlamli olarak farklılık göstermediği, kontrol/ denetleme boyutunda ($F_{604}=7.821$, $p<.01$) ise anlamli biçimde farklılaşma olduğu görölmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan incelemede kontrol/denetleme boyutunda farkın anası ev hanımı olan ergenlerin ($\bar{X}=13,2901$) anası memur olan ergenlere ($\bar{X}=14.9868$) göre daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Akkaya (2008) ve Ulutaş (2018), araştırmada elde edilen bulguların aksine ananın mesleğinin, ana baba tutumunun algılanma biçimini değiştirmedini belirtmektedirler. Özben ve Argun (2002) da memur anaların, ev hanımı analara göre daha kontrol edici olduğunu ifade etmektedirler.

Araştırmada yer alan ergenlerin babalarının mesleklerine göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23

Ergenlerin Babalarının Meslekleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	1. Serbest meslek	249	28,2048	4,34804	3,623	,027*	2<3
	2.İşçi	114	27,5965	4,58300			
	3.Memur	241	28,8714	4,16984			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik Özerklik	1. Serbest meslek	249	16,3695	4,17365	3,404	,034*	2>3
	2.İşçi	114	17,3684	4,03801			
	3.Memur	241	16,2116	3,85692			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	1. Serbest meslek	249	13,2369	3,71951	6,010	,003**	1<3, 2<3
	2.İşçi	114	13,0877	3,39849			
	3.Memur	241	14,2780	4,04268			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

* $p<.05$ ** $p<.01$

Tablo 23'e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları babalarının meslekleri bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=3.623$, $p<.05$), psikolojik özerklik boyutunun ($F_{604}=3.404$, $p<.05$) ve kontrol/ denetleme boyutunun ($F_{604}=6.010$, $p<.01$) anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan incelemede kabul ilgi boyutunda farkın babası işçi olan ergenlerin ($\bar{X}=27,5965$) babası memur olan ergenlerden ($\bar{X}=28,8714$) daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından; psikolojik özerklik boyutunda farkın babası işçi olan ergenlerin ($\bar{X}=17,3684$) babası memur olan ergenlerden ($\bar{X}=16,2116$) daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından; kontrol/denetleme boyutunda farkın babası memur olan ergenlerin ($\bar{X}=14,2780$) babası işçi olan ergenlerden ($\bar{X}=13,0877$) ve babası serbest meslek sahibi olan ergenlerden ($\bar{X}=13,2369$) daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Elde edilen bu sonuçların çocuğa vakit ayırabilme ve çalışma koşulları ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Memur olan babanın çalışma saatleri daha az ve çalışma koşulları işçi olana göre daha iyi olduğundan baba çocuğuna vakit ayırabilmekte ve onunla ilgilenebilmektedir. Bu durumda çocuğu sürekli takip imkânı da olduğundan denetleyici olarak algılanabilmektedir. Diğer taraftan işçi olan baba hem çalışma koşulları hem de çalışma süresinden kaynaklı çocuğuna daha az zaman ayırabilmekte ve daha az ilgilenebilmektedir. Bu sebeple çocuğu denetleme imkânı daha az olmakta ve çocuk da kendini daha özerk hissedebilmektedir. Serbest meslekle uğraşan babalarında çalışma koşulları ve zamana bağlı olarak denetleme imkânlarının daha az olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin ailelerinin ortalama aylık gelirlerine göre algıladıkları ana baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24

Ergenlerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirleri ile Algıladıkları Ana Baba Tutumlarının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
Kabul/ ilgi	A.3000 TL'den az	142	28,0000	4,10673	,715	,544	
	B.3000-3999 TL arası	162	28,6605	4,23849			
	C.4000-4999 TL arası	140	28,5286	4,37528			
	D.5000 TL ve üzeri	160	28,2125	4,62341			
	Toplam	604	28,3560	4,34241			
Psikolojik özerklik	A.3000 TL'den az	142	17,0211	3,95985	1,325	,265	
	B.3000-3999 TL arası	162	16,3086	4,21957			
	C.4000-4999 TL arası	140	16,5714	3,92400			
	D.5000 TL ve üzeri	160	16,1500	4,01287			
	Toplam	604	16,4950	4,04022			
Kontrol/ denetleme	A.3000 TL'den az	142	12,5704	3,37575	9,802	,000**	A<C, A<D, B<D
	B.3000-3999 TL arası	162	13,1914	3,69746			
	C.4000-4999 TL arası	140	13,8643	3,67416			
	D.5000 TL ve üzeri	160	14,7875	4,14727			
	Toplam	604	13,6242	3,82704			

*p<.05 **p<.01

Tablo 24'e göre ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin algıları ailelerinin ortalama aylık gelirleri bakımından incelendiğinde, kabul/ilgi boyutunun ($F_{604}=,715$, $p>,05$) ve psikolojik özerklik boyutunun ($F_{604}=1,325$, $p<,05$) ailelerin ortalama aylık gelirlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, kontrol/ denetleme boyutunun ($F_{604}=9,802$, $p<,01$) ise ailelerin ortalama aylık gelirlerin göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan incelemede kontrol/denetleme boyutunda farkın ailesinin ortalama aylık geliri 3000 TL'den az olan ergenlerin ($\bar{X}=12,5704$) ailesinin ortalama aylık geliri 4000-4999 TL arasında olan ergenlerden ($\bar{X}=13,8643$) ve ailesinin ortalama aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan ergenlerden ($\bar{X}=14,7875$) daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından; ailesinin ortalama aylık geliri 3000-3999 TL arasında olan ergenlerin ($\bar{X}=13,1914$) ailesinin ortalama aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan ergenlerden ($\bar{X}=14,7875$) daha düşük olmasından puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Ailelerin ortalama gelirlerine ilişkin dilimler araştırmaların gerçekleştirildiği zamanlara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bu nedenle gelirlere ilişkin kesin yorum yapmak

güçtür. Ancak Dinçer'in (2008) de çalışmasında belirttiği gibi gelir düzeyine göre ana baba tutumlarının algılanış biçimi farklılık göstermektedir. Güneysu ve Mağden (1987) araştırmalarında gelir durumunun ebeveyn tutumlarını etkilediğini ifade etmektedir. Demiriz ve Öğretir'in (2007) araştırmalarında gelir düzeyinin demokratik tutum dışındaki tutumlarda anlamlı değişikliklere sebep olduğu belirtilmektedir. Tunç (2011) tarafından yapılan araştırmada da sosyoekonomik duruma göre ebeveyn tutumlarının anlamlı olarak farklılaştığı ifade edilmektedir. Sargent ve Williamson (1958) da bu araştırmalara benzer şekilde sosyoekonomik durumun ebeveyn tutumunda önemli derecede etkili olduğunu dile getirmiştir.

Araştırmada kullanılan dilimlere göre gelir durumu yüksek olan ailelerde ebeveynlerin tutumunun daha kontrol edici olduğu görülmekle birlikte Güneysu ve Mağden (1987) da ailelerin gelir düzeyleri arttıkça çocuğu cezalandırma davranışının arttığını ifade etmektedir. Bu bulguların birbiri ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Ergenlerin Başarısızlık Korkusunun Boyutları ile Kişisel Bilgi Formundan Ulaşılan Değişkenlere İlişkin Farklılık Analizi Bulgularının Tartışılması

Araştırmada yer alan ergenlerin sınıf düzeylerine göre algıladıkları başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucu Tablo 25'te sunulmuştur.

Tablo 25

Ergenlerin Sınıf Düzeyleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
MUKD	9. sınıf	323	2,8412	1,05038	1,483	,139
	12. sınıf	281	2,7112	1,10155		
BDAK	9. sınıf	323	2,4443	,92791	1,611	,108
	12. sınıf	281	2,3247	,88752		
DÖKİKK	9. sınıf	323	1,7480	,95281	,169	,866
	12. sınıf	281	1,7609	,90965		
BBGK	9. sınıf	323	2,6625	1,10647	3,051	,002**
	12. sınıf	281	2,9333	1,06559		
DÖKÜK	9. sınıf	323	3,0966	1,00931	,558	,577
	12. sınıf	281	3,0527	,91234		

*p<.05 **p<.01

Tablo 25'e göre ergenlerin başarısızlık korkuları sınıf düzeyi açısından incelendiğinde, ergenlerin belirsiz bir gelecek korkusu boyutu puan ortalamalarının ($t_{604}=3.051$, $p<.01$) anlamlı biçimde farklılık gösterdiği, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi, benlik değerinde azalma korkusu, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutlarında anlamlı şekilde bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda farkın 9. sınıftaki ergenlerin almış oldukları puan ortalamasının ($\bar{X}=2,6625$) 12. sınıftaki ergenlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=2,9333$) daha düşük olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Ergenlerin sınıf düzeyinin başarısızlık korkusu ile ilişkisini ele alan bir araştırmaya rastlanılmamakla birlikte sınav kaygısı, meslek seçimi, kimlik kazanımı, hayatına yön verme gereksinimi ve bunlara ilişkin süreçteki belirsizliğin geleceğe dair ergenlerde bir korku oluşturabileceği düşünülmektedir. 12. sınıfta bulunan ergenlerin önlerinde var olan

sınav süreci ve üniversiteye yerleşip yerleşememe durumları ile hangi bölüme, hangi üniversiteye yerleşecekleri ve tüm bu belirsizliklere ilişkin ergenin düşüncelerinin belirsiz bir gelecek korkusuna sebep olduğu söylenebilmektedir. 9. sınıftaki ergenlerde bu korkunun az olması sınav sürecine uzunca bir süre olması ve bununla ilgili düşüncelerinin daha netleşmemiş olması ile açıklanabilir.

Araştırmada yer alan ergenlerin okul türlerine göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 26'da sunulmuştur.

Tablo 26

Ergenlerin Okul Türleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
MUKD	1.Anadolu lisesi	293	2,8118	1,04536	4,135	,016*	2<3
	2.Sosyal bilimler lisesi	168	2,5952	1,11061			
	3.Fen lisesi	143	2,9351	1,07143			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	1.Anadolu lisesi	293	2,3311	,87881	2,352	,096	
	2.Sosyal bilimler lisesi	168	2,3690	,95048			
	3.Fen lisesi	143	2,5297	,91807			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	1.Anadolu lisesi	293	1,7570	,87800	,053	,949	
	2.Sosyal bilimler lisesi	168	1,7357	,99371			
	3.Fen lisesi	143	1,7692	,97122			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	1.Anadolu lisesi	293	2,9172	1,09978	3,978	,019*	
	2.Sosyal bilimler lisesi	168	2,6741	1,08050			
	3.Fen lisesi	143	2,6591	1,07980			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	1.Anadolu lisesi	293	3,1324	,96099	1,380	,252	
	2.Sosyal bilimler lisesi	168	2,9774	1,01967			
	3.Fen lisesi	143	3,0769	,90193			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 26'ya göre ergenlerin başarısızlık korkuları öğrenim gördükleri okul türü bakımından incelendiğinde, benlik değerinde azalma korkusu, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu, diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutlarının anlamlı olarak farklılık göstermediği, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi ($F_{604}=4.135$, $p<.05$) ve belirsiz bir gelecek ($F_{604}=3.978$, $p<.05$) boyutlarının ergenlerin öğrenim gördükleri okul türüne göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Post Hoc tekniklerinden Tukey testi aracılığıyla yapılan inceleme ile farkın kaynağının mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören ergenlerin aldıkları puan ortalamalarının ($\bar{X}=2,5952$) fen lisesinde öğrenim görenlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=2,9351$) düşük olması olduğu belirlenmiştir. Belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ise farkın kaynağı belirlenememiştir.

Bu sonuçlar çevre tarafından çocuklara yönelik beklentinin okulunun akademik başarı ortalaması ile de ilişkilendirildiğini ve ergenin de kendinden bekleneni karşılama konusunda korku yaşadığını, korku duygusuna utanç ve mahcubiyet duygusunun eşlik ettiğini göstermektedir. Ayrıca okul türlerine göre başarısızlık korkusunun alt boyutlarından olan belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda da anlamlı farklılaşmaların olduğu belirlenmiş ancak bu farkın neden oluşmuş olduğu tespit edilememiştir.

Yörük (2007) araştırmasında lise öğrencilerinin başarısızlık korkusu puanlarının okul türüne göre anlamlı olarak farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Akademik anlamda başarıları yüksek olan Anadolu lisesi öğrencilerinin başarısızlık korkusu düzeyinin genel liselerde öğrenim gören öğrencilere göre düşük çıktığı sonucuna varmıştır. Bu sonuç elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Seyis, Yazıcı ve Altun (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada akademik başarının okul türlerine göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Pakır (2006), Polat (2008), Sağlam (2009) ve Boyacı (2010) da okul türleri ile akademik başarı arasında ilişki olduğunu araştırmalarında ortaya koymuşlardır. Başarı ve başarısızlık korkusu birbiriyle çok ilişkili iki kavram olmakla beraber bu araştırmada başarısızlık korkusunun alt boyutu olan mahcubiyet ve utanç

korkusunun okul türüne göre farklılık göstermesi bu araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Berber ve Eker'in (2018) çalışmalarında da okul türleri ile performanstan kaçınma yönelimi incelenmiş, okul türüne göre farklılıkların olduğu ortaya konulmuştur. Araştırmada yer alan ergenlerin cinsiyetlerine göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucu Tablo 27'de sunulmuştur.

Tablo 27

Ergenlerin Cinsiyetleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
MUKD	Kız	359	2,8599	1,09811	2,197	,028*
	Erkek	245	2,6647	1,03289		
BDAK	Kız	359	2,5195	,93987	4,338	,000**
	Erkek	245	2,1969	,83116		
DÖKİKK	Kız	359	1,6858	,90941	2,183	,029*
	Erkek	245	1,8539	,95782		
BBGK	Kız	359	2,9248	1,10401	3,742	,000**
	Erkek	245	2,5888	1,05267		
DÖKÜK	Kız	359	3,0702	,96078	,184	,854
	Erkek	245	3,0849	,97273		

*p<.05 **p<.01

Tablo 27'e göre ergenlerin başarısızlık korkuları cinsiyet açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda ($t_{604}=2.197$, $p<.05$), benlik değerinde azalma korkusu boyutunda ($t_{604}=4.338$, $p<.01$), diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ($t_{604}=2.183$, $p<.05$) ve belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ($t_{604}=3.742$, $p<.01$) puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık gösterdiği, diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda farkın kız ergenlerin almış oldukları puan ortalamasının ($\bar{X}=1,6858$) erkek ergenlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=1,8539$) daha düşük olmasından kaynaklandığı; diğer boyutlarda ise farkın kız ergenlerin puan ortalamaların erkek ergenlerin puan ortalamalarından yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Engür (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada belirsiz gelecek korkusu alt ölçeğinde cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Ancak önemli kişilerin ilgisini

yitirme alt ölçeğinde ise cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır; erkek katılımcıların puan ortalamalarının bayan katılımcıların puan ortalamalarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç çalışmada elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Ayrıca benlik değerinde azalma korkusu ile mahcubiyet ve utanç korkusunun kızlarda yüksek olması kızların erkeklere göre dışarıdan benliklerine yönelik olarak gelebilecek olumsuz değerlendirmeler konusunda daha dikkatli olduklarını göstermektedir.

Yörük (2007) ve Özdiyar (2008) araştırmalarında lise öğrencilerinin başarısızlık korkusu puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmişlerdir. Bu araştırmada ise öğrencilerin başarısızlık korkularının alt boyutlarda cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Örneklem, ergenlerin algılama biçimleri, tarihsel dönem farklılığı ve ölçme aracının ölçme biçimi gibi nedenlerle araştırma bulguları değişiklik gösterebilmektedir. Farklı örneklemlemlerle çeşitli zamanlarda araştırmaların tekrarlanması önemi burada tekrar göz önüne çıkmaktadır.

Araştırmada yer alan ergenlerin yaşlarına göre başarısızlık korkularının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 28'de sunulmuştur.

Tablo 28

Ergenlerin Yaşları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
MUKD	A.14	57	2,9424	,98378	2,614	,034*	
	B.15	193	2,9400	1,02421			
	C.16	70	2,5571	1,11167			
	D.17	150	2,6962	1,07100			
	E.18	134	2,6940	1,14315			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	A.14	57	2,6009	,88874	1,612	,170	
	B.15	193	2,4573	,92057			
	C.16	70	2,2964	,95770			
	D.17	150	2,3217	,86570			
	E.18	134	2,3228	,92064			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	A.14	57	1,6596	,87502	1,011	,401	
	B.15	193	1,8031	,95797			
	C.16	70	1,6943	1,01280			
	D.17	150	1,6693	,81132			
	E.18	134	1,8493	,99848			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	A.14	57	2,7149	1,02146	2,710	,029*	C<E
	B.15	193	2,7189	1,14351			
	C.16	70	2,5107	1,10453			
	D.17	150	2,8533	1,00677			
	E.18	134	2,9925	1,11591			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	A.14	57	3,1439	,93408	,835	,503	
	B.15	193	3,1275	1,03245			
	C.16	70	3,0200	,99106			
	D.17	150	2,9667	,89004			
	E.18	134	3,1254	,94564			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 28'e göre ergenlerin başarısızlık korkuları yaşları açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda ($t_{604}=2.614$, $p<.05$) ve belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ($t_{604}=2.710$, $p<.05$) puan ortalamalarının anlamlı

biçimde farklılık gösterdiği; benlik değerinde azalma korkusu, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutlarında ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Farkın kaynağını belirlemek için Tukey testi ile yapılan incelemede belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda farkın kaynağı 16 yaşındaki ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=2,5107$) 18 yaşındaki ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=2,9925$) düşük olması olarak belirlenirken mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda farkın kaynağı tespit edilememiştir.

Bu bulgular, belirsiz bir gelecek korkusunun 16 yaşındaki ergenlerde 18 yaşındaki ergenlerden daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu ülkemizdeki üniversite sınav sürecinin ve liseden sonraki hayatta ne ile karşılaşılacağına bilinmemesinin ergenlerde bir gelecek korkusu ortaya çıkardığını göstermektedir. Bu korku durumu bazı öğrencilerde çalışma ve başarıya motivasyonu sağlarken bazı öğrencilerde karamsarlık ve umudun kırılmasına bağlı başarısızlıkla sonuçlanacak bir işten kaçınma düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Başarısızlık korkusunun boyutlarından mahcubiyet ve utanç deneyimi korkusunun da yaş değişkeniyle anlamlı şekilde bir ilişkisi olduğu belirlenmiş ancak kaynağı tespit edilememiştir. Ayrıca belirsiz bir gelecek korkusu, mahcubiyet ve utanç deneyimi korkusu dışında kalan boyutlarda yaş değişkeninin anlamlı farklılıklara neden olmadığı elde edilen sonuçlar arasındadır.

Conroy vd. (2001) çalışmalarında başarısızlık korkusu ile deneyim arasındaki ilişkiyi incelemiş ve daha az deneyimli bireylerin daha farklı ya da çeşitli kaynaklar kullanarak başarısızlığı değerlendirebilecekleri öngörüsünde bulunmuştur. Sagar, Lavalley ve Spray (2007) da çalışmalarında ergenlerde başarısızlık korkusunun performanslarının sürekli biçimde değerlendirilmesi nedeniyle ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu bilgilerle değerlendirildiğinde elde edilen araştırma sonuçları, deneyimi artan ergenin gelecekte karşısına ne çıkacağı konusunda daha fazla düşünerek geleceğine dair korku yaşayabileceğine dikkat çekmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin doğum sıralarına göre algıladıkları başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 29'da sunulmuştur.

Tablo 29

Ergenlerin Doğum Sıraları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
MUKD	1. İlk çocuk	274	2,8384	1,06531	1,959	,142	
	2. Ortanca çocuk	130	2,6176	1,11628			
	3. Son çocuk	200	2,8079	1,05733			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	1. İlk çocuk	274	2,3951	,91246	,803	,448	
	2. Ortanca çocuk	130	2,4615	,88892			
	3. Son çocuk	200	2,3325	,92260			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	1. İlk çocuk	274	1,8467	,95734	2,899	,056	
	2. Ortanca çocuk	130	1,7338	,88515			
	3. Son çocuk	200	1,6400	,91816			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	1. İlk çocuk	274	2,8266	1,10197	,405	,667	
	2. Ortanca çocuk	130	2,7231	1,11641			
	3. Son çocuk	200	2,7788	1,07483			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	1. İlk çocuk	274	3,1920	,95500	5,669	,004**	1>2
	2. Ortanca çocuk	130	2,8492	1,00512			
	3. Son çocuk	200	3,0650	,92881			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 29'a göre ergenlerin başarısızlık korkuları doğum sıraları açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ve belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık göstermediği; diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ($F_{604}=5.669$, $p<.01$) ise ergenlerin puan ortalamalarının doğum sıralarına göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Farkın kaynağını belirlemek için Tukey testi ile yapılan incelemede diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda farkın kaynağı ilk çocuk olan ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=3,1920$) ortanca çocuk olan ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=2,8492$)

düşük olması olarak belirlenmiştir. Kendisinden daha başarılı olduğunu düşündüğü büyük kardeşi ve ilgileri üzerinde toplayan küçük kardeşi arasında bir noktada kalan ortanca çocuk, ilk çocuğun ayrıcalıklarına sahip olabilmek ve odak noktası olmak için daha başarılı olma yolları aramaktadır (Canatan & Yıldırım, 2009, s.178). Bu mücadele sürecinde ana babasını üzmemek, ilk çocuğa göre daha uzak durmakta ve ilişkilerinde daha dikkatli davranabilmektedir. İlk ve tek olduğu süreçte fazlaca ilgi gören ve şımartılan ilk çocuk, yeni kardeşlerle bu konumu kaybetmekten duyduğu rahatsızlığı aile içinde daha özensiz davranarak ortaya koyabilmekte, süregelen bir üstün ve haklı olma ihtiyacı hissetmektedir (Burger, 2006; Corey, 2008). Bu durumda ilk çocuklar, ortanca çocuğa oranla diğer önemli kişileri üzmemekten daha az çekinmektedirler.

Araştırmada yer alan ergenlerin yatılılık durumlarına göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucu Tablo 30'da sunulmuştur.

Tablo 30

Ergenlerin Yatılılık Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
MUKD	1.Yatılı olarak öğrenim gören	157	2,6943	1,06075	1,171	,242
	2.Yatılı olmayan	447	2,8111	1,08024		
BDAK	1.Yatılı olarak öğrenim gören	157	2,4299	,93791	,660	,510
	2.Yatılı olmayan	447	2,3742	,90137		
DÖKİKK	1.Yatılı olarak öğrenim gören	157	1,6573	,84794	1,603	,110
	2.Yatılı olmayan	447	1,7879	,95867		
BBGK	1.Yatılı olarak öğrenim gören	157	2,5653	1,08388	2,995	,003**
	2.Yatılı olmayan	447	2,8669	1,08942		
DÖKÜK	1.Yatılı olarak öğrenim gören	157	3,0280	,90198	,726	,468
	2.Yatılı olmayan	447	3,0931	,98642		

*p<.05 **p<.01

Tablo 30'a göre ergenlerin başarısızlık korkuları yatılılık durumları açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık göstermediği; belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ($t_{604}=2.995$, $p<.01$) ise ergenlerin puan ortalamalarının yatılılık durumlarına göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Farkın kaynağını belirlemek için Tukey testi ile yapılan incelemede belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda farkın kaynağı yatılı olarak öğrenim gören ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=2,5653$) yatılı olmayan ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=2,8669$) düşük olması olarak belirlenmiştir.

Yıldırım (2000) araştırmasında ortaöğretim öğrencilerinin başarılarında aile desteğinin öğretmenden sonraki sıralarda geldiğini ifade etmiştir. Meeus (1993) ile Yıldırım (1997) tarafından yapılan araştırmalarda da benzer bir etkiden söz edilmektedir. Araştırma bulguları ve literatür ışığında yatılı olarak ergenlerin gelecek konusunda daha az korku yaşamalarının öğretmen desteği ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin kardeş sayılarına göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 31'de sunulmuştur.

Tablo 31

Ergenlerin Kardeş Sayıları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
MUKD	A.3 ve üstü kardeş	98	2,6735	1,04978	,599	,550
	B.1-2 kardeş	480	2,7994	1,08596		
	C.Kardeşi yok	26	2,8407	,98754		
	Toplam	604	2,7807	1,07555		
BDAK	A.3 ve üstü kardeş	98	2,4158	,91095	,610	,544
	B.1-2 kardeş	480	2,3734	,90694		
	C.Kardeşi yok	26	2,5673	,98883		
	Toplam	604	2,3887	,91055		
DÖKİKK	A.3 ve üstü kardeş	98	1,7551	,87037	,015	,985
	B.1-2 kardeş	480	1,7554	,95130		
	C.Kardeşi yok	26	1,7231	,82574		
	Toplam	604	1,7540	,93223		
BBGK	A.3 ve üstü kardeş	98	2,7628	1,14332	,076	,926
	B.1-2 kardeş	480	2,7901	1,07936		
	C.Kardeşi yok	26	2,8558	1,23526		
	Toplam	604	2,7885	1,09512		
DÖKÜK	A.3 ve üstü kardeş	98	2,9612	,96352	1,385	,251
	B.1-2 kardeş	480	3,0879	,96348		
	C.Kardeşi yok	26	3,2923	,98180		
	Toplam	604	3,0762	,96487		

*p<.05 **p<.01

Tablo 31'e göre ergenlerin başarısızlık korkuları kardeş sayıları açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda, diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ve belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık göstermediği görülmektedir.

Araştırmada cevap aranan ergenlerin kardeş sayılarına göre başarısızlık korkularında bir değişme olup olmadığına ilişkin elde edilen bulgulara göre ergenlerin kardeş sayısı onların başarısızlık korkularının boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Ancak bu durum doğum sırası ile birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan farklılık, ana

baba tutumunun, çocuklara yönelik sergilenen tavrın onlar üzerindeki etkisini göz önüne sermektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin yetiştikleri çevreye göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 32'de sunulmuştur.

Tablo 32

Ergenlerin Yetiştikleri Çevre ile Algıladıkları Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
MUKD	1.İl merkezi	425	2,8245	1,08204	2,919	,055	
	2.İlçe merkezi	121	2,5738	1,03477			
	3.Köy, mezra, yayla vb.	58	2,8916	1,07549			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	1.İl merkezi	425	2,3965	,90929	,985	,374	
	2.İlçe merkezi	121	2,3058	,91543			
	3.Köy, mezra, yayla vb.	58	2,5043	,90985			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	1.İl merkezi	425	1,7967	,96919	2,495	,083	
	2.İlçe merkezi	121	1,5851	,81982			
	3.Köy, mezra, yayla vb.	58	1,7931	,84601			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	1.İl merkezi	425	2,8571	1,08185	4,947	,007	1>2
	2.İlçe merkezi	121	2,5103	1,06380			
	3.Köy, mezra, yayla vb.	58	2,8664	1,18026			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	1.İl merkezi	425	3,1271	,95347	2,095	,124	
	2.İlçe merkezi	121	2,9339	1,00113			
	3.Köy, mezra, yayla vb.	58	3,0000	,95293			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 32'ye göre ergenlerin başarısızlık korkuları yetiştikleri çevre açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık göstermediği görülmektedir. Belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ($F_{604}=4.947$, $p<.01$) ise il merkezinde yetişen ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=2,8571$)

ilçe merkezinde yetişen ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=2,5103$) yüksek olmasından kaynaklanan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Alan yazınında bu konuya ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Ancak il merkezlerinde daha fazla olay ve durum gözlemlenmesinden kaynaklı olarak gelecek korkusunun artabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumlarına göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 33'te sunulmuştur.

Tablo 33

Ergenlerin Aileleri Tarafından Sağlanan Ekonomik İmkânları Yeterli Bulma Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
MUKD	1.Yetersiz bulan	22	2,8312	1,17525	3,020	,050	
	2.Kararsız	44	3,1591	1,09848			
	3.Yeterli bulan	538	2,7477	1,06556			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	1.Yetersiz bulan	22	2,5682	,86321	1,917	,148	
	2.Kararsız	44	2,6080	,96207			
	3.Yeterli bulan	538	2,3634	,90656			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	1.Yetersiz bulan	22	2,2909	1,18197	7,626	,001**	1>3, 2>3
	2.Kararsız	44	2,1000	,98500			
	3.Yeterli bulan	538	1,7037	,90520			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	1.Yetersiz bulan	22	2,6477	1,02545	6,107	,002**	1<2, 3<2
	2.Kararsız	44	3,3352	1,05095			
	3.Yeterli bulan	538	2,7495	1,09101			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	1.Yetersiz bulan	22	2,7636	1,23077	1,364	,256	
	2.Kararsız	44	3,1682	,92906			
	3.Yeterli bulan	538	3,0814	,95515			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 33'e göre ergenlerin başarısızlık korkuları aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumları açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık

göstermediği; diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ($F_{604}=7.626$, $p<.01$) ve belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ($F_{604}=6.107$, $p<.01$) ise anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda farkın aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan ergenlerin ($\bar{X}=1,7037$) yetersiz bulan ($\bar{X}=2,2909$) ve kararsız olan ($\bar{X}=2,1000$) ergenlerden daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından; belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda farkın aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma konusunda kararsız olan ergenlerin ($\bar{X}=3,3352$) yeterli bulan ($\bar{X}=2,7495$) ve yetersiz bulan ($\bar{X}=2,6477$) ergenlere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Bu sonuçlar ailesi tarafından sağlanan ekonomik imkânları yetersiz bulan veya yeterli bulma konusunda kararsız olan ergenlerin çevresindeki kendisi için önemli olan insanlarla ilişkilerinde daha özenli olduğu söylenebilir. Ekonomik imkânların yeterli olduğunun hissedilmesi hem maddi olarak hem de buna bağlı bir biçimde düşünce olarak insanlara daha rahat hareket etme imkânı sunmaktadır. Bu nedenle ekonomik imkânları yeterli bulan ergenlerin diğerlerine göre kendilerini daha rahat hissetmeleri ve ilişkilerinde daha rahat hareket etmelerinden kaynaklı olarak daha az diğer insanların ilgisini kaybetmekten çekindikleri düşünülmektedir.

Aileleri tarafından kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma konusunda kararsız olan ergenlerin belirsiz bir gelecek korkularının, aileleri tarafından kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan veya yetersiz bulan ergenlere göre daha yüksek olduğu elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır. Kararsız olan ergenlerin gelecekleri konusunda da bir belirsizlik ve buna bağlı korku yaşamaları kararsız yapıdaki kişilik yapılarının hayatın tüm alanlarında bir belirsizlik yarattığını ortaya koymaktadır.

Araştırmada yer alan ergenlerin öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumlarına göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 34’te sunulmuştur.

Tablo 34

Ergenlerin Öğrenim Gördükleri Okuldan Memnuniyet Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
MUKD	1.Memnun değil	68	2,9160	1,17109	1,860	,157	
	2.Kararsız	156	2,8782	1,08601			
	3.Memnun	380	2,7165	1,05091			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	1.Memnun değil	68	2,4669	,95701	1,091	,337	
	2.Kararsız	156	2,4567	,93548			
	3.Memnun	380	2,3467	,89137			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	1.Memnun değil	68	2,0176	1,05533	6,165	,002**	1>3, 2>3
	2.Kararsız	156	1,8744	,93373			
	3.Memnun	380	1,6574	,89524			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	1.Memnun değil	68	3,0772	1,23253	4,752	,009**	1>2
	2.Kararsız	156	2,9006	1,11213			
	3.Memnun	380	2,6908	1,05072			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	1.Memnun değil	68	3,1735	,96686	,779	,459	
	2.Kararsız	156	3,0064	1,02143			
	3.Memnun	380	3,0874	,94097			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 34'e göre ergenlerin başarısızlık korkuları öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumları açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık göstermediği; diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ($F_{604}=6.165$, $p<.01$) ve belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ($F_{604}=4.752$, $p<.01$) ise anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda farkın öğrenim gördükleri okuldan memnun olan ergenlerin ($\bar{X}=1,6574$) memnun olmayan ($\bar{X}=2,0176$) ve kararsız olan ($\bar{X}=1,8744$) ergenlerden daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından; belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda farkın öğrenim gördükleri okuldan

memnun olmayan ergenlerin ($\bar{X}=3,0772$) kararsız olan ergenlerden ($\bar{X}=2,9006$) daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Bahçetepe ve Meşeci Giorgetti (2015) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin okula yönelik olumlu bakış açılarının başarıya olumlu etki ettiği ifade edilmiştir. Macneil, Prater ve Busch (2009) akademik anlamda başarılı okulların okul iklimi bakımından da başarılı olduğunu ifade etmektedirler. Paredes (1991) öğrenci başarısının okul iklimiyle yüksek düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Niebuhr (1995) de araştırmasında iklim ve öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi destekleyen bir sonuç elde etmiştir. Olumlu okul ikliminde öğrencilerin okuldan memnuniyet düzeyleri yüksek olmaktadır. Bu iklime sahip okullarda öğrencinin ilgisine ve yeteneğine uygun olarak onlardan bazı görevleri başarması beklenmekte ve bu beklentinin başarıya ulaşmada katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Bahçetepe & Meşeci Giorgetti, 2015). Şahin, Kaya ve Kablan (2017) da çalışmalarında akademik başarının öğrencilerin okuldan memnuniyetleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu nedenle öğrenim gördüğü okuldan memnun olan öğrencilerin okul ortamında arkadaşları ve öğretmenleriyle iyi ilişkilerinin olmasının, ailesinin ve okulun kendinden beklentilerine cevap verebilmek için motive olmasının korkularını azalttığı söylenebilmektedir. Tersî şekilde öğrenim gördüğü okuldan memnun olmayan veya memnuniyet konusunda kararsız olan öğrencilerin de kendinden bekleneni karşılayamayacaklarını düşünmeleri nedeniyle korkularının yüksek olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğrenim gördüğü okuldan memnun olmayan ergenlerin okula yönelik olumsuz tutumları nedeniyle öğretmenleriyle ve derslerle ilgili sorun yaşamalarının gelecek konusunda korku yaşamalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Caraway vd. (2003) araştırmalarında ifade ettikleri gibi okul bağlılığı ile başarısızlık korkusu arasında bir ilişki olduğu sonucu bu araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin genel not ortalamalarına göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 35’te sunulmuştur.

Tablo 35

Ergenlerin Genel Not Ortalamaları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
MUKD	0-49 arası	5	2,8857	1,37914	,533	,712	
	50-59 arası	29	3,0394	,95976			
	60-69 arası	84	2,7755	1,03118			
	70-84 arası	242	2,7379	1,08436			
	85-100 arası	244	2,7922	1,09253			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	0-49 arası	5	2,3500	1,26984	1,086	,363	
	50-59 arası	29	2,5690	,90607			
	60-69 arası	84	2,2887	,91053			
	70-84 arası	242	2,3347	,92204			
	85-100 arası	244	2,4559	,89169			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	0-49 arası	5	2,6000	1,23288	2,747	,028*	
	50-59 arası	29	2,0759	,92182			
	60-69 arası	84	1,8905	,87724			
	70-84 arası	242	1,7008	,96705			
	85-100 arası	244	1,7041	,89690			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	0-49 arası	5	2,2500	1,60078	1,044	,384	
	50-59 arası	29	3,1207	1,22040			
	60-69 arası	84	2,7917	1,03029			
	70-84 arası	242	2,7510	1,11187			
	85-100 arası	244	2,7961	1,07376			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	0-49 arası	5	3,8400	1,13490	2,168	,071	
	50-59 arası	29	3,3310	,85067			
	60-69 arası	84	3,2143	1,00062			
	70-84 arası	242	2,9959	1,01269			
	85-100 arası	244	3,0623	,90197			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 35'e göre ergenlerin başarısızlık korkuları genel not ortalamaları açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ve diğer

önemli kişileri üzme korkusu boyutunda puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık göstermediği görülmektedir. Diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ($F_{604}=2.747$, $p<.05$) ise puan ortalamalarının ergenlerin genel not ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiş ancak Post Hoc teknikleri ile yapılan analizlerle farkın kaynağı tespit edilememiştir.

Elde edilen bulgular not ortalamasının, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu etkinin kaynağının ne olduğu araştırma bulguları ile tespit edilemese de düşük not ortalamasına sahip ergenlerin diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkularına ait puanların yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum not ortalaması düşük olan ergenlerin çevrenin beklentilerine cevap verememe, başarısız olarak etiketlenme, geri plana itilme vb. düşüncelerinin diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkularını arttırabileceğini düşündürmektedir.

Akademik başarı ile başarısızlık korkusu arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirten Cox'un (2009) ve not ortalaması ile başarısızlık korkusu arasında ters yönde düşük düzeyde ilişki olduğunu ifade eden Caraway vd.'nin (2003) çalışmaları ile bu araştırma bulgularının paralellik gösterdiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin başarı durumunu değerlendirme biçimlerine göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 36'da sunulmuştur.

Tablo 36

Ergenlerin Başarı Durumlarını Değerlendirme Biçimleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
MUKD	1.Kötü	40	3,2750	1,15578	4,854	,008**	1>2, 1>3
	2.Orta	279	2,7793	1,06240			
	3.İyi	285	2,7128	1,06247			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	1.Kötü	40	2,7250	1,09603	5,621	,004**	1>3
	2.Orta	279	2,4534	,93857			
	3.İyi	285	2,2781	,83713			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	1.Kötü	40	2,2300	1,16315	6,189	,002**	1>2, 1>3
	2.Orta	279	1,7599	,90297			
	3.İyi	285	1,6814	,90777			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	1.Kötü	40	3,2688	1,29766	7,399	,001**	1>3, 2>3
	2.Orta	279	2,8710	1,09155			
	3.İyi	285	2,6404	1,04289			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	1.Kötü	40	3,6300	,80198	7,404	,001**	1>2, 1>3,
	2.Orta	279	3,0624	,96544			
	3.İyi	285	3,0119	,96356			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 36'ya göre ergenlerin başarısızlık korkuları başarı durumlarını değerlendirme biçimleri açısından incelendiğinde, ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda ($F_{604}=4.854$, $p<.01$), benlik değerinde azalma korkusu boyutunda ($F_{604}=5.621$, $p<.01$), diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ($F_{604}=6.189$, $p<.01$), belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ($F_{604}=7.399$, $p<.01$) ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ($F_{604}=7.404$, $p<.01$) puan ortalamalarının ergenlerin başarı durumlarını değerlendirme biçimlerine göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda farkın başarı durumunu kötü olarak

değerlendiren ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=3,2750$) orta olarak değerlendiren ergenlerin ($\bar{X}=2,7793$) ve iyi olarak değerlendiren ergenlerin ($\bar{X}=2,7128$) puan ortalamasından yüksek olmasından; benlik değerinde azalma korkusu boyutunda farkın başarı durumunu iyi olarak değerlendiren ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=2,7250$) iyi olarak değerlendiren ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=2,2781$) yüksek olmasından; diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme boyutunda başarı durumunu kötü olarak değerlendiren ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=2,2300$) orta ($\bar{X}=1,7599$) ve iyi ($\bar{X}=1,7540$) olarak değerlendiren ergenlerin puan ortalamasından yüksek olmasından; belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda farkın başarı durumunu iyi olarak değerlendiren ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=2,6404$) orta ($\bar{X}=2,8710$) ve kötü ($\bar{X}=3,2688$) olarak değerlendiren ergenlerin puan ortalamalarından düşük olmasından; diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ise farkın başarı durumunu kötü olarak değerlendiren ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=3,6300$) orta ($\bar{X}=3,0624$) ve iyi ($\bar{X}=3,0119$) olarak değerlendiren ergenlerin puan ortalamasından yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Yörük'ün (2007) elde ettiği sonuçlara göre öğrencilerin akademik başarı notları yükseldikçe başarı korkusu puanları düşmekte ya da başarı korkusu puanları yükseldikçe akademik başarı notlarının düşmektedir. Kantarcıoğlu'nun (2005) lise öğrencilerinin başarı korkuları ile akademik başarıları üzerine gerçekleştirdiği çalışmada akademik başarılarını orta ve iyi algılayanlar ile orta ve zayıf algılayanlar arasında anlamlı düzeyde farklılıkların olduğu ifade edilmiştir. Çam (2016) başarısızlık korkusunun akademik başarıyı ve akademik ertelemeyi yordadığını belirtmektedir (s.146). Yapılan araştırmalar ile bu araştırmada ulaşılan sonuçlar not ortalaması ve akademik başarı ile başarısızlık korkusunun ilişkili olduğu bulgularına ek olarak öğrencilerin kendi başarılarını değerlendirme biçimlerinin başarısızlık korkusu üzerinde daha etkili rol oynadığını ortaya koymaktadır. Sonuçlara göre genellikle başarı durumunu algılama biçimi, başarısızlık korkusunu oluşturan tüm boyutlarda etkili biçimde karşımıza çıkmakta ve başarı durumunu iyi olarak değerlendirenler tüm boyutlarda daha az korku yaşamaktadırlar.

Araştırmada yer alan ergenlerin ana babalarının birlikte yaşama durumlarına göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucu Tablo 37’de sunulmuştur.

Tablo 37

Ergenlerin Ana Babalarının Birlikte Yaşama Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik t-testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
MUKD	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	3,2747	1,04894	2,403	,017*
	Birlikte yaşıyor	578	2,7585	1,07228		
BDAK	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	2,6731	,87112	1,630	,104
	Birlikte yaşıyor	578	2,3759	,91092		
DÖKİKK	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	1,9923	1,05145	1,333	,183
	Birlikte yaşıyor	578	1,7433	,92609		
BBGK	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	2,9423	1,20480	,732	,465
	Birlikte yaşıyor	578	2,7816	1,09056		
DÖKÜK	Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	26	3,4769	1,00252	2,172	,030*
	Birlikte yaşıyor	578	3,0581	,96011		

*p<.05 **p<.01

Tablo 37’ye göre ergenlerin başarısızlık korkuları ana babalarının birlikte yaşama durumları açısından incelendiğinde, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda ($t_{604}=2.403$, $p<.05$) ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ($t_{604}=2.172$, $p<.05$) ergenlerin puan ortalamalarının anlamlı biçimde farklılık gösterdiği; benlik değerinde azalma korkusu, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ve belirsiz bir gelecek korkusu ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda farkın ana babası birlikte yaşayan ergenlerin ($\bar{X}=2,7585$) ana ve babası boşanmış ya da ayrı yaşayan ergenlerden ($\bar{X}=3,2747$) düşük puan ortalamasına sahip olmasından; diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ise farkın ana babası birlikte yaşayan ergenlerin ($\bar{X}=3,0581$) ana ve babası boşanmış ya da ayrı yaşayan ergenlerden ($\bar{X}=3,4769$) düşük puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Literatür incelendiğinde ayrı yaşayan ana babaya sahip çocukların sosyal destek ihtiyaçlarının daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır (Özen, 1999; Kuyucu, 2007; Erkal, 2013). Bu çalışmalar ana babası ayrı yaşayan ergenlerin diğer önemli kişileri üzme korkularının yüksek olmasını açıklar niteliktedir. Kısaca daha çok sosyal desteğe ihtiyaç duyan çocuğun, kendisi için önemli kişileri üzmekten kaçınarak onların desteğini almaya devam etmek istediği söylenebilmektedir. Bunun yanında ana babasının ayrı olmasını bazı çocuklar utanç olarak değerlendirebilmekte (Kasuto, 2017, s.8) ve kendileri için ergenlik döneminde önemli bir konumda bulunan arkadaşlarından bu durumu saklayabilmektedirler (Aydın, 2013). Bu durumda ana babası ayrı yaşayan ergenin mahcubiyet ve utanç korkusunun artmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca Şentürk (2006) de araştırmasında çocukların ana babasının ayrı olmasının okul başarılarının düşük olmasına ve yaşamlarına olumsuz etki etmesine neden olabileceğini belirtmektedir. Kümbül Güler ve Emeç (2006) de araştırmasında belirttiği ana babanın birlikte yaşama durumunun başarıyı etkilediği sonucu bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin analarının öğrenim durumlarına göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 38’da sunulmuştur.

Tablo 38

Ergenlerin Anerglerinin Öğrenim Durumları ile Başarısızlık Korkularının Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
MUKD	1.İlkokul	202	2,7659	1,06517	1,572	,195
	2.Ortaokul	134	2,6247	1,06497		
	3.Lise	169	2,8715	1,07388		
	4.Üniversite veya üzeri	99	2,8672	1,10417		
	Toplam	604	2,7807	1,07555		
BDAK	1.İlkokul	202	2,3936	,89140	,233	,873
	2.Ortaokul	134	2,3694	,89941		
	3.Lise	169	2,3609	,96202		
	4.Üniversite veya üzeri	99	2,4520	,88401		
	Toplam	604	2,3887	,91055		
DÖKİKK	1.İlkokul	202	1,7158	,80065	,346	,792
	2.Ortaokul	134	1,7388	,99388		
	3.Lise	169	1,7680	,96618		
	4.Üniversite veya üzeri	99	1,8283	1,04041		
	Toplam	604	1,7540	,93223		
BBGK	1.İlkokul	202	2,7921	1,02188	,163	,921
	2.Ortaokul	134	2,7519	1,07277		
	3.Lise	169	2,8314	1,18005		
	4.Üniversite veya üzeri	99	2,7576	1,13246		
	Toplam	604	2,7885	1,09512		
DÖKÜK	1.İlkokul	202	3,0277	,90021	1,030	,379
	2.Ortaokul	134	3,0179	1,01106		
	3.Lise	169	3,1834	,95654		
	4.Üniversite veya üzeri	99	3,0707	1,03975		
	Toplam	604	3,0762	,96487		

*p<.05 **p<.01

Tablo 38’e göre ergenlerin başarısızlık korkuları analarının öğrenim durumları açısından incelendiğinde, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda, belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ergenlerin puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Saral'ın (2013) çalışmasında belirttiği üzere ananın eğitim düzeyi arttıkça çocuğuyla daha bilinçli ilişkiler kurması beklenmekte, kendisinin anlaşıldığını ve desteklendiğini hisseden ergenin de daha az korku yaşayacağı düşünülmektedir. Bu durum ana öğrenim durumu ile başarısızlık korkusu arasındaki ilişkinin daha geniş bir örneklem ile birlikte tekrar incelenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Araştırmada yer alan ergenlerin babalarının öğrenim durumlarına göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 39'da sunulmuştur.

Tablo 39

Ergenlerin Babalarının Öğrenim Durumları ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
MUKD	1.İlkokul	70	2,9408	1,10616	2,270	,079
	2.Ortaokul	109	2,6370	1,02289		
	3.Lise	216	2,6991	1,06809		
	4.Üniversite veya üzeri	209	2,8865	1,08978		
	Toplam	604	2,7807	1,07555		
BDAK	1.İlkokul	70	2,4250	,90924	,062	,980
	2.Ortaokul	109	2,3647	,92266		
	3.Lise	216	2,3889	,93500		
	4.Üniversite veya üzeri	209	2,3888	,88484		
	Toplam	604	2,3887	,91055		
DÖKİKK	1.İlkokul	70	1,9400	1,04360	3,123	,025*
	2.Ortaokul	109	1,7046	,86092		
	3.Lise	216	1,6269	,79077		
	4.Üniversite veya üzeri	209	1,8488	1,04316		
	Toplam	604	1,7540	,93223		
BBGK	1.İlkokul	70	2,9143	1,02848	,578	,629
	2.Ortaokul	109	2,7523	1,04886		
	3.Lise	216	2,7350	1,12816		
	4.Üniversite veya üzeri	209	2,8206	1,10863		
	Toplam	604	2,7885	1,09512		
DÖKÜK	1.İlkokul	70	3,0400	,95316	1,066	,363
	2.Ortaokul	109	3,1248	,88811		
	3.Lise	216	2,9926	,97425		
	4.Üniversite veya üzeri	209	3,1493	,99630		
	Toplam	604	3,0762	,96487		

*p<.05 **p<.01

Tablo 39'a göre ergenlerin başarısızlık korkuları babalarının öğrenim durumları açısından incelendiğinde, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ergenlerin puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ($F_{604}=3.123$, $p<.05$) ise babalarının öğrenim durumlarına göre ergenlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiş ancak Post Hoc teknikleri ile yapılan inceleme ile farklılığın kaynağı belirlenememiştir.

Konuya ilişkin daha önce yapılan çalışma olmaması ve bu çalışmada oluşan farklılığın kaynağının belirlenememesi daha derinlemesine araştırmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Araştırmada yer alan ergenlerin analarının mesleklerine göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 40’ta sunulmuştur.

Tablo 40

Ergenlerin Anerglerinin Meslekleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
MUKD	1.Ev hanımı	455	2,7608	1,06487	1,963	,141
	2.Serbest meslek	73	2,6791	1,13384		
	3.Memur	76	2,9981	1,06866		
	Toplam	604	2,7807	1,07555		
BDAK	1.Ev hanımı	455	2,3511	,89292	2,685	,069
	2.Serbest meslek	73	2,3904	,97716		
	3.Memur	76	2,6118	,92951		
	Toplam	604	2,3887	,91055		
DÖKİKK	1.Ev hanımı	455	1,7174	,89749	2,374	,094
	2.Serbest meslek	73	1,7589	,96261		
	3.Memur	76	1,9684	1,08027		
	Toplam	604	1,7540	,93223		
BBGK	1.Ev hanımı	455	2,7527	1,08116	1,296	,274
	2.Serbest meslek	73	2,8253	1,20379		
	3.Memur	76	2,9671	1,06485		
	Toplam	604	2,7885	1,09512		
DÖKÜK	1.Ev hanımı	455	3,0791	,94262	,735	,480
	2.Serbest meslek	73	2,9699	,98414		
	3.Memur	76	3,1605	1,07630		
	Toplam	604	3,0762	,96487		

*p<.05 **p<.01

Tablo 40’a göre ergenlerin başarısızlık korkuları analarının meslekleri açısından incelendiğinde, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda, belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ergenlerin puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Elde edilen bulgulara göre ergenlerin analarının mesleklerinin başarısızlık korkusu ile bir ilişkisi olmadığı görülmüştür.

Araştırmada yer alan ergenlerin babalarının mesleklerine göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 41’de sunulmuştur.

Tablo 41

Ergenlerin Babalarının Meslekleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
MUKD	1. Serbest meslek	249	2,7464	1,10848	,225	,775
	2.İşçi	114	2,8283	1,05855		
	3.Memur	241	2,7937	1,05203		
	Toplam	604	2,7807	1,07555		
BDAK	1. Serbest meslek	249	2,3655	,90109	,338	,713
	2.İşçi	114	2,4496	,93256		
	3.Memur	241	2,3838	,91229		
	Toplam	604	2,3887	,91055		
DÖKİKK	1. Serbest meslek	249	1,7309	,92826	,581	,559
	2.İşçi	114	1,8386	,89121		
	3.Memur	241	1,7378	,95653		
	Toplam	604	1,7540	,93223		
BBGK	1. Serbest meslek	249	2,7560	1,08368	,220	,803
	2.İşçi	114	2,8333	1,09336		
	3.Memur	241	2,8008	1,11115		
	Toplam	604	2,7885	1,09512		
DÖKÜK	1. Serbest meslek	249	3,0249	,93145	1,022	,360
	2.İşçi	114	3,1807	,90269		
	3.Memur	241	3,0797	1,02516		
	Toplam	604	3,0762	,96487		

*p<.05 **p<.01

Tablo 41’e göre ergenlerin başarısızlık korkuları babalarının meslekleri açısından incelendiğinde, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda, belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ergenlerin puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Elde edilen bulgulara göre ergenlerin babalarının mesleklerinin, ergenlerin başarısızlık korkusu üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Araştırmada yer alan ergenlerin ailelerinin ortalama aylık gelirlerine göre başarısızlık korkularının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 42’de sunulmuştur.

Tablo 42

Ergenlerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
MUKD	3000 TL'den az	142	2,8400	1,10231	,564	,639
	3000-3999 TL arası	162	2,6966	1,06200		
	4000-4999 TL arası	140	2,8276	,94861		
	5000 TL ve üzeri	160	2,7723	1,16986		
	Toplam	604	2,7807	1,07555		
BDAK	3000 TL'den az	142	2,4067	,88356	,179	,911
	3000-3999 TL arası	162	2,3673	,90726		
	4000-4999 TL arası	140	2,4268	,88528		
	5000 TL ve üzeri	160	2,3609	,96469		
	Toplam	604	2,3887	,91055		
DÖKİKK	3000 TL'den az	142	1,7676	,83865	1,212	,305
	3000-3999 TL arası	162	1,6444	,89304		
	4000-4999 TL arası	140	1,7700	,93221		
	5000 TL ve üzeri	160	1,8388	1,04165		
	Toplam	604	1,7540	,93223		
BBGK	3000 TL'den az	142	2,8539	1,10657	,331	,803
	3000-3999 TL arası	162	2,8071	1,02805		
	4000-4999 TL arası	140	2,7375	1,14832		
	5000 TL ve üzeri	160	2,7563	1,10990		
	Toplam	604	2,7885	1,09512		
DÖKÜK	3000 TL'den az	142	3,0944	,89908	1,355	,256
	3000-3999 TL arası	162	2,9494	,95938		
	4000-4999 TL arası	140	3,1500	,94728		
	5000 TL ve üzeri	160	3,1238	1,03617		
	Toplam	604	3,0762	,96487		

*p<.05 **p<.01

Tablo 42’ye göre ergenlerin başarısızlık korkuları ailelerinin ortalama aylık gelirleri açısından incelendiğinde, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda, benlik değerinde azalma korkusu boyutunda, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda, belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutunda ergenlerin puan ortalamalarında ailelerinin ortalama aylık gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tablo 42'ye göre, ailelerinin ortalama aylık gelirlerinin ergenlerin başarısızlık korkusuna herhangi bir etkisinin olmadığı şeklindedir. Ancak ergenlerin kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumları ile birlikte değerlendirildiğinde, başarısızlık korkusu ve boyutları gibi duygularla ilgili değişkenlerin daha çok ergenlerin o değişkene ilişkin bakış açısı ile şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Ana baba tutum ölçeğinden farklı şekillerde ölçüm alındığı yöntem bölümünde ifade edilmişti. Bu ölçümlerden birisi tutumların temelini oluşturan aynı zamanda ölçeğin alt boyutları olan kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetim/kontrol boyutlarından alınan puanları ifade etmekte, diğeri de kabul/ilgi ve kontrol/denetim boyutlarının kesişmesi ile demokratik, otoriter, izin verici-ihmkâr ve izin verici-müşamahakâr ana baba tutumunun belirlenmesini ifade etmektedir. Bu kısımda öncelikle ana baba tutum biçimlerine göre (demokratik, otoriter, izin verici-ihmkâr ve izin verici-müşamahakâr) ergenlerin başarısızlık korkularında bir değişiklik olup olmadığı tartışılmış (Tablo 43), daha sonra ana baba tutumunu oluşturan boyutlar ile başarısızlık korkusu arasındaki ilişki (Tablo 44) ortaya konulmuştur.

Ergenlerin Başarısızlık Korkusunun Boyutları ile Algıladıkları Ana Baba Tutum Biçimlerine İlişkin Farklılık Analizi Bulgularının Tartışılması

Ana Baba Tutum Ölçeğinin boyutlarının çaprazlanması ile elde edilen demokratik tutum, otoriter tutum, izin verici/müşamahakâr tutum, izin verici/ihmkâr tutum biçimlerine göre ergenlerin başarısızlık korkularının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonucu Tablo 43'te sunulmuştur.

Tablo 43

Ergenlerin Ana Baba Tutum Biçimleri ile Başarısızlık Korkusunun Boyutlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	Tukey
PBDE Ölçek	1.Demokratik	190	2,4573	,74867	3,163	,024*	1<2
	2.İzin verici/ ihmalkâr	119	2,7096	,73893			
	3.Otoriter	144	2,6206	,75374			
	4.İzin verici/ müsamahakâr	151	2,5656	,68715			
	Toplam	604	2,5730	,73700			
MUKD	1.Demokratik	190	2,6444	1,08017	2,809	,039*	1<2
	2.İzin verici/ ihmalkâr	119	3,0036	1,06993			
	3.Otoriter	144	2,7510	1,11719			
	4.İzin verici/ müsamahakâr	151	2,8051	1,01264			
	Toplam	604	2,7807	1,07555			
BDAK	1.Demokratik	190	2,2382	,86880	3,381	,018*	1<4
	2.İzin verici/ ihmalkâr	119	2,4937	,85026			
	3.Otoriter	144	2,3628	,92168			
	4.İzin verici/ müsamahakâr	151	2,5199	,97362			
	Toplam	604	2,3887	,91055			
DÖKİKK	1.Demokratik	190	1,6305	,87681	8,042	,000**	1<2, 1<3, 2>4, 3>4,
	2.İzin verici/ ihmalkâr	119	1,9529	1,04531			
	3.Otoriter	144	1,9653	,98445			
	4.İzin verici/ müsamahakâr	151	1,5510	,77871			
	Toplam	604	1,7540	,93223			
BBGK	1.Demokratik	190	2,6842	1,15539	1,022	,382	
	2.İzin verici/ ihmalkâr	119	2,8151	1,01965			
	3.Otoriter	144	2,8906	1,07852			
	4.İzin verici/ müsamahakâr	151	2,8013	1,08985			
	Toplam	604	2,7885	1,09512			
DÖKÜK	1.Demokratik	190	3,0158	,98988	,454	,715	
	2.İzin verici/ ihmalkâr	119	3,1429	1,02681			
	3.Otoriter	144	3,0833	,94358			
	4.İzin verici/ müsamahakâr	151	3,0927	,90621			
	Toplam	604	3,0762	,96487			

*p<.05 **p<.01

Tablo 43'e göre ergenlerin başarısızlık korkuları ana baba tutum biçimleri bakımından incelendiğinde, Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterinde ($F_{604}=3.163$, $p<.05$), Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterinin alt boyutları olan mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda ($F_{604}=2.809$, $p<.05$), benlik değerinde azalma korkusu boyutunda ($F_{604}=3.381$, $p<.05$) ve diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ($F_{604}=8.042$, $p<.01$) ergenlerin puan ortalamalarının ana

baba tutum biçimine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Belirsiz bir gelecek korkusu ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutlarında ise ana baba tutum biçimlerine göre ergenlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Post Hoc tekniklerinden Tukey testi ile farkın kaynağı belirlemek için yapılan inceleme ile mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda farkın demokratik ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=2,644$) izin verici/ihmalkâr ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=3,0036$) düşük olmasından kaynaklandığı; benlik değerinde azalma korkusu boyutunda farkın demokratik ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=3,2382$) izin verici/müşamahakâr ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=2,3887$) düşük olmasından kaynaklandığı; diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda farkın demokratik ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=1,6305$) otoriter ($\bar{X}=1,9653$) ve izin verici/ihmalkâr ($\bar{X}=1,9529$) ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamasından düşük olmasından ve izin verici/müşamahakâr ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=1,5510$) otoriter ($\bar{X}=1,9653$) ve izin verici/ihmalkâr ($\bar{X}=1,9529$) ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamasından düşük olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Ayrıca Performans Başarısızlığı Değerlendirme Envanterinin genelinde ana baba tutum biçimlerine göre farkın kaynağının izin verici/ ihmalkâr ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=2,7096$) demokratik ana babaya sahip ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=2,4573$) yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Ana baba tutum biçimlerine göre ergenlerin başarısızlık korkusuna ilişkin elde edilen bulgular (Tablo 43) izin verici/ihmalkâr tutumda ana babaya sahip ergenlerin, demokratik tutumda ana babaya sahip ergenlere göre daha çok başarısızlık korkusu yaşadıklarını göstermektedir.

Davranışçı kuramcılara göre birey sergilediği bir davranışa müteakiben ödül alamaz veya ceza ile karşılaşır o davranış gerçekleştirilmeyi bırakmaktadır. Atkinson (1964) da davranışın tekrarlanmasında, kişinin başarmasına eşlik eden övücün ödül yerine

geçtiğini belirtmektedirler. Diğer taraftan kişinin davranışı sergilemesine sebep olan uyarıcılarla ilgili olumsuz bir geçmişi veya başarısızlığı varsa o uyarıcılar kişide başarısızlık beklentisi veya başarısızlık korkusu oluşmasına sebep olabilir. Bu durumda kişi daha önceki yaşantılarından yola çıkarak görevden kaçabilmekte veya göreve yanaşabilmektedir (Weiner, 1972). McClelland, Atkinson, Clark ve Lowell (1953) başarısızlık korkusunu kişide ceza beklentisi uyaran bir güdü durumu olarak ifade etmektedirler. Hagtvet (1982) de başarısızlık korkusunu, başarılması gereken bir görev karşısında olumsuz bir duygu beklentisi olarak tanımlamaktadır. Literatürde yer alan bu bilgiler ışığında demokratik tutumda ana babaya sahip ergenlerin başarısızlık korkularının izin verici/ihmalkâr tutumda ana babaya sahip ergenlerinkinden az olmasının, ergenlerin ceza ihtimali veya başarılması gereken görevin başarılamadığı durumda ana babaları ile aralarında yaşanacak olan olumsuzluklardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Çünkü izin verici ihmalkâr ana baba tutumunda ebeveyn çocuk arasındaki iletişim oldukça zayıftır. Aile tarafından çocuğa zaman ayrılmamakta, çocuğun ihtiyaçları ile ilgilenilmemektedir. Tuzcuoğlu'nun (2003) ifade ettiği gibi bu tutumdaki ana babalar tarafından duygusal olarak istismar edilen çocuklar olumsuz sonuçlanabilecek etkinliklerden uzak durmaktadırlar. Çocuğuna karşı duyarsız olan bu ebeveynlere (Acet, 1997) sahip çocuklar başarı sağladıklarında ailesi tarafından takdir görmediklerinden ödül yerine geçen övücü de elde edememektedirler. Bu durumda çocuklar başarı gerektiren görevlerden kaçınmaktadırlar. Bousha ve Twentyman (1984) bu tutumda yetişen çocukların sosyal açıdan da başarısız olduklarını ve keşfetme davranışlarının oldukça kısıtlı olduğunu ifade etmektedir.

Demokratik ana baba tutumunda ana baba çocuk arasında iletişimin güçlü olması, ana babanın çocuğun gereksinimleri ile yakından ilgilenmesi, çocuğun rahatça fikirlerini ve duygularını ifade edebilmesi, baskıcı bir denetim yerine akılcı bir denetimin varlığı çocuğun kendine olan güvenini arttırmakta ve çocuk gelişime açık bir şekilde girişimci olarak yetişmektedir. Bu durumda çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerindeki

sağlamlığın, kendilerine güvenmelerinin, girişimciliklerinin desteklenmesinin, aile tarafından çocuğa rehberlik edilmesinin ve dolayısı ile başarı elde ettiğinde ana babasından alacakları olumlu dönütlerin onların başarı umudunu arttırarak başarısızlık korkusunu azalttığı düşünülmektedir. Lamborn vd. (1991) tarafından bu araştırmadaki yaş aralığında bulunan çocuklarla yapılan çalışma ana babalarını demokratik tutumda algılayan ergenlerin psikososyal gelişim ve akademik yeterlilik alanlarında daha yüksek, problem davranış alanında daha düşük puan aldıklarını ortaya koymakta ve bu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Vealey (2008) de başarısızlık korkusunun, kişi için önem arz eden konularda söz sahibi olma çabasının bir parçası olduğunu ifade etmekte ve bu durum demokratik ana baba tutumunda yetişen ergenlere tanınan kendi ile ilgili kararlarda söz sahibi olma durumu ile örtüşmektedir. Ayrıca Conroy (2001) aile tarafından yüksek başarı beklentisinin çocukta başarı korkusu üretebileceğini ifade etmektedir. Bununla ilişkili olarak demokratik tutumda çocuktan beklentinin gelişim dönemine uygun biçimde olmasının başarısızlık korkusunu azalttığı söylenebilmektedir.

Özetle araştırma bulguları ve literatür incelemesi ile ulaşılan sonuç: başarısızlık korkusu duygu temelli olduğundan, ergenin ana babası ile arasındaki duygusal bağ kuvvetli ise başarısızlık korkusu az, duygusal bağ zayıf ise başarısızlık korkusu yüksek olmaktadır. Bunun yanında başarısızlık korkusunu oluşturan boyutlara göre yapılan analizlerde izin verici/ihmalkâr tutumda ana babaya sahip ergenlerin, demokratik tutumda ana babaya sahip ergenlere göre daha çok mahcubiyet ve utanç korkusu yaşadıkları; izin verici/müşamahakâr tutumda ana babaya sahip ergenlerin benlik değerinde azalma korkularının demokratik tutumda ana babaya sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu elde edilen sonuçlar arasındadır. Ayrıca ergenlerin diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme konusunda yaşadıkları korkunun demokratik tutumda yetişen ergenlerde, otoriter ve/veya izin verici/ihmalkâr tutumda yetişen ergenlere göre daha yüksek, izin verici/müşamahakâr tutumda yetişen ergenlerde ise izin verici/ihmalkâr ve/veya otoriter tutumda yetişen ergenlere göre daha düşük olduğu araştırmanın sonuçlarındandır.

Ergenlerin diğ er önemli kişileri  zme korkusunun ve belirsiz bir gelecek korkusunun farklı ana baba tutumlarına göre değişiklik göstermediği Tablo 45'ten anlaşılmaktadır.

Cirhinlioğlu (2006)  alışmasında utancın kaygı, depresyon, kendini kabul, olumsuz benlik algısı gibi değişkenlerle ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu durum demokratik tutumdaki ana babaların sergilediği tavırların mahcubiyet ve utanç korkusunu azalttığı yönündeki bulguyu desteklemektedir. Bunun yanında Mesquita ve Karasawa (2004) tarafından yapılan çalışmada utanç duygusunun kişiyi, batı kültüründe başarısızlıktan kaçınmaya doğu kültüründe ise başarısızlığı düzeltmeye güdülediği belirtilmektedir. Bu sonuçlar ülkemizde de batı kültürüyle benzer sonuçlar ortaya çıktığını göstermektedir.  zbayrak (2006) hoş olmayan duygu sıralamasında utancın başlarda yer aldığını ve yakın çevrede daha sık yaşandığını bildirmektedir. Demokratik tutumda ergenin olumsuz duygu yaşama sıklığı da izin verici ihmalkâr tutuma göre daha düşüktür. Deniz (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da utanç duygusu korkulu bağlanma ile pozitif, güvenli bağlanma ile negatif yönlü olarak ilişkili bulunmuştur. İzin verici/ihmalkâr ana baba tutumunda çocuklar korkulu bağlanırken demokratik ana baba tutumunda güvenli bağlanmaktadırlar. şahin (2007) de utancın demokratik tutum ile ilişkili olduğunu araştırmasında ortaya koymuştur. Bu bulgular ilgisiz ve duyarsız bir tutum olarak ifade edilen izin verici/ihmalkâr ana baba tutumunda yetişen ergenlerin demokratik tutumda yetişen ergenlere göre mahcubiyet ve utanç korkularının yüksek olduğu sonucunu desteklemektedir.

Ana baba tutum biçimleri ile başarısızlık korkusunun benlik değerinde azalma korkusu boyutu arasında da mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutuna benzer bir sonuç karşımıza çıkmaktadır. Utanç duygusu ile ilgili yapılan çalışmalarda, utancın benlik değeri ile ilişkili olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Tangle (1995) utanç duygusunun kişide benliğinin diğerleri tarafından olumsuz değerlendireceği düşüncesini oluşturduğunu ifade etmektedir. Cirhinlioğlu (2006) ve  zbayrak (2006) da utanç duygusunun benlik değerini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Bu doğrultuda ana

babasını izin verici/ihmalkâr olarak algılayan ergenlerin, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunda olduğu gibi ana babasını demokratik olarak algılayan ergenlerden daha yüksek başarısızlık korkusuna sahip olmaları daha önceki araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Ayrıca başarısızlık korkusu ile alt boyutlarından mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi ve benlik değerinde azalma korkusunda aynı ana baba tutumları arasında aynı ilişkilerin olması, Atkinson (1964) ile Elliot ve McGregor'un (2001) belirttiği, utancın başarısızlık korkusunun temelini oluşturduğu görüşünü desteklemektedir.

Başarısızlık korkusunu oluşturan boyutlardan diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda demokratik tutumda yetişen ergenlerdeki korkunun, otoriter ve/veya izin verici/ihmalkâr tutumda yetişen ergenlere göre daha yüksek, izin verici/müşamahakâr tutumda yetişen ergenlerdeki korkunun ise izin verici/ihmalkâr ve/veya otoriter tutumda yetişen ergenlere göre daha düşük olması; demokratik tutumda ana baba arasındaki bağın güçlü olması nedeniyle bağ daha zayıf olduğu otoriter ve ihmalkâr ana baba tutumuna göre ana babanın ergen için daha önemli olması ile, müşamahakâr tutumda çocuğa yönelik kontrol ve denetimin azlığı ve çocuğa sınır çizilmemesi nedeniyle ortaya çıkan aşırı serbestlikle açıklanabilmektedir. Conroy (2001) tarafından belirtilen ana baba çocuk arasındaki iletişim ve ana baba beklentilerinin başarısızlık korkusu üzerinde etkili olduğu görüşü bu sonucu desteklemektedir. Conroy, Kaye ve Fifer (2007) de başarısız olunması durumunda kişiler arası ilişkilerde bozulma yaşanacağına yönelik düşüncenin başarısızlık korkusuna sebep olduğunu belirtmekte ve diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusunun ana baba tutumlarından etkilendiği sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Ergenlerin Başarısızlık Korkusunun Boyutları ile Algıladıkları Ana Baba

Tutumlarının Boyutlarına İlişkin Korelasyon Analizi Bulgularının Tartışılması

Ana Baba Tutum Ölçeğini oluşturan kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutları ile Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterini oluşturan mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi, benlik değerinde azalma korkusu, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu, belirsiz bir gelecek korkusu ve diğer önemli kişileri üzme korkusu boyutları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının, anlamlı bir ilişki varsa ilişkinin yönünün ve derecesinin belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 44’te sunulmuştur.

Tablo 44

Başarısızlık Korkusu ile Ana Baba Tutumunun Boyutları Arasındaki İlişkilere Dair Korelasyon Sonuçları (n=604)

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.PBDE	-								
2.MUKD	,891**	-							
3.BDAK	,686**	,569**	-						
4.DÖKİKK	,643**	,464**	,286**	-					
5.BBGK	,681**	,515**	,470**	,245**	-				
6.DÖKÜK	,672**	,495**	,272**	,328**	,298**	-			
7.Kabul/ilgi	-,107**	-,066	-,056	-,240**	-,050	,017	-		
8.Psikolojik özerklik	,286**	,228**	,144**	,274**	,133**	,242**	-,153**	-	
9.Kontrol/denetleme	-,104*	-,130**	-,132**	-,001	-,013	-,081*	,050	-,022	-

*p<.05 **p<.01

Tablo 44 incelendiğinde, Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterinin alt boyutlarının ölçeğin tamamı ile orta veya yüksek düzeyde pozitif yönlü olarak ilişkili olduğu, ölçeğin tüm boyutlarının birbiri ile orta veya düşük düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğu, mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutunun Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri ile en ilişkili boyut olduğu görülmektedir. Ana Baba Tutum Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında, kabul/ilgi boyutu ile psikolojik özerklik boyutu arasında negatif yönlü düşük düzey ($r=-,153$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ana Baba Tutum Ölçeği ile Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterinin alt boyutları arasındaki ilişkilere bakıldığında, kabul/ilgi boyutunun diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme boyutu ($r=-,240$) ile negatif yönlü şekilde düşük düzeyde ilişkili olduğu; psikolojik özerklik boyutunun mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi ($r=,228$), benlik değerinde azalma korkusu ($r=,144$), diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ($r=,274$), belirsiz bir gelecek korkusu ($r=,133$) ve diğer önemli kişileri üzme korkusu ($r=,242$) boyutları ile pozitif yönlü şekilde düşük düzeyde ilişkili olduğu; kontrol/denetleme boyutunun mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi ($r=-,104$), benlik değerinde azalma korkusu ($r=,130$) ve diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ($r=-,132$) boyutları ile negatif yönlü şekilde düşük düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanterinin tümü ile Ana Baba Tutum Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında kabul/ilgi boyutu ($r=-,107$) ve kontrol/denetleme boyutunun ($r=-,104$) başarısızlık korkusu ile negatif yönlü, psikolojik özerklik boyutunun ($r=,286$) ise pozitif yönlü olarak düşük düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Ana baba tutumlarının boyutları ile başarısızlık korkusu arasındaki ilişkiye dair bulgular incelendiğinde, başarısızlık korkusunun ana baba tutumlarının tüm boyutları ile düşük düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Ergenlik dönemindeki öğrencilerin başarısızlık korkusunun ebeveynlerin kabul edici-ilgili ve kontrol edici-denetleyici tutumları ile ters yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu, ergenlerin kendilerini özerk hissetmelerininse doğrusal yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu Tablo 44'te görülmektedir. Yani ergenler ana babalarını ne kadar çok kabul edici ve ilgili algılıyorsa veya aynı şekilde ana babalar ne kadar çok kontrol edici ve denetleyici algılanıyorsa ergenlerin başarısızlık korkuları tam tersi şekilde o kadar az olmaktadır. Ergenlerin ana babalarının tutumunu, onların bireyselliklerini ve özerkliklerini destekler biçimde algılamalarının artmasının da başarısızlık korkusunun artmasına sebep olduğu araştırmada ulaşılan sonuçlar arasında bulunmaktadır. Bu sonuçlar arasında dikkat çekici olan kabul/ilgi ve denetim/kontrol

boyutunun ergenlerin başarısızlık korkusuna benzer şekilde etki etmesidir. Ergenlerin ana babalarını kabul edici ve ilgili algıladıklarında yaşayacakları başarısızlık durumunda aile tarafından durumun kabul edilebileceğine ilişkin bir yaşantılarının, öngörülerinin olmasının bu korkuyu azaltmasının alanyazınında kabul ilgi boyutuna ilişkin yapılan çalışmalarla da desteklendiği görülmektedir. Çünkü ana babaların olumlu tutumlarının çocukta olumlu duygular yarattığı bilinmektedir. Ancak çocuğa yönelik denetim ve kontrolün fazla olmasının çocukta başarısızlık korkusunu azaltması veya kontrol ve denetimin azlığının başarısızlık korkusunu arttırması beklenmedik bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu durumun ergenlik dönemi ve ana baba-çocuk arasındaki bağ ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ergenlik döneminde kendi kimliğini oluşturmak ve kendi kararlarını almak isteyen çocuğun önüne engel konulması onun ters şekilde hareket etmesine sebep olabilmektedir. Denetim ve kontrolün fazla olduğu ailelerde çocuk ile ana baba arasındaki ilişki zayıflamakta ve çocuk ebeveynlerinin beklentilerinden uzak durabilmektedir. Bu durum ana baba çocuk arasındaki bağ, iletişim zayıfsa başarısızlık korkusunun düşük olduğu, bağ ve iletişim kuvvetli ise beklentilere cevap verme düşüncesinden kaynaklı başarısızlık korkusunun yüksek olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Başarısızlık korkusu ile psikolojik özerklik boyutunun pozitif yönlü olarak ilişkili olması, ailede bireyselliği ve özerkliği desteklenen, kendi hakkında karar alması teşvik edilen ve özerkliğine ve kararlarına bağlı olarak sorumluluk verilen ergenin özgürlük ve sorumluluğu arttıkça üzerinde içsel bir baskı hissettiğini veya tersi şekilde sorumluluklarının azalmasıyla baskının ve dolayısıyla korkusunun azaldığını düşündürmektedir.

Elde edilen bulgular başarısızlık korkusunu oluşturan boyutlardan olan mahcubiyet ve utanç korkusunun ebeveynlerin kabul edici-ilgili tutumları ile ilişkisi olmadığını göstermektedir. Ancak ana babaların kontrol edici ve denetleyici tutumlarının mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi ile ters yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu, ergenlerin

kendilerini özerk hissetmelerininse mahcubiyet ve utanç korkusu ile doğrusal yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Yani ergenlik dönemindeki öğrenciler tarafından ana babalar ne kadar çok kontrol edici ve denetleyici algılanıyorsa ergenlerin mahcubiyet ve utanç korkuları tam tersi şekilde o kadar az olmaktadır. Ergenlerin ana babalarının tutumunu, onların bireyselliklerini ve özerkliklerini destekler biçimde algılamalarının artmasının da mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimini arttırdığı araştırmada ulaşılan sonuçlar arasında bulunmaktadır.

Başarısızlık korkusunun alt boyutlarından benlik değerinde azalma korkusu da mahcubiyet ve utanç korkusuna benzer şekilde ana baba tutumları ile ilişkili olarak Tablo 44'te görülmektedir. Benlik değerinde azalma korkusu ile ebeveynlerin kabul edici-ilgili tutumları arasında bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Ancak ana babaların kontrol edici ve denetleyici tutumlarının ergenlerin benlik değerinde azalma korkusu ile ters yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu, ergenlerin kendilerini özerk hissetmelerininse benlik değerinde azalma korkusu ile doğrusal yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Yani ergenlik dönemindeki öğrenciler tarafından ana babalar ne kadar çok kontrol edici ve denetleyici algılanıyorsa ergenlerin benlik değerinde azalma korkuları tam tersi şekilde o kadar az olmaktadır. Ergenlerin ana babalarının tutumunu, onların bireyselliklerini ve özerkliklerini destekler biçimde algılamalarının artmasının da benlik değerinde azalma korkusunu arttırdığı araştırmada ulaşılan sonuçlar arasında bulunmaktadır.

Başarısızlık korkusunun alt boyutlarından diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusunun ergenlerin ana babalarının kabul edici ve ilgili tutumları ile ters yönlü olarak düşük düzeyde ilişkili olduğu Tablo 44'ten anlaşılmaktadır. Bunun yanında ergenlerin ana babalarınca kendilerinin bireyselliklerinin desteklendiğini hissetmelerinin diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ile düşük düzeyde doğrusal bir şekilde ilişkili olduğu araştırma sonuçları arasında yer almaktadır. Ancak ergenlerin ana babalarının kontrol edici/denetleyici tutumları ile ergenlerin diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkuları arasında herhangi bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bu sonuçlara göre ana babasını

kabul edici, ilgili, duyarlı olarak algılayan ergenlik dönemindeki öğrencilerin diğer önemli kişileri üzme korkusunun az olduğu, ebeveynleri tarafından özerkliğinin ve bireyselliğinin desteklendiğini hisseden ergenlerin diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusunun daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Ergenlerin başarısızlık korkularını oluşturan boyutlardan belirsiz bir gelecek korkusunun, ergenlerin aileleri tarafından özerkliklerinin desteklenmesi ile doğrusal yönde düşük düzeyde bir ilişkisinin olduğu araştırmanın sonuçları arasındadır. Yani ergenlik dönemindeki öğrencinin özerkliği ailesi tarafından ne kadar çok destekleniyorsa o kadar çok belirsiz bir gelecek korkusu yaşamakta, destek miktarı azaldıkça hissedilen korku miktarı da azalmaktadır. Bu sonuçlara ek olarak ergenlerin ana babalarını kabul edici/ilgili hissetmelerinin ve kontrol edici/denetleyici hissetmelerinin belirsiz bir gelecek korkusu ile ilişkisine rastlanılmamıştır.

Ergenlerin başarısızlık korkularını oluşturan boyutlardan sonuncusu olan diğer önemli kişileri üzme korkusunun, ergenlerin aileleri tarafından özerkliklerinin/bireyselliklerinin desteklenmesi ile doğrusal yönde düşük düzeyde bir ilişkisinin olduğu araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır. Yani ergenlik dönemindeki öğrencinin özerkliği ve bireyselliği ailesi tarafından ne kadar çok destekleniyorsa ergenin diğer önemli kişileri üzme korkusu o kadar çok olmakta, destek miktarı azaldıkça hissedilen korku miktarı da azalmaktadır. Ayrıca ana babaların kabul edici/ilgili ve kontrol edici/denetleyici tutumları ile ergenlerin diğer önemli kişileri üzme korkuları arasında bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ergenlerin başarısızlık korkusu ile ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada, 14-18 yaş aralığında bulunan 9 ve 12. sınıfta öğrenim görmekte olan ergenlerin algıladıkları ana baba tutumları ve başarısızlık korkuları arasındaki ilişkinin yanı sıra ergenlerin ve ebeveynlerinin çeşitli özelliklerinin algılanan ana baba tutumunda ve başarısızlık korkusunda farklılığa sebep olup olmadığı değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bilgiler ışığında ileride yapılacak diğer çalışmalara ve konuya ilişkin öneriler sunulmuştur.

Sonuç

Bu araştırma 14-18 yaş aralığında bulunan ergenlik dönemindeki öğrencilerin başarısızlık korkusu ile ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Çankırı il merkezinde faaliyet göstermekte olan fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu lisesi türündeki okullarda öğrenim gören 359'u kız, 245'i erkek olmak üzere 604 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veriler Kişisel Bilgi Formu, Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri ve Ana Baba Tutum Ölçeği vasıtasıyla toplanmıştır.

Toplanan verilerin analiz edilmesiyle aşağıda sıralanan sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Ergenlerin ana baba tutumlarını algılama biçimleri sınıf düzeyine, okul türüne, cinsiyete, yaşa, yatılılık durumuna, kardeş sayısına, yetişilen çevreye, aile tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumuna, öğrenim görülen okuldan memnuniyet durumuna, genel not ortalamasına, başarı durumunu değerlendirme biçimine, ana babanın birlikte yaşama durumuna, ana ve babanın öğrenim durumuna, ananın ve babanın mesleğine ve ailenin ortalama aylık gelirine göre farklılık göstermektedir. Ancak ergenlerin doğum sırasına göre ana baba tutumlarını algılama biçimleri anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

1.1. Ana baba tutumunun alt boyutlarından psikolojik özerklik boyutu 9. sınıftaki ergenlerde 12. sınıftaki ergenlere göre daha yüksektir. Kontrol/denetleme boyutu 12. sınıftaki ergenlerde 9. sınıftaki ergenlere göre daha yüksektir. Kabul/ilgi boyutu ise ergenlerin öğrenim gördükleri sınıf türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

1.2. Ana baba tutumunun alt boyutlarından kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutu ergenlerin okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Psikolojik özerklik boyutu ise Anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerde, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha yüksektir.

1.3. Kabul/ilgi boyutu kız ergenlerde daha yüksek iken psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutu erkek ergenlerde daha yüksektir.

1.4. Kontrol/denetleme boyutu, 14 yaşındaki ergenlerde 16, 17 ve 18 yaşındaki ergenlere göre; 15 yaşındaki ergenlerde 17 ve 18 yaşındaki ergenlere göre daha düşükken; 18 yaşındaki ergenlerde 16 ve 17 yaşındaki ergenlere göre daha yüksektir. Psikolojik özerklik boyutu, 15 yaşındaki ergenlerde 17 yaşındaki ergenlere göre daha yüksektir. Kabul/ilgi boyutunda yaş değişkeni anlamlı farklılıklar yaratmakla birlikte kaynağı tespit edilememiştir.

- 1.5. Ana baba tutumunun boyutları ergenlerin doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
- 1.6. Yatılı olarak öğrenim gören ergenlerde kabul/ilgi boyutu daha yüksek iken psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutu yatılı olmayan ergenlerde daha yüksektir.
- 1.7. Üç veya daha fazla kardeşi olan ergenlerde kabul/ilgi boyutu 1 veya 2 kardeşi bulunan ergenlerden daha düşüktür. Psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutları ise kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
- 1.8. İlçe merkezinde yetişen ergenlerde kabul/ilgi boyutu il merkezinde ve köy, mezra, yayla vb. çevrelerde yetişen ergenlere göre daha yüksektir. Psikolojik özerklik boyutu il merkezinde yetişen ergenlerde ilçe merkezinde yetişen ergenlere göre daha yüksektir. Kontrol/ denetleme boyutu ise köy, mezra, yayla vb. çevrelerde yetişen ergenlerde il merkezinde ve ilçe merkezinde yetişen ergenlere göre daha düşüktür.
- 1.9. Aileleri tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan ergenlerde kabul/ilgi boyutu yetersiz bulan ve kararsız olan ergenlere göre daha yüksektir. Psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutları aile tarafından sağlanan ekonomik imkanları yeterli bulma durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılık göstermekle birlikte kaynağı tespit edilememiştir.
- 1.10. Öğrenim gördükleri okuldan memnun olan ergenlerde kabul/ilgi boyutu memnun olmayanlara göre daha yüksektir. Kontrol/denetleme boyutu ise öğrenim gördükleri okuldan memnun olan ergenlerde memnun olmayan ve kararsız olan ergenlere göre daha düşüktür.
- 1.11. Kabul/ilgi boyutu, genel not ortalaması 0-49 puan aralığında olan öğrencilerde diğer puan aralıklarında bulunan öğrencilere göre daha düşüktür. Psikolojik özerklik boyutu, genel not ortalaması 85-100 puan aralığında olan ergenlerde 0-

69 puan aralığında olan ergenlere göre, 70-84 puan aralığında olan ergenlerde ise 50-69 puan aralığındaki ergenlere göre daha düşük olarak belirlenmiştir.

1.12. Başarı durumunu iyi olarak değerlendiren ergenlerde kabul/ilgi boyutu kötü ve orta olarak değerlendiren ergenlere göre daha yüksektir. Başarı durumunu kötü olarak değerlendiren ergenlerde ise psikolojik özerklik boyutu iyi ve orta olarak değerlendiren ergenlere göre daha yüksek çıkmıştır.

1.13. Ana babaları birlikte yaşayan ergenlerde psikolojik özerklik boyutu ana babası boşanmış ya da ayrı yaşayan ergenlere göre daha düşüktür.

1.14. Anası ilkokul mezunu olan ergenlerde kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutu, anası lise veya daha üzeri bir öğrenime sahip ergenlere göre daha düşüktür. Anası üniversite veya daha üst bir öğrenime sahip olan ergenlerde kontrol/denetleme boyutu, anası ortaokul mezunu ergenlere göre daha yüksektir.

1.15. Babası lise veya daha üst bir öğrenime sahip ergenlerde kabul/ilgi boyutunun, babası ilkokul mezunu ergenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kontrol/denetleme boyutu ise babası lise mezunu olan ergenlerde babası üniversite veya daha üst öğrenime sahip ergenlere göre daha düşüktür.

1.16. Kontrol/denetleme boyutu anası memur olan ergenlerde, anası ev hanımı olan ergenlere göre daha yüksektir.

1.17. Babası işçi olan ergenlerde kabul/ilgi boyutu, babası memur olanlara göre daha düşüktür. Psikolojik özerklik boyutu babası işçi olan ergenlerde, babası memur olan ergenlere göre daha yüksektir. Kontrol/denetleme boyutu babası memur olan ergenlerde babası işçi olan veya babası serbest meslek sahibi olan ergenlere göre daha yüksektir.

1.18. Kontrol/denetleme boyutu ailesinin ortalama aylık geliri 3000 TL'den az olan ergenlerde, ailesinin ortalama aylık geliri 4000 TL ve üzerinde olan ergenlere

göre daha düşüktür. Ailesinin ortalama aylık geliri 3000-3999 TL arasında olan ergenlerde denetim/kontrol boyutu, ailesinin ortalama aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan ergenlere göre daha düşüktür.

2. Ergenlerin başarısızlık korkusunun alt boyutları sınıf düzeyine, okul türüne, cinsiyete, yaşa, doğum sırasına, yatılılık durumuna, yetişilen çevreye, aile tarafından sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumuna, öğrenim görülen okuldan memnuniyet durumuna, genel not ortalamasına, başarı durumunu değerlendirme biçimine, ana babanın birlikte yaşama durumuna, babanın öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Kardeş sayısına, ananın öğrenim durumuna, ana ve babanın mesleğine ve ailenin ortalama aylık gelirine göre ergenlerin başarısızlık korkusunda anlamlı bir farklılaşma olmamaktadır.

2.1. Başarısızlık korkusunun alt boyutlarından olan belirsiz bir gelecek korkusu 12. sınıftaki ergenlerde 9. sınıftaki ergenlere göre daha yüksektir.

2.2. Başarısızlık korkusunun belirsiz bir gelecek korkusu ile mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi boyutlarında ergenlerin öğrenim gördükleri okul türüne göre anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Fen lisesinde öğrenim gören ergenler sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha fazla mahcubiyet ve utanç korkusu yaşamaktadırlar. Belirsiz bir gelecek korkusu boyutunda ise okul türünden kaynaklanan anlamlı farklılaşmanın kaynağı tespit edilememiştir.

2.3. Başarısızlık korkusunu oluşturan boyutlardan diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusunun erkek ergenlerde daha yüksek olduğu; mahcubiyet ve utanç korkusunun, benlik değerinde azalma korkusunun ve belirsiz bir gelecek korkusunun ise kız ergenlerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

2.4. Başarısızlık korkusunun alt boyutlarından belirsiz bir gelecek korkusu 16 yaşındaki ergenlerde 18 yaşındaki ergenlerden daha düşük çıkmıştır. Mahcubiyet

ve utanç deneyimi korkusunun da yaş değişkeniyle anlamlı şekilde bir ilişkili olduğu belirlenmiş ancak kaynağı tespit edilememiştir.

2.5. İlk çocuk olan ergenlerin diğer önemli kişileri üzme korkusunun ortanca çocuk olan ergenlerinkinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

2.6. Yatılı olarak öğrenim gören ergenlerin yatılı olmayan ergenlere göre belirsiz bir gelecek korkusunu daha düşük düzeyde yaşadıkları belirlenmiştir.

2.7. Ergenlerin kardeş sayısı onların başarısızlık korkularında anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır.

2.8. İl merkezinde yetişen ergenlerin belirsiz bir gelecek korkusu ilçe merkezinde yetişen ergenlere göre daha yüksek çıkmıştır.

2.9. Aileleri tarafından kendisine sağlanan ekonomik imkânları yetersiz bulan veya yeterli bulma konusunda kararsız olan ergenlerin diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkularının, ailesi tarafından kendisine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca aileleri tarafından kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma konusunda kararsız olan ergenlerin belirsiz bir gelecek korkularının, aileleri tarafından kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan veya yetersiz bulan ergenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

2.10. Öğrenim gördükleri okuldan memnun olan ergenler ile öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet konusunda kararsız olan ergenlerde diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusunun öğrenim gördükleri okuldan memnun olan ergenlere göre daha yüksek olduğu; öğrenim gördüğü okuldan memnun olmayan ergenlerin de öğrenim gördüğü okuldan memnuniyet konusunda kararsız olan ergenlere göre daha çok belirsiz bir gelecek korkusu yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

- 2.11. Genel not ortalamasının diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu üzerinde etkili olduğu belirlenmiş ancak bu etkinin kaynağının araştırma bulguları ile tespit edilememiştir.
- 2.12. Başarı durumunu kötü olarak değerlendiren ergenlerin, başarı durumunu orta veya iyi olarak değerlendiren ergenlere göre daha çok mahcubiyet ve utanç korkusu yaşadıkları; başarı durumunu kötü olarak değerlendiren ergenlerin benlik değerinde azalma korkularının başarı durumunu iyi olarak değerlendiren ergenlere göre daha yüksek olduğu, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme konusunda başarı durumunu kötü olarak değerlendiren ergenlerin korkularının iyi ve orta olarak değerlendiren ergenlerinkinden daha yüksek düzeyde olduğu; geleceğin belirsizliği konusunda başarı durumunu iyi olarak değerlendiren ergenlerin orta ve kötü olarak değerlendiren ergenlere göre daha düşük düzeyde korku yaşadıkları, diğer önemli kişileri üzme konusunda da başarı durumunu kötü olarak değerlendiren ergenlerin korkularının başarı durumunu orta ve iyi olarak değerlendiren ergenlerin korkularından daha yüksek olduğu görülmüştür.
- 2.13. Ana babası ayrı yaşayan ergenlerin, ana babası birlikte yaşayan ergenlere göre hem mahcubiyet ve utanç korkularının hem de diğer önemli kişileri üzme korkularının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- 2.14. Ergenlerin annelerinin öğrenim durumları ergenlerin başarısızlık korkularında herhangi bir değişime sebep olmamaktadır.
- 2.15. Ergenlerin babalarının öğrenim durumlarının diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu boyutunda ergenleri etkilediği görülmekle birlikte bu etkinin kaynağı belirlenememiştir.
- 2.16. Ergenlerinin annelerinin mesleklerinin, başarısızlık korkusu ile bir ilişkisi olmadığı görülmüştür.

- 2.17. Ergenlerinin babalarının mesleklerinin, ergenlerin başarısızlık korkusu üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür.
- 2.18. Ailelerinin ortalama aylık gelirlerinin, ergenlerin başarısızlık korkusuna herhangi bir etkisinin olmadığı görülmüştür.
3. Ana baba tutum biçimlerine göre ergenlerin başarısızlık korkularında ve başarısızlık korkularının boyutlarında anlamlı farklılaşmalar meydana gelmektedir.
- 3.1. İzin verici/ihmalkâr tutumda ana babaya sahip ergenler, demokratik tutumda ana babaya sahip ergenlere göre daha çok başarısızlık korkusu yaşamaktadırlar.
- 3.2. İzin verici/ihmalkâr tutumda ana babaya sahip ergenler, demokratik tutumda ana babaya sahip ergenlere göre daha çok mahcubiyet ve utanç korkusu yaşamaktadırlar.
- 3.3. İzin verici/müşamahakâr tutumda ana babaya sahip ergenlerin benlik değerinde azalma korkuları, demokratik tutumda ana babaya sahip ergenlere göre daha yüksektir.
- 3.4. Ergenlerin diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme konusunda yaşadıkları korku demokratik tutumda yetişen ergenlerde, otoriter ve/veya izin verici/ihmalkâr tutumda yetişen ergenlere göre daha yüksek; izin verici/müşamahakâr tutumda yetişen ergenlerde ise izin verici/ihmalkâr ve/veya otoriter tutumda yetişen ergenlere göre daha düşüktür.
- 3.5. Ergenlerin diğer önemli kişileri üzme korkusu ve belirsiz bir gelecek korkusu farklı ana baba tutumlarına göre değişiklik göstermemektedir.
4. Başarısızlık korkusu, ana baba tutumlarının tüm boyutları (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) ile düşük düzeyde ilişkilidir.

- 4.1. Ergenlik dönemindeki öğrencilerin başarısızlık korkusu ana baba tutumlarının kabul/ilgi boyutu ve kontrol/denetleme boyutu ile negatif yönde düşük düzeyde ilişkilidir.
- 4.2. Ergenlik dönemindeki öğrencilerin başarısızlık korkusu ana baba tutumlarının psikolojik özerklik boyutu ile pozitif yönde düşük düzeyde ilişkilidir.
5. Başarısızlık korkusunun boyutları (mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi, benlik değerinde azalma korkusu, diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu, belirsiz bir gelecek korkusu, diğer önemli kişileri üzme korkusu) ile ana baba tutumlarının boyutları (kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme) arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.
- 5.1. Mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi ana baba tutumlarının kontrol/denetleme boyutu ile negatif yönde, psikolojik özerklik boyutu ile pozitif yönde düşük düzeyde ilişkilidir. Mahcubiyet ve utanç korkusu deneyimi ile ana baba tutumlarının kabul/ilgi boyutu arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.
- 5.2. Benlik değerinde azalma korkusu ana baba tutumlarının kontrol/denetleme boyutu ile negatif yönde, psikolojik özerklik boyutu ile pozitif yönde düşük düzeyde ilişkilidir. Benlik değerinde azalma korkusu ile ana baba tutumlarının kabul/ilgi boyutu arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.
- 5.3. Diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ana baba tutumlarının kabul/ilgi boyutu ile negatif yönde, psikolojik özerklik boyutu ile pozitif yönde düşük düzeyde ilişkilidir. Diğer önemli kişilerin ilgisini kaybetme korkusu ile ana baba tutumlarının kontrol/denetleme boyutu arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.
- 5.4. Belirsiz bir gelecek korkusu ana baba tutumlarının psikolojik özerklik boyutu ile pozitif yönde düşük düzeyde ilişkilir. Belirsiz bir gelecek korkusu ile ana baba

tutumlarının kontrol/denetleme ve kabul/ilgi boyutları arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

5.5. Diğer önemli kişileri üzme korkusu ana baba tutumlarının psikolojik özerklik boyutu ile pozitif yönde düşük düzeyde ilişkilir. Diğer önemli kişileri üzme korkusu ile ana baba tutumlarının kontrol/denetleme ve kabul/ilgi boyutları arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

6. Araştırmaya katılan ergenlerin %31,5'i ana babasını demokratik tutumda, %19,7'si izin verici/ihmalkâr tutumda, %23,8'i otoriter tutumda, %25,0'i de izin verici/müşamahakâr tutumda değerlendirmektedir. En çok algılanan ana baba tutumu demokratik tutumken en az algılanan tutum izin verici/ihmalkâr tutum olarak belirlenmiştir.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak eğitimcilere ve araştırmacılara yönelik olarak geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur.

Araştırmacılara öneriler:

1. Araştırma sonuçları daha önce yapılan araştırmalarla bazı noktalarda farklılık göstermektedir. Bu nedenle benzer değişkenlerin ele alındığı çeşitli araştırmalar farklı zamanlarda tekrarlanabilir.
2. Bu araştırmada sadece akademik eğitim veren fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu lisesinde öğrenim görmekte olan 14-18 yaş arası öğrencilerle çalışılmıştır. Farklı yaş düzeylerinde, farklı okul türleriyle daha geniş örnekleme sahip araştırmalar gerçekleştirilebilir. Araştırma değişkenlerinin zaman içindeki değişimlerinin de incelenmesi amacıyla boyamsal desende araştırmalar gerçekleştirilebilir.

3. Araştırmada incelenen değişkenler için kullanılan veri toplama araçlarından farklı veri toplama araçları kullanılarak ölçekler ve araştırma sonuçları arasındaki farklılıklar ve benzerlikler incelenebilir. Ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir.
4. Başarısızlık korkusu konusunda ülkemizde sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Bu nedenle başarısızlık korkusunun farklı değişkenlerle ilişkisini inceleyen yeni çalışmalar yapılabilir.

Eğitimcilere öneriler:

1. Öğrencilerin sınava ilişkin bakış açılarının, ana babanın beklentilerinin başarısızlık korkusu üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle sınavlara yönelik aşırı yüklemekten kaçınılmalıdır. Bunun için okullar tarafından çeşitli aile eğitimleri düzenlenebilir, konuyla ilgili uzmanlarca öğretmenlere yönelik mesleki gelişim çalışmaları gerçekleştirilebilir.
2. Başarısızlık korkusu ergenin sosyal yaşamından akademik yaşamına kadar birçok alanda etkili olmaktadır. Bu etkiyi olumlu kılacak psikoeğitim programları hazırlanabilir. Hazırlanan psikoeğitim programları çeşitli zaman dilimlerinde okul psikolojik danışmanlarınca öğrencilere uygulanabilir.
3. Okullarda başarısızlık korkusunu tespit etmek amacıyla uygulamalar gerçekleştirilerek elde edilen veriler ışığında gerekli düzenlemeler ve rehberlik çalışmaları gerçekleştirilebilir.
4. Okul (öğretmen, yönetici, diğer personel) ve ana baba arasında kurulacak eşgüdüm ve iletişim sayesinde başarısızlık korkusunda etkili faktörler azaltılabilir.
5. Okula yönelik bakış açısının başarısızlık korkusu konusunda önemli olduğu görülmüştür. Bu nedenle okul, öğrencilerin kendilerini ait hissedebilecekleri olumlu bir iklime sahip olacak biçimde düzenlenebilir.

6. Ergenlik dönemi sorunları ve gelişim görevleri ile ilgili olarak öğrenci velilerine yönelik olarak gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarına başarısızlık korkusu ve ana baba tutumları konuları da eklenebilir.

KAYNAKLAR

- Acet, M. (1997). *Futbol seyircisinin sosyo-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi, voleybol ve basketbol seyircileri ile karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ackerman, N. J. (1984). *A theory of family systems*. Boston: Allyn and Bacon.
- Acun Kapıkıran, N. (2008). Başarı sorumluluğunun ve başarı kaygısının psikopatolojik belirtilerle ilişkisinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 140-149.
- Adams, G. (2000). *Adolescent development the essential readings*. Blackwell Publishers Ltd. UK: Oxford.
- Akarıslan Esen, M., & Cesur, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin ebeveynlik stillerini algılayışları ve bu algının ebeveyn-çocuk değer benzerliğine etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 35(2). 1-24. <http://dergipark.gov.tr/iupcd> sayfasından erişilmiştir.
- Akdeniz, S. (2009). *Ergenlerin meslek kararı verme yetkinlik algılarının, algılanan ana-baba tutumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akkaya, S. (2008). *Ortaöğretim (lise) öğrencilerinde rekabetçi tutum ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki düzeyi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Alisinanoğlu, F., & Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19

- Arcan, K. (2006). *Özel okullara giden lise düzeyindeki ergenlerin, akademik başarıları ile algıladıkları ana-baba tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özellik niteliklerinin, ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, E. T. (2018). Girişimcilerde yaşanan başarısızlık korkusu [Özel Sayı]. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23, 707-725.
- Arslan, G., & Kabasakal, Z. (2013). Ergenlerin problem çözme becerileri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6), 33-42.
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 7-14.
- Atkinson, J. W. (1964). *An introduction to motivation*. Princeton, NJ: Van Nostrand.
- Avcı, A. (2010). Aile yapısı ve atmosferinin okul şiddetine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(8), 7-52.
- Ay, T. R. (2015). *Lise öğrencilerinin ana-baba tutumlarının öğrencilerin sosyal problem çözme becerilerine ve depresyon düzeylerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, R. Ş. (2013). *Yaşam becerileri psikoeğitim programının boşanmış aile çocuklarının uyum düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Bahçetepe, Ü., & Meşeci Giorgetti, F. (2015). Akademik başarı ile okul iklimi arasındaki ilişki. *İstanbul Journal of Innovation in Education*, 1(3), 83-101.

- Bakırcıoğlu, R. (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları*. Ankara: Anı.
- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black children: Some black-white comparison. *Child Development*, 43(1), 261-267.
- Baumrind, D. (1980). New directions in socialization research. *American Psychologist*, 35, 639-652.
- Bayraktar, R. (1998). *Okul ve aile dergisi*. Ankara: Plaka.
- Bee, H., & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (O. Gündüz, Çev.), İstanbul: Kaknüs.
- Berber Çelik, Ç., & Odacı, H. (2015). Akademik erteleme davranışının bazı kişisel ve psikolojik değişkenlere göre açıklanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 31-47.
- Berber, A., & Eker, C. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin umut ve başarı yönelimleri arasındaki ilişki. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1569-1581.
- Biçkur, B. (2015). *Üniversite sınavına girecek öğrencilerin sınav kaygısı, benlik saygısı ve ana-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bilgin Aydın, H. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Birney, R. C., Burdick, H., & Teevan, R. C. (1969). *Fear of failure*. New York: Van Nostrand-Reinhold Company.
- Bousha, D. M., & Twentyman, C. T. (1984). Mother-child interactional style in abuse, neglect and control groups: Naturalistic observations in the home. *Journal of Abnormal Psychology*, 93(1), 106-114.
- Boyacı, M. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin temel yetenek düzeyleri ile biliş ötesi öğrenme stratejileri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

- Bögels, S. M., Oosten, A.V., Muris, P. & Smulders, D. (2001). Familial correlates of social anxiety in children and adolescents. *Behaviour Research And Therapy*, 39, 237-287.
- Bronstein, P., & Paula, D.(1996). Family and Parenting Behaviours Predicting Middle School Adjustment. *Family Relations*.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs.
- Bülbül, A. (2014). *Ergenlerin algılanan ana baba tutumları ile yakın ilişkilerindeki psikolojik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Kılıç Çakmak, E. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Canatan, K., & Yıldırım, E. (2009). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılımkitap
- Caraway, K., Tucker, C. M., Reinke, W. M., & Hall, C. (2003). Self-efficacy, goal orientation, and fear of failure as predictors of school engagement in high school students. *Psychology in the Schools*, 40(4), 417-427.
- Carlson, E. (1999). Early Environment Support ve Elementary School Adjustment in Middle Adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 14, 74-92
- Ceyhan, E. (Ed.). (2008). *Aile psikolojisi ve eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2006). *Üniversite öğrencilerinde utanç eğilimi, dini yönelimler, benlik kurguları ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkiler*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Collins, W. A., & Laursen, B. (2004). *Handbook of Adolescent Psychology Second Edition*. New York: Wiley.
- Compas, B. E., Hinden, B. R., & Gerhardt, C. A. (1995). Adolescent development: Pathways and processes of risk and resilience. *Annual Review of Psychology*, 46, 265-293.

- Conroy, D. E. (2001). Progress in the development of a multidimensional measure of fear of failure: the performance failure appraisal inventory. *Anxiety, Stress and Coping*, 14, 431-452.
- Conroy, D. E., & Elliot, A. J., (2004). Fear of failure and achievement goals in sport: addressing the issue of the chicken and the egg. *Anxiety, Stress, and Coping*, 17(3), 271-285.
- Conroy, D. E., Kaye, M. P., & Fifer, A. M. (2007). Cognitive links between fear of failure and perfectionism. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 25(4), 237-253.
- Conroy, D. E., Poczwadowski A., & Henschen K. P. (2001). Evaluative criteria and consequences associated with failure and success for elite athletes and performing artists, *Journal of Applied Sport Psychology*, 13, 300-322.
- Conroy, D. E., Willow, J. P., & Metzler, J. N. (2002). Multidimensional fear of failure measurement: The Performance Failure Appraisal Inventory. *Journal of Applied Sport Psychology*, 14(2), 76-90.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları* (T. Ergene, Çev.). Ankara: Mentis.
- Cox, R. D. (2009). It was just that I was afraid promoting success by addressing students fear of failure. *Community College Review*, 37(1), 52-80.
- Crouter, A. C., MacDermid, M. S., McHale, S. M., & Perry-Jenkins, M. (1990). Parental monitoring and perceptions of children's school performance and conduct in dual- and single-earner families. *Developmental Psychology*, 26, 649-657.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi.
- Çağdaş, A., & Seçer Şahin, Z. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*. Ankara: Nobel.
- Çağdaş, A., & Seçer, Z. (2005). *Ana baba eğitimi*. Konya: Eğitim.

- Çam, Z. (2016). *Lise öğrencilerinde okul tükenmişliğine ilişkin bir modelin sınanması ve sınıf tekrarını yordama düzeyinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çivilidağ, A. (2013). *Gelişim süreci odağında ergenlik psikolojisi*. Ankara: Nobel.
- Dacey, J.S., & Kenny, M. (1994). *Adolescent development*. USA: Brown and Benchmark Publishers.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Delaney, M. E. (1996). Across the transitions to adolescence: Qualities of parentadolescent relationships and adjustment. *Journal of Early Adolescence*, 3(16), 274-300.
- Demiriz, S., & Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının ana tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- Deniz, M. E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99.
- Diaz, S. L. (1989). *The Home Environment and Puerto Rican Children's Achievement. A Researcher's Diary*. The National Association for Education Conference, Hulston, April, May.
- Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dinçer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin ana baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Dokuyan, M. (2016). 12.Sınıf öğrencilerinde algılanan ana-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Dokuzlu, E. (2016). 18-25 yaş arası üniversite öğrencilerinde ana baba tutumunun kişinin kaygı düzeyleri ve bağlanma tipi ile ilişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, F., & Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58, 1244-1257.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem.
- Dönmezer, İ. (2009). *Ailede iletişim ve etkileşim*. Ankara: Hegem.
- Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Orlando, FL, US: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Eastmen, B.(1988). *Family Involvement In Education*. Wisconsin State Department of Public Instruction, January.
- Ebulue, V., Vadalkar, J., Cely, S., Dopwell, F. & Yoong, W. (2008). Fear of failure: Are we doing too many trials of instrumental delivery in theatre? *Acta obstetricia et gynecologica Scandinavica*, 87(11), 1234-1238.
- Eftekin, P. (2015). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eggen, P., & Kauchak, D. (2001). *Edicational psychology*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Ekman, P. (1994). All emotions are basic, Derl, Ekman,P, Davidson, J.R, The Nature of Emotion:Fundamental Questions, *New York-Oxford University Press*, 15-20.
- Ekşi, A. (1982). *Gençlerimiz ve sorunları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

- Elison, J., & Partridge, J. A. (2012). Relationships between shame-coping, fear of failure, and perfectionism in college athletes. *Journal of Sport Behavior*, 35(1), 19.
- Elliot, A. J., & McGregor, H. A. (1999). Test anxiety and the hierarchical model of approach and avoidance achievement motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 628-644.
- Elliot, A. J., & McGregor, H. A. (2001). A 2x2 achievement goal framework. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(3), 501-519.
- Elliot, A. J., & Thrash, T. M. (2004). The intergenerational transmission of fear of failure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 957-971.
- Engür, M. (2011). *Performans başarısızlığı değerlendirme envanteri ve kendinle konuşma anketinin Türk sporcu popülasyonuna uyarlanması ve uygulanması*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Engür, M. (2013). Başarısızlık korkusu: performans başarısızlığı değerlendirme envanteri- Türkçe versiyonunun psikometrik özellikleri. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 6(2), 124-133).
- Erbil, N., Divan, Z., & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(10), 7-15.
- Erdoğan, M. Y. (2007). Ana-baba tutumları ve öğretmen davranışları ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiler. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 33-46.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytical review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132.
- Ergene, T. (2009). Psikososyal gelişim. Y. Özbay & S. Erkan (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (s. 101-130). Ankara: Pegem.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: W. W. Norton Company.
- Erkal, C. (2013). Aile parçalanmış olan ilkököl, ortaokul ve lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Erkan, Z., Güçray, S., & Çam, S. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 64-75.
- Erol, N., & Şahin, N. (1995). Fears of children and the cultural context: The Turkish norms. *European Child ve Adolescent Psychiatry*, 4(2), 85-93.
- Eryüksel, G. N. (1996). *Ana-baba ve ergen ilişkilerinin problem çözme iletişim becerileri, bilişsel çarpıtmalar ve aile yapısı açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Fazio, R. H. (1990). Multiple processes by which attitudes guide behavior: The mode model as an integrative framework. In Zanna, M., (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (pp. 75-109). San Diego: Academic Press.
- Fisher, A. B, Adams, & L. A.(1994). *Interpersonel Communication: Pragmatic of Human Relationships*. New York- McGraw-Hill.
- Flett, G. L., & Hewitt P. L. (2006). Positive versus negative perfectionism in Psychopathology: comment on Slade and Owen's dual process model. *Behav Modification*, 30(4), 472-495.
- Flett, G. L., Stainton, M. Hewitt, P. L., Sherry, S. B., & Lay, C. (2012). Procrastination automatic thoughts as a personality construct: An analysis of the procrastinatory cognitions inventory. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 30(4), 223-236.
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14(5), 449–468.
- Gallatin, J. (1995). Ergenlik kuramları. J. F. Adams (Ed.), *Ergenliği anlamak*. (N. Çelen, Çev.), B. Onur (Ed.) içinde (s.49-80). Ankara: İmge.
- Geçtan, E. (1988). *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*. İstanbul: Remzi.
- Geçtan, E. (1995). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi.

- Geen, R. G. (1985). Test anxiety and visual vigilance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(4), 963-970.
- Gullone, E., & Lane, B. (2002). The fear survey schedule for children-II: a validity examination across response format and instruction type. *Clinical Psychology ve Psychotherapy*, 9(1), 55-67.
- Güler, D., & Çakır, G. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 82-94.
- Güneysu, S. C., & Mağden, D. (1987). Anababaların çocuklarına karşı tutumları ve çocuklardaki davranış problemleri. *Fizyoterapi-Rehabilitasyon*, 5(4), 354,362.
- Gürler, A. (2017). *Ergenlerde ana baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: Başakşehir örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hagbini, M., McCaffrey, A., & Pynchyl, T. A. (2012). The complexity of the relation between fear of failure and procrastination. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 30(4), 249-263.
- Hagtvet, (1982). *A construct validation study of test anxiety: A discriminant validation of fear of failure*. Worry and Emotionality.
- Haktanır, G. (2002). Sağlıklı ana-baba tutumları. *A.Ü. Geliştirme Vakfı Özel İlköğretim Okulu Kardelen Dergisi*, 4(4), 3-6.
- Hale, R. (2008). *Baumrind parenting styles and their relationship to the parent developmental theory*. Doctoral Dissertation, Pace University, New York.
- Hall G. S. (1904). Its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education. *Classics in the History of Psychology*, 2, 561.
- Hançerlioğlu, O. (1988). *Ruhbilim sözlüğü*. İstanbul: Remzi.

- Hempel, S., Miles, J. N. V., & Wolfradt, U. (2003). Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 34, 521–532.
- Heyndrickx, F. (2004). *The role of parenting and family background on turkish adolescents' academic achievement*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jogawars, V. V. (1982). Development of self concept during adolescence and acceptance of the child by parents. *Indian Psychological Rewiew*, 22, 6-8.
- Kabalı, N. (2012). Dengesiz ve kararsız ana-baba tutumu. *Çine Madran Gazetesi, Aydın*.
- Kağan, S. (2006). *Bilişsel davranışçı terapiye dayalı mükemmeliyetçilik eğitiminin sporcuların mükemmeliyetçilik başarı güdüsü ve başarısızlık korkusuna etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2016). *Dünden bugüne insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim.
- Kahraman, N., & Sungur, S. (2016). Performans başarısızlık değerlendirme envanterinin Türkçeye uyarlanması. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 223-239.
- Kanak, M. & Pekdoğan, S. (2015). *International Journal of Social Science*, 3(32), 513-525.
- Kandemir, M. (2012). Öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının, kaygı, başarısızlık korkusu, benlik saygısı ve başarı amaçları ile açıklanması. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(2), 81-88.
- Kantarcıoğlu, D. (2005). *Lise öğrencilerinin başarı korkularının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kapıkıran, Ş. (1999). *Başarı korkusu ve başarısızlık korkusunun bazı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kapıkıran, Ş. (2002). Üniversite öğrencilerinin sınav kaygısının bazı psiko-sosyal değişkenlerle ilişkisi üzerine bir inceleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(11), 34-43.
- Karadayı, F. (1994). Üniversite gençlerinin algılanan ana baba tutumları, ana babayla ilişkileri ve bunların bazı kişilik özellikleriyle bağıntısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(32), 15-25.
- Karasar, N. (2009). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Ankara: Nobel.
- Karataş, N. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. İstanbul: Mozaik.
- Kasuto, M. (2017). *Boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre öz saygı ve ruh sağlığı değişkenlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kesici, Ş., & Erdoğan, A. (2009). Predicting college students' mathematics anxiety by motivational beliefs and self-regulated learning strategies. *College Student Journal*, 43B(2), 631-642.
- Kılıç, H. G. (2007). *Bazı demografik değişkenler ve ana baba tutumlarına göre madde bağımlısı bireylerin ana baba bağlılıkları ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kılıç, M. (2013). *Gerçek yaşam tadında gelişim dönemleri I çocukluk-okul*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kızıldağ, S., Demirtaş Zorbaz S., & Zorbaz, O. (2017). Lise öğrencilerinde okul bağlılığı. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 189(42), 107-119.
- Köknel, Ö. (2004). *Korkular takıntılar saplantılar*. Ankara: Altın Kitaplar.
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.

- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). Almanya'daki üçüncü kuşak Türk gençlerinin algıladıkları ana-baba tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 169-182.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Kuyucu, Y. (2007). *Boşanmış ailede yetişen ergenlerin bilişsel çarpıtmalarıyla benlik değerleri arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kuzgun, Y. (1972). Ana baba tutumlarının kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun, Y., & Eldeleklioğlu, J. (2005). *Ana Baba Tutumları Ölçeği. PDR'de Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Nobel.
- Kümbül Güler, B., & Emeç, H. (2006). Yaşam memnuniyeti ve akademik başarıda iyimserlik etkisi. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(2), 129-149.
- Kyosti, J. (1992). *Trait and test anxiety in the FL classroom*.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1065.
- Lerner, R., & Steinberg, L. (2004). The scientific study of adolescence: past, present and future. In R. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology*. New York: Wiley.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction, P. H. Mussen ve E. Hetherington, *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development*. New York: Wiley.

- Macneil, A., Prater, D., & Busch, S. (2009). The effects of school culture and climate on student achievement. *International Journal of Leadership in Education*, 12(1), 73–84.
- McClelland, D. C. (1965). Toward a theory of motive acquisition. *American Psychologist*, 20(5), 321-333.
- McClelland, D. C., Atkinson J. W., Clark, R. A., & Lowell, E. L. (1953). Century psychology series. *The achievement motive*. Appleton- century-crofts, inc: New York.
- McLaren, C. (1998). *Chanaling your emotions*. Retrieved from <http://innerself.com/>
- Meeus, W. (1993). Occupational identity development, school performance and social support in adolescence: Findings of a dutch study. *Adolescence*, 28(112), 809-818.
- Mesquita, B., & Karasawa, M. (2004). Self-conscious emotions as dynamic cultural processes. *Psychological Inquiry*, 15, 161-166.
- Mestçioğlu Gökmoğol, Ö. (2012). Mükemmeliyetçi ana baba tutumu, *Bebeğim ve Biz Dergisi*, İstanbul.
- Milevsky, A., Schlechter, M., & Netter, S., (2006). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: associations with self-esteem, depression and lifeSatisfaction. *Journal Of Child and Family Studies*, 16(1), 39-47.
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları* (Z. Gültekin, Çev.). Ankara: İmge.
- Minuchin, S. (1974). *Families & family therapy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Morgan, C. (2000). *Psikolojiye giriş* (S. Karakaş). Ankara: HÜ Psikoloji Bölümü.
- Morgan, T. C. (1984). *Psikolojiye giriş/A brief introduction to psychology*. Ankara: Meteksan.
- Nagel, J. J. (1990). Performance anxiety and the performing musician: A fear of failure or a fear of success. *Medical Problems of Performing Artists*, 5(1), 37-40.
- Niebuhr, K. (1995). The effect of motivation on the relationship of school climate, family environment, and student characteristics to academic achievement (Research

Report No. 393 202). Retrieved from
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED393202.pdf>

Ömeroğlu, F. (1996). *Okulöncesi dönemde çocuğun terbiyesinde ananın rolü ve anaların çocuk yetiştirme tutumları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

Öz, İ. (2004). *Ana- baba olma sanatı*. İstanbul: Melisa.

Özbay, H. M. (2000). Ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğine başvuran ergenlerin kendilerini algılamalarıyla başvurmayanların kendilerini algılamalarının karşılaştırılması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özbay, Y. (2009). Eğitim psikolojisi. Y. Özbay & S. Erkan (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (s. 1-26). Ankara: Pegem.

Özbayrak, C. (2006). *Türkiye örnekleminde duygular ve bilişsel-duygu değerlendirme süreci*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Özben, Ş., & Argun, Y. (2002). Okul öncesi çocukların ana babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 18-28.

Özcan, D. S. (2004). *Lise türü farklı öğrencilerin denetim odaklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Özdiyar, Ö. (2008). *Başarı ve başarısızlığa yüklenen nedenlere ilişkin sınıf öğretmenliği anabilim dalı öğrenci görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özen, Ş. D. (1999). Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri 1: Davranış ve tutum problemleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(1), 19-29.

Özer, A., & Altun, E. (2011). Üniversite öğrencilerinin akademik erteleme nedenleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 45–72.

- Özgüven, E. İ. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM.
- Özkaya, D. (2012). *Güven verici, destekleyici ana baba tutumları*. analikhayatım.com
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ana-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, A., & Özkan, İ. (2015). Ergenlerin algıladıkları ana baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Special issue]. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3, 73-88.
- Özyürek, A., & Özkan, İ. (2015). Ergenlerin okula yönelik öfke düzeyleri ile ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 280-296.
- Pakır, F. (2006). *Aile sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile mezun olunan lise türünün öğrencilerin üniversite giriş sınavındaki başarıları üzerindeki etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Paredes, V. (1991). *School climate and student achievement*(Report No:353 677). Texas: Austin Independent School District Office of Research and Evaluation
- Polat, G. (2008). *Sosyo-ekonomik değişkenlerin yükseköğretim öğrencilerinin akademik başarıları üzerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Pulkkinen, L. (1982). Self-control and continuity from childhood to adolescence. In: B. P. Baltes & O. G. Brim, J. r. (Eds.), *Lifespan development and behavior* (Vol. 4, pp. 63-105). Orlando, FL: Academic Press.
- Rhone, L. M. (1986). Measurement of test anxiety among selected black adolescents, appropriateness of four anxiety scales. *Journal of School Psychology*, 24, 313-319.

- Robin, A. L., & Foster, S. L. (1989). *The guilford family therapy series. Negotiating parent-adolescent conflict: A behavioral-family systems approach*. New York, NY, US: Guilford Press.
- Rosenberg, M. J., & Hovland, C. I. (1960). Cognitive, affective and behavioral components of attitudes. In: Rosenberg, M. J., & Hovland, C. I., (Eds.), *Attitude Organization and Change: An Analysis of Consistency among Attitude Components*. New Haven: Yale University Press.
- Safran, D. J., & Greenberg, S. L.(1991). Emotion in human functioning: Theory and therapeutic implications. *Emotion, Psychotherapy and Change*. New York-The Guilford Press, 3-13.
- Sagar, S. S., & Stoeber, J. (2009). Perfectionism, fear of failure, and affective responses to success and failure: The central role of fear of experiencing shame and embarrassment. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(5), 602-627.
- Sagar, S. S., Lavalley, D., & Spray, C. M. (2007). Why young elite athletes fear failure: Consequences of failure. *Journal of Sports Sciences*, 25(11), 1171 – 1184.
- Sağlam, Ö. (2009). *Ortaöğretim kurumlarında yaşanan şiddet olgusu; Ankara Sincan örneğinde öğrencilerin eğitim önceliklerinin şiddet eğilimleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim* (G. Yüksel, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Santrock, J. W. (2014). *Ergenlik*. (D. M. Siyez, Çev.). Ankara: Nobel.
- Saral, K. (2013). *Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin stresle başa çıkma tarzları eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sargent, S., & Williamson, C. (1958). *Social psychology an introduction to the study of human relations*. England: Oxford.

- Sarı, T., & Özkan, İ. (2016). Ergenlerin öznel iyi oluşları ile algıladıkları ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29(2), 155-162.
- Schmalt H.D. (2005). Validity of a short form of the achievement motive grid (AMG-S): Evidence for the three-factor structure emphasizing active and passive forms of fear of failure. *Journal of Personality Assessment*, 84(2), 172–184.
- Schouwenburg, H. C. (1992). Procrastinator and fear of failure: An exploration of reasons for procrastination. *European Journal of Personality*, 6, 225-236.
- Seyis, S., Yazıcı, H., & Altun, F. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin motivasyonları ve duygusal zekaları ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *Millî Eğitim*, 197, 51-63.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının ana baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Sieg, A. (1971). Why Adolescence Occurs. *Adolescence*, 6, 337-348.
- Simons, K. J., Paternite, C. E., & Shore, C. (2001). Quality of parent/adolescent attachment and aggression in young adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 21(2), 182-203.
- Solomon, L. J. & Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 31(4), 503-509.
- Sönmez, G. (2014). *Ergenlerde iletişim becerileri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (F. Çok, Çev.). Ankara: İmge.
- Steinberg, L., Elmen, J. D., & Mounts, N. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity and academic success among adolescents. *Child Development*, 60(6), 1424-1436.

- Strickland, B. R. (1978). Internal-external expectancies and health-related behaviors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46(6), 1192-1211.
- Subaşı, D., & Özçelik Öğretir, A. D. (2019). Ergenlerin algıladıkları ana baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi, *KAREFAD*, 7(1), 25-47.
- Sümer, N., Aktürk, E. G., & Helvacı, E. (2010). Ana-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Şahin, İ., Kaya, S., & Kablan, Z. (2017). Okul memnuniyeti ile akademik başarı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(18), 577-590.
- Şahin, Z. (2007). *Çocuk yetiştirme tarzları ve benlik düzenleme farklılıklarının kendilik-bilinci duygusal eğilimleriyle ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Şeker, R. (2017). *Elit sporcularda hedef yöneliminin, temel psikolojik ihtiyaçlar ile başarısızlık korkusu üzerine etkisi*. Doktora Tezi, Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Şenol, S. (2006). *Korkular gelişimsel anlamı ve tedavisi*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Şentürk, Ü. (2006). Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler (Malatya Uygulaması). Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Tangley, J. P. (1995). Shame and Guilt in Interpersonal Relationships. In J. P. Tangney, & K. W. Fischer (Eds.), *Self-Conscious Emotions: The Psychology of Shame, Guilt, Embarrassment, and Pride*, New York: Guilford.
- Temel, F., & Aksoy, A. B. (2016). *Ergen ve gelişimi*. Ankara: Nobel.
- Tesser, A., & Shaffer, D. R. (1990). Attitudes and attitude change. *Annual Reviews Psychology*, 41, 479-523.

- Thatcher J. (2005). Stress, Challenge, and Impression Management among Sports Officials, *Sport & Exercise Psychology Review*, 1, 2.
- Thergaonkar, N. R., & Wadkar, A. (2007). Relationship between test anxiety and parenting style. *Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 2(4), 10-12.
- Toksöz, E. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ve aile tutumu arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Eskişehir ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuna, İ. (2018). *Ananın bağlanma stili ile çocuk yetiştirme tutumu ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tunç, A. (2011). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tunç, A., & Tezer, E. (2006). Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 25(3), 37-44.
- Tuzcuoğlu, N.(2003). *Ana baba olmanın altın kuralları, bir aile olmak*. İstanbul: Morpa.
- Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe sözlük. Ankara: TDK.
- Ulutaş, K. (2018). *Lise öğrencilerinin ana baba tutum algıları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uyulgan, M. A., & Akkuzu, N. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarılarını yordayan kişisel faktörler üzerine bir araştırma. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(6), 1211-1226.

- Uyulgan, M. A., & Akkuzu, N. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarılarını yordayan kişisel faktörler üzerine bir araştırma. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 1211 – 1226.
- Uzunel, A. (2016). *Lise öğrencilerinin ana baba tutumları İle mükemmelliyetçi öz sunum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Vealey R.S. (2008). Fear of failure in the context of competitive sport: A commentary, *International Journal of Sports Science & Coaching*, 3, 2.
- VVickless, C., & Kirsch, I. (1988). Cognitive correlates of anger, anxiety and sadness. *Cognitive Therapy and Research*, 12, 367-377.
- Weiner, B. (1972). Theories of motivation: From mechanism to cognition. Chicago: Rand McNally.
- Yatgın, S. (2014). *Lise öğrencilerinde akademik ertelemeinin algılanan ana baba tutumlarına göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yavuzer, H. (1990). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana baba okulu kitabı /Yaygın ana baba tutumu*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2005). *Ana baba çocuk: Ailede çocuk eğitimi*. İstanbul: Remzi.
- Yazgan, Y. (2015). *99 Sayfada ergenlikten gençliğe, (Der. D. Ünsal)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Yeşilyaprak, B. (2007). *İlköğretimde gelişimsel rehberlik*. İstanbul: Morpa.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-88.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167 – 176.

- Yıldız Peker, A. (2012). *Lise öğrencilerinde risk alma davranışının akran baskısı, ana baba tutumları ve çok boyutlu algılanan sosyal desteğe göre yordanması*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-149.
- Yılmaz, A. (2000). Ana-baba tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-173.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı ana-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, H. (2005). *Sevgili ana ve babacığım lütfen bu kitabı okur musunuz!* Konya: Çizgi.
- Yılmaz, K. (2018). *Ana-baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısına etkisi*. (Yüksek lisans tezi) <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz, M. T., & Kesici, Ş. (2014). Ana baba tutumları ve kardeş sırasının üniversite öğrencilerinin öz-anlayışlarının gelişimine etkisi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 131-157.
- Yörük, D. (2007). *Lise öğrencilerinin akademik başarıları, başarı korkuları ve verimli ders çalışma alışkanlıkları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (1990). *Gençlik çağı*. İstanbul: Özgür.

EKLER

EK 1.Veli İzin Formu

Sayın Veli,

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi olarak yürütmekte olduğum “Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Başarısızlık Korkusu İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” konulu tez çalışması kapsamında planlanmış olan araştırma Çankırı İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nün uygun görüşleri ile Çankırı Valiliği tarafından 22.02.2018 tarih ve 604.02-E.3833613 sayılı yazıyla izin verilmiştir. **Çalışmanın amacı;** fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu liselerine devam eden öğrencilerin ana baba tutumları ve başarısızlık korkuları ile bu değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaçla çocuklarınızın bazı form ve anketleri doldurmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocuğunuzun çalışmaya katılmasına izin verdiğiniz takdirde, okulda uygun bir ders saatinde yazılı olarak form ve anket uygulaması gerçekleştirilecektir. Araştırmaya katılan öğrenciler araştırmadan kaynaklı herhangi bir riskle veya olumsuz etkilenebileceklerdir.

Bu araştırmada çocuğunuzun yer alması öncelikle sizin izninize ve devamında çocuğunuzun isteğine bağlıdır. Çocuğunuzun anket ve formlara verdiği cevapların gizliliği korunacak, sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Çocuğunuz araştırmada yer almayı reddedebilir ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilir. Çocuğunuzun araştırmadan çekilmesi ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılması halinde, ilgili veriler kullanılmayacaktır. Araştırmanın tamamlanmasından sonra bir nüshası Çankırı İl Millî Eğitim Müdürlüğü’ne teslim edilecektir.

Lütfen bu sayfanın arka yüzünde yer alan forma katılım durumuna ilişkin bilgileri seçmek istediğiniz kutucuğu (X) şeklinde işaretleyerek doldurunuz ve imzalayarak formun çocuğunuz vasıtasıyla okul idaresine ulaşmasını sağlayınız. Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresini veya telefon numarasını kullanarak bana yöneltebilirsiniz.

İlginiz ve katkınız için teşekkür ederim.
Saygılarımla.

Doğan SUBAŞI
Araştırmacı

Tel:

E-posta:

..... LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE

Velisi bulunduğum .../... sınıfı öğrencisi’nın Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü yüksek lisans öğrencisi Doğan SUBAŞI tarafından yürütülmekte olan “Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Başarısızlık Korkusu İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” konulu araştırmaya katılım durumuna ilişkin görüşüm aşağıda sunulmuştur.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

1.Formda yer alan açıklamaları okudum ve konu hakkında bilgi sahibiyim.

☐ Evet

2.Bu araştırmaya öğrencimin kendisinin gönüllülük esasına dayalı olarak katılmasına;

☐ izin veriyorum. ☐ izin vermiyorum.

3.Çocuğumun çalışmayı istediği zaman yarıda kesip bırakabileceğini biliyorum ve verdiği bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını;

☐ kabul ediyorum. ☐ kabul etmiyorum.

Velinin Adı Soyadı :

Tarih :

İmza :

EK 2.Bilgilendirilmiş Onam Formu

“Sayın gönüllü,

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi olarak yürütmekte olduğum “Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Başarısızlık Korkusu İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” konulu tez çalışması kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

1. Çalışmanın amacı nedir?

Bu araştırma, fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu liselerine devam eden öğrencilerin ana baba tutumları ve başarısızlık korkuları ile bu değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaç edinmektedir.

2. Çalışmaya katılma koşulları nelerdir?

Bu araştırmaya katılmak için 2017 – 2018 eğitim öğretim yılında Çankırı il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ortaöğretim kurumlarından Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Anadolu Lisesi türündeki okullarda öğrenim görmekte olan 14-18 yaş aralığında bulunan 9 veya 12. Sınıf öğrencisi olmak gerekmektedir.

3. Çalışma kapsamında nasıl bir uygulama yapılacaktır?

Çalışma kapsamında yazılı olarak form ve anket uygulaması gerçekleştirilecek ve elde edilen veriler istatistiksel işlemlere tabi tutulacaktır.

4. Araştırmaya kaç gönüllü dâhil edilecektir?

Araştırmaya 600 gönüllünün katılması beklenmektedir.

5. Bir gönüllünün bu araştırmanın gereklerini yerine getirebilmek için harcayacağı süre ne kadardır?

Gönüllü bir ders saatinde araştırmanın gereğini yerine getirebilecektir.

6. Gönüllüler, araştırmaya katılmaları halinde hangi risklerle karşılaşabilirler?

Araştırmaya katılan gönüllüler, araştırmadan kaynaklı herhangi bir riskle karşılaşmayacaklardır.

7. Gönüllüler, araştırmaya katılmayı kabul etmemeleri ya da araştırmadan ayrılmaları durumunda herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalırlar mı?

Her iki durumda da herhangi bir olumsuz sonuçla karşılaşılacaktır.

“Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.”

Doğan SUBAŞI

Araştırmacı

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

Katılımcının Adı Soyadı:

Tarih:/....../2018 **İmza:**

EK 3.Kişisel Bilgi Formu

Değerli öğrenciler,

Aşağıda sizinle ve ailenizle ilgili bazı sorular yer almaktadır. Cevaplarınız sadece tarafımda gerçekleştirilen araştırmada kullanılacak ve cevaplarınızı benden başkası görmeyecektir. Formu doldururken tüm soruların/maddelerin yanıtlanmasına dikkat ediniz.

Soruları açık yüreklilikle samimi olarak cevaplayacağınıza güveniyorum; katkılarınız için teşekkür ediyorum.

Doğan SUBAŞI
Gazi Üniversitesi
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Ad-Soyad:

2. Sınıf düzeyiniz: ☐ 9.sınıf ☐ 12.Sınıf

3.Okul Türü: ☐ Anadolu Lisesi ☐ Sosyal Bilimler Lisesi ☐ Fen Lisesi

4.Yatılılık Durumunuz: ☐ Yatılı kalarak öğrenim görüyorum. ☐ Yatılı değilim.

5. Genel olarak başarınızı nasıl buluyorsunuz?

☐ Kötü ☐ Orta ☐ İyi

6. Cinsiyetiniz: ☐ Kız ☐ Erkek

7. Yaşınız: ☐ 14 ☐ 15 ☐ 16 ☐ 17 ☐ 18

8.Doğum Sıranız: ☐ İlk Çocuk ☐ Orta Çocuk ☐ Son Çocuk

9. Ananız: ☐ Sağ ☐ Ölü

10. Ananız: ☐ Öz ☐ Üvey

11. Babanız: ☐ Sağ ☐ Ölü

12. Babanız: ☐ Öz ☐ Üvey

13. Ana-Baba: ☐ Birlikte yaşıyor ☐ Ayrı yaşıyor/Boşanmış

14. Kardeş sayınız (Kendinizi saymayın):

☐ Kardeşim yok ☐ 1-2 kardeş ☐ 3 ve üstü kardeş

15. Ananızın Öğrenim Durumu:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite veya üzeri

16. Babanızın Öğrenim Durumu:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite veya üzeri

17. Ananızın Mesleği:

☐ Ev hanımı ☐ Serbest meslek ☐ Memur

18. Babanızın Mesleği:

☐ Serbest meslek ☐ İşçi ☐ Memur

19. Ailenizin ortalama aylık geliri:

☐ 3000 TL'den az ☐ 3000 TL-3999 TL arası

☐ 4000 TL – 4999 TL arası ☐ 5000 TL ve üzeri

20. Oturduğunuz Ev: ☐ Kira ☐ Kendinize ait

22. Evinizdeki oda sayısı (mutfak, banyo, tuvalet hariç) :

☐ Tek oda ☐ Tek oda ve salon ☐ 2 oda ve salon ☐ 3 oda ve salon ☐ 4-5 oda ve salon

23. Yetiştirdiğiniz çevre: ☐ İl merkezi ☐ İlçe Merkezi ☐ Köy, mezra, yayla vb.

24. Aileniz tarafından size sağlanan ekonomik imkânları nasıl değerlendiriyorsunuz?

☐ Yetersiz ☐ Kararsızım ☐ Yeterli

25. Genel not ortalamanız:

☐ 0-49 arası ☐ 50-59 arası ☐ 60-69 arası

☐ 70-84 arası ☐ 85-100 arası

26. Öğrenim gördüğünüz okuldan memnun musunuz?

☐ Memnun değilim ☐ Kararsızım ☐ Memnunum

EK 4.Performans Başarısızlığını Değerlendirme Envanteri (PBDE)

Lütfen cevaplarınızı soru numaralarının sağ tarafındaki “ _____ ” kısmına numaralandırarak yazınız.

1	2	3	4	5
%100		%50		%100
Katılmıyorum		Katılıyorum		Katılıyorum

_____1.Başarısız olduğumda, bunun nedeni görevi başarı ile yapacak kadar zeki olmayışımdır.

_____2.Başarısız olduğumda, geleceğim bana belirsiz görünür.

_____3.Başarısız olduğumda, çevremdeki önem verdiğim kişiler üzülür.

_____4.Başarısız olduğumda, yeteneksizliğimden dolayı kendimi suçlarım.

_____5.Başarısız olduğumda, gelecek planlarımın değişeceğine inanırım.

_____6.Başarısız olduğumda, çevremdeki önemli kişilerce eleştirileceğimi bilirim.

_____7.Başarısız olduğumda, korkarım ki bunun nedeni yeterince yetenekli olmayışımdır.

_____8.Başarısız olduğumda, geleceğe dair planlarım alt üst olur.

_____9.Başarısız olduğumda, benim için önemli olan kişilerin güvenini kaybederim.

_____10.Başarısız olduğumda, kendimi başarılı olduğum zamanlardan daha az değerli hissedirim.

_____11.Başarılı olamadığım zaman insanlar benimle daha az ilgilenirler.

_____12.Başarısız olduğumda, bu durumun gelecek planlarımı etkileyeceği konusunda endişelenmem.

_____13.Başarılı olamadığım zaman, insanlar bana yardım etmeye daha az istekli görünürler.

_____14.Başarısız olduğumda, çevremdeki önemli kişiler mutsuz olurlar.

_____15.Başarısız olduğumda, hemen çöküntüye uğrarım/kendimi yıkılmış hissedirim.

_____16.Başarısız olduğumda, sonuçların benim kontrolüm dışında oluşundan nefret ederim.

_____17.Başarılı olamadığım zaman insanlar beni yalnız bırakma eğilimi gösterirler.

_____18.Başarısız olduğumda, başarısızlığımı görececek birileri varsa utanç duyarım.

_____19.Başarısız olduğumda, çevremdeki önemli insanlar hayal kırıklığına uğrarlar.

_____20.Başarısız olduğumda, bundan herkesin haberinin olacağını düşünürüm.

_____21.Başarılı olamadığım zaman bazı insanlar artık benimle ilgilenmezler.

_____22.Başarısız olduğumda, insanların benimle ilgili şüphelerinde haklı olduklarını düşünürüm.

_____23.Başarılı olamadığım zaman bazı insanların gözündeki değerim düşer.

_____24.Başarısız olduğumda, insanların benim hakkımdaki düşünceleri beni endişelendirir:

_____25.Başarısız olduğumda, insanların benim yeterince çabalamadığımı düşünmeleri beni endişelendirir.

EK 5.Ana Baba Tutum Ölçeği

Lütfen aşağıdaki soruları kendi ana ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun ana ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün.

Eğer tamamen benziyorsa aşağıdaki cümlelerin başındaki kutunun içine 4;

biraz benziyorsa 3,

benzemiyorsa 2,

hiç benzemiyorsa 1 yazınız..

	1. Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim anam ve babam bana yardım ederler.
	2. Anam ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.
	3. Anam ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.
	4. Anam ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söylerler.
	5. Anam ve babam bazı konularda sen " kendin karar ver " derler.
	6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam, anam ve babam kızar.
	7. Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, anam ve babam bana yardım ederler.
	8. Anam ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler.
	9. Anam ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.
	10. Anam ve babamla her tartıştığimde bana " büyüdüğün zaman anlarsın " derler.

	11. Derslerimden düşük not aldığımda, anam ve babam beni daha çok çalışmam içindesteklerler.
	12. Anam ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermemeizin verirler.
	13. Anam ve babam arkadaşlarımı tanırlar.
	14. Anam ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.
	15. Anam ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.
	16. Derslerimden düşük notlar aldığımda, anam ve babam öyle davranır ki suçluluk duyar ve utanırım.
	17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.
	18. Anam ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.

19. Genel olarak anan ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

☐ Evet

☐ Hayır

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?

☐ 20.00'dan önce

☐ 22.00-22.59 arası

☐ 20.00 - 20.59 arası

☐ 23.00 ya da daha geç

☐ 21.00 - 21.59 arası

☐ İstediğim saate kadar

20. Genel olarak anan ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

☐ Evet

☐ Hayır

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?

☐ 20.00'dan önce

☐ 22.00 - 22.59 arası

☐ 20.00 - 20.59 arası

☐ 23.00 ya da daha geç

☐ 21.00 - 21.59 arası

☐ İstediğim saate kadar

Anan ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

	Hiç çaba göstermez	Çok az çaba gösterir	Çok çaba gösterir
21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,	☐	☐	☐
22. Boş zamanlarınızda ne yaptığını,	☐	☐	☐
23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını,	☐	☐	☐

Anan ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

	Bilgileri yoktur.	Çok az bilgileri vardır	Çok bilgileri vardır
24. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,	☐	☐	☐
25. Boş zamanlarınızda ne yaptığını,	☐	☐	☐
26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,	☐	☐	☐

EK 6.Araştırma İzin Onayı

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 57270673-604.02-E.3833613

22/02/2018

Konu : Anket Çalışması

VALİLİK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi Doğan SUBAŞI'nın Doç Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK danışmanlığında yürüttüğü " Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Başarısızlık Korkusu ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması araştırma izinleri inceleme komisyonu tarafından incelenerek uygun bulunmuştur. Ekte yer alan anket çalışmasının Çankırı il merkezinde bulunan Fen Lisesi, Nevzat Ayaz Sosyal Bilimler Lisesi ve Anadolu Lisesi türündeki okullarda 9. ve 12. sınıf öğrencilerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Arif KIRKPINAR
İl Millî Eğitim Müdür V.

EK:

1-Araştırma Değerlendirme Formu

3-Anket Formu

OLUR
22/02/2018
Abdullah ASLANER
Vali a.
Vali Yardımcısı

Cumhuriyet Mh. Park Sok. Hükümet Konağı K:2
Elektronik Ağ: <http://cankiri.meb.gov.tr>
e-posta: arge18@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Safiye YILDIRIM:V.H.K.İ
Tel: (0 376) 213 13 34
Faks: (0 376) 213 10 16

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden ef58-82e8-389c-92b0-32fe kodu ile teyit edilebilir.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..